

LJUDSKI TEDNIK

Leto II. - Lir 10. - Jugolir 7. - Din 6.

Trst, 14. februarja 1947

Štev. 54

Žive naj vsi narodi,
ki hrepene dočakat' dan
da, koder sonce hodi,
prepir iz sveta bo pregnan

Citajte na
6-7 strani

Velika žrtev - za mir

Toda Jugoslavija se ne bo nikoli odrekla pravicam do svoje zemlje

Ob podpisu mirovne pogodbe z Italijo je minister za zunanje zadeve Stanoje Simić podal stedečo deklaracijo vlade Federativne Ljudske Republike Jugoslavije. „Delegacija FLRJ je pooblaščen, da v imenu FLRJ doda protokolu o podpisu mirovne pogodbe z Italijo sledečo izjavo:

„Vlada FLRJ z obžalovanjem ugotavlja, da pri izdelavi dokončnega besedila mirovne pogodbe z Italijo zahteve in predlogi FLRJ niso bili v zadovoljivi meri upoštevani, čeprav je Svet ministrov za zunanje zadeve štirih velesil na svojem zasedanju v New Yorku v osnutku pogodbe, ki je bila sprejeta na pariški konferenci, napravil nekatere pozitivne spremembe.

To se tiče političnih, vojaških in ekonomskih klavzul te mirovne pogodbe, zlasti pa njenih teritorialnih določb, ki jemljejo FLRJ taka jugoslovanska etnična ozemlja, kakor so Kanalska dolina, Beneška Slovenija, področje Gorice, Tržica, Trsta in severozapadne Istre. Na ta način je FLRJ prisila v položaj, da mora podpisati mirovno pogodbo z Italijo, ki krši elementarne nacionalne koristi njenih narodov in s katero so težko prizadeta njihova čustva. Vendar, ko je prisiljena, da, podpiše to mirovno pogodbo zaradi trdevratnega nerazumevanja nacionalnih pravic in koristi FLRJ po enem delu naših zaveznikov, in ko je hkrati v globokih skrbah za usodo našega naroda, ki ostaja izven meja Jugoslavije, poudarja vlada FLRJ, da njeni narodi jemljejo nase to težko žrtev samo zato, ker v sedanjem času nikakor ne bi hoteli prevzeti odgovornosti, da ne bi dali svojega deleža za upostavitve miru med narodi.

Hkrati izjavlja vlada FLRJ da se narodi Jugoslavije s podpisom te mirovne pogodbe ne odrekajo tem ozemljem, ki so etnično njihova, ki pa bodo zaradi te pogodbe ostala izven meja FLRJ, in si tudi še vnaprej pridržujejo pravico do teh ozemlj ne glede na morebitne etnične spremembe, ki bi nastale v prihodnosti kot posledica tujega gospostva nad njimi.“

TOVARNE SO NAŠ KRUH

Od polne zaposlitve industrije zavisí obstoj Svoobodnega tržškega ozemlja. Industrijski produkti so daleč najvažnejši vir za dohodke, torej za uravnoteženje plačilne bilance STO-ja. Pravilen obračun zmogljivosti in potreb tržških industrij v glavnem doka-

zuje, da ne potrebuje STO za svoj obstoj nikakih kreditov, posebno ne od onih, ki jih preko svojih lokalnih agentur v Trstu tako vsiljujejo. Jasnó je, kam pes tace molí. Dolžnik je vedno odvisen od muhaste volje svojega upnika - suženj od gospodarja. In vendar STO-ju ni potreba biti dolžnik. STO ima svojo industrijo, njegovi delovni ljudje pridne roke. STO ima svoje naravno zaledje, ki potrebuje njegove industrijske izdelke za svojo obnovo, za svojo industrializacijo; zaledje nima močnejše razvite industrije, ima pa neizčrpne vire suro-

vin, s katerimi je pripravljeno zalagati skoraj vse potrebe tržške industrije. Samo Jugoslavija dobavlja lahko, po izjavi dr. Bartosa, tržški industriji 42% njej potrebnih surovin, odvzema pa 60% njenih produktov. Ražen tega lahko dobavlja Jugoslavija STO-ju ogromne količine hrane itd.

To so seveda silni argumenti, ki so v temnih razmajali na osební in mednarodno reakcionarni spekulativnosti zgrajeni „kreditni sistem“ italijanskih in drugih zainteresirancev na „blagostanju“ STO-ja. Tržška gospodarska stvarnost, kot jo je razgledal Jugoslavija, jim je zaprla sapo in jim prekrizala Churchillovske načrte, po katerih naj bi vazalni STO končno vendar postali arzenali vsakovrstnega reakcionarnega materiala proti Jugoslaviji in drugim vzhodnim demokracijam. Težak kruh bi jedlo tržško ljudstvo, če bi se uresničili naklepi mednarodne reakcije.

Jasnost jugoslovanske politike

Jugoslavija je podpisala mirovno pogodbo z Italijo. S tem je izvršila dejanje, ki pomeni nov odločen korak na ravni poli njene mednarodne politike, dejanje, ki pomeni mnogo, mnogo več kot podpis kakerekoli pogodbe zadnjega časa.

Zakaj moremo to trditi?

Zato, ker nam je še preblizu potek mirovne konference v Parizu in v New Yorku, zato ker smo še pregloboko zajeti v tok dogodkov, da bi mogli pozabiti, koliko naporov so vložile delegacije nekaterih držav in koliko naporov nenehno vlagajo njihove države, da jim je, sicer za drago ceno, uspelo zaščititi mladi mir

pred atentatom Churchillovega kova. Preblizu nam je še dramatični boj nekaterih zavezniških držav za zeleno mizo, za njihovo prozorno nesporno pravico in za popravilo starih krivic, preblizu nam je še preračunana usmišljenost in popustljivost do krivcev sedanje vojne, da bi mogli prezreti, kako težke so žrtve, ki jih doživljajo za ohranitev miru resnično demokracije države.

Jugoslavija zavzema med njimi najčistnejše mesto.

S sklenitvijo miru po kompromisnih sporazumih so izpodleteli reakcionarni načrti vojnih hujškov, toda vseh nad še vedno niso izgubili. Nadaljevali so svoje prokletó delo v obliki izzivanja incidentov in poostrene sovražne gonje proti vzhodnim demokracijam in predvsem proti Jugoslaviji, da bi s tem čimbolj zavlekli, če ne že preprečili podpis sklenjenih pogodb in tako še naprej stražili svobodoljubni svet s svojimi do zob oboroženimi okupacijskimi armadami.

Desetega februarja so spodbeteli tudi ti upi, Jugoslavija je podpisala, ker ni mogla ravnati drugače, kakor preprečiti, da bi se dogodki razvijali tako, kakor bi to hoteli sedanji izzivci mednarodnih napetosti in sporov. Jugoslavija je še enkrat dokazala, da je resnično demokracija, ki obstaja zato, da brani mir in ga utrjuje v interesu naših ljudskih množic sveta.

Kot tako je jugoslovansko gesto razumelo jugoslovansko ljudstvo, ki je narokovalo jugoslovanski delegaciji njeno izjavo v Parizu, kot tako jo je predvsem razumelo tudi primorsko ljudstvo, italijansko in slovensko, ki je v interesu miru prisiljeno, začasno še živeti zven okvira svobodne Jugoslavije.

Bój za čim tesnejšo združitev z Jugoslavijo bo primorska ljudstva nadaljevala v okviru STO-ja vse dotlej, dokler vztrajno zastopanje njegove pravične stvari ne bo našlo zadoščenja.

VSEBINA

Stran 5 - Primorski kolonisti ob Muri

6-7 - Preseren

8-9 - Oj predpust, ti čas presneti

10 - Majdica

12 - Poravnana krivica - Zaščita narodnega gospodarstva v Jugoslaviji

13 - Sovjetski ljudje preobrazajo zemljo

14 - Naše zene v Prago

16 - Kraska burja

PO ŠIROKEM SVETU

OD TEDNA DO TEDNA

PODPIS MIROVNIH POGODB

8. februarja se je sestala nova poljska ustavodajna skupščina (Sejm). Začasni predsednik poljske republike Boleslav Bierut in predsednik začasne vlade narodne sloge Osuška Morawski sta podala ostavko. Sejm je z veliko večino ponovno izvolil Bieruta za predsednika poljske republike za dobo 7 let. Mandat za sestavo nove vlade je dobil socialistični poslanec Josef Zyrankiewicz. Nova vlada, v kateri je prejšnji ministrski predsednik Morawski minister za administracijo, se je že predstavila parlamentu in prešla od njega zaupnico.

Italijanska ustavodajna skupščina je pretekli teden volila novega predsednika, ker je dosednji predsednik Saragat po odcepu od socialistične stranke odstopil. Za novega predsednika je bil izvoljen prejšnji podpredsednik, komunistični poslanec Terracini. Demokristijan Perolari in monarhist Bencivenga sta dobila samo nekaj nad 30 glasov. Terracini je s tem avtomatično namestnik predsednika republike De Nicole. Za podpredsednika skupščine je bil izvoljen socialist Targetti.

Namestniki zunanjih ministrov v Londonu nadaljujejo z razpravljanjem o mirovni pogodbi z Nemčijo in Avstrijo. Sovjetski delegat Gusev je predložil nov načrt za proceduro pri sestavljanju mirovne pogodbe z Nemčijo. Ta predlog daje manjšim državam večje možnosti, da izrazijo svoje mnenje in sodelujejo pri sestavljanju pogodbe. Po daljšem prekanjanju, ki ga je povzročil ameriški delegat, je bilo sklenjeno, da Avstrija ne sme širiti velenemške propagande in da mora biti ta propaganda v Avstriji prepovedana. Ameriški delegat je trdil, da bi ta prepoved omogočila Sovjetski zvezi, da se vmešava v avstrijske notranje zadeve.

V Parizu je socialist Rodolfo Lopez sestavil novo špansko republikansko vlado v izgnanstvu. Nova vlada pomeni prenehanje od Giralove vlade, ker obsega vse protifrancoske skupine, med njimi tudi komuniste, med tem ko je bila Giralova vlada omejena na nekaj bolj sredinskih strank.

V Indijo je prišla delegacija mednarodne zveze demokratične mladine, ki bo proučevala položaj indijske mladine. V delegaciji je tudi jugoslovanski zastopnik, poleg tega so v njej predstavniki Danske, Francije in ZSSR. Delegacija se je razgovarjala s predsednikom začasne indijske vlade Nehrujem in z drugimi ministri.

Več sto poljskih vojakov na Škotskem je skupno s svojimi družinami (mnogi vojaki so se poročili z Angležinjami) stopilo v gladovno stavko, ker so oblasti že šest dni odložile njihov odhod v domovino.

Zaradi pomanjkanja goriva je angleška vlada uvedla po vsej Angliji silno strogo omejitve električnega toka. Zaradi tega je najbolj prizadeta industrija, posebno pa še delavci, od katerih bo več milijonov za ves čas trajanja te omejitve brez dela. Tudi časopisi bodo izhajali v omejenem obsegu in omejeni nakladi, podobno kot med vojno.

Vietnamska vlada je predložila francoski vladi prenehanje sovražnosti in mirno rešitev spora pod pogojem, da se zajamči vietnamskemu ljudstvu politična neodvisnost in teritorialna enotnost.

Pri občinskih volitvah v Braziliji je dosegla največji uspeh komunistična stranka, ki je dobila večino glasov. V Rio de Janeiro bo imela odesel 18 svetniških mest.

Mednarodna agencija za razdeljevanje reparacij je v posebni noti velikim zaveznikom izrazila obžalovanje zaradi prepočasnega napredovanja pri dodeljevanju reparacij na zahodnih področjih Nemčije. Zaradi tega agencija ni mogla izvršiti reparacijskih dobav, kot jih predvideva sporazum o reparacijah v Parizu.

Egiptovski senat je preprečil poskuse ministrskega predsednika Sidki Paše, ki se hotel ponovno pogajati z Britanci, ne da bi predložil vprašanje evakuacije britanskih čet in revizije angloegiptovske pogodbe OZN. Njegove predloge v tem smislu je senatna komisija za zunanje zadeve zavrnila.

Jugoslavija je poslala Vatikanu dve noti. V prvi notji zahteva izročitev 5 vojnih zločincev, ki so jugoslovanski državljani in od jugoslovanskih oblasti proglašeni za vojne zločince, katere zasledujejo tudi zavezniške oblasti, a jim je Vatikan dal zatočišče v Vatikanu. Druga nota pa vsebuje protest proti organizaciji „Assistenza Pontificia“, ki se ukvarja tudi s tem, da omogoča vojnim zločincem beg v Južno Ameriko, kar ne škoduje samo Jugoslaviji, ampak je tudi proti interesom Združenih narodov.

Predsednik ZDA Truman je izjavil, da bi bil sicer zadovoljen sestati se tako s Stalinom kot Atleejem, vendar ne smatra za nujno, da bi se sestali, razen tega pa pravi, da sedaj namerava v inozemstvo

V ponedeljek 10. februarja se je izvršil v Parizu podpis mirovni pogodbe s petorico bivših nemških satelitov. Podpis se je izvršil pod predsedstvom Bidaulta v slavnostno okrašenih prostorih francoskega zunanjega ministrstva na Quai d'Orsay. Ob 11. uri predpoldne se je po kratkem uvodnem govoru Bidaulta in opozorilu italijanskemu delegatu, da Italija s podpisom sprejema obveznost, da bo izpolnjevala določila mirovne pogodbe, pričelo podpisovanje pogodbe z Italijo. Zadnji je podpisal italijanski delegat grof Lupi di Soragna. Podpisu italijanske pogodbe, ki ga je Bidault uradno zaključil ob 11.32 (kasneje je podpisal samo poljski zastopnik Modzelewski, ki je zaradi zamude vlaka prispel nepozno v Pariz), je prisostvovalo okoli 100 novinarjev.

Popoldne se je izvršil podpis mirovni pogodbe z ostalimi štirimi državami. Kmalu po 14 uri se je pričelo podpisovanje pogodbe z Romunijo; mirovna pogodba s Finsko, ki je bila zadnja na vrsti, pa je bila podpisana ob 17.10.

Razen Finske so vse bivše sovražne države predložile proteste proti določilom mirovne pogodbe. Sklep štirih zunanjih ministrov je prekršil načrte italijanske delegacije, ki je nameravala ob samem podpisu pogodbe slavnostno izreči svoj protest in pridržke. Zaradi tega je italijansko protestno noto izročil grof Sforza, zunanji minister, v Rimu akreditiranim diplomatskim predstavnikom zavezniških držav.

Bolgarska vlada poudarja v svoji protestni noti vprašanje bolgarskega izhoda na Egejsko morje

PRAZNIK SOVJETSKE ZVEZE

V nedeljo so se vršile v vsej Sovjetski zvezi volitve v vrhovne Sovjete zveznih republik. Po vsej državi je kljub hudemu mrazu glasovalo povprečno 98%, v RFR pa 99,95%. Za blok komunistov in izven stranke je glasovalo 99,29% volilcev.

Sovjetski listi obširno komentirajo volitve v vrhovne Sovjete in poudarjajo, da so se volitve vsepovsod spremenile v manifestacijo ljubezni in zvestobe sovjetskega ljudstva do njihovega voditelja Stalina. Milijoni delavcev trdnostno verujejo v pravilno globoko in življenjsko stvar Lenina in Stalina.

„Izvestja“ pravijo, da so izkušnje, pridobljene med vojno in v povojni obnovi, se bolj utrdile v eno v pravilno vodstvo Sovjetske države. Volitve pomenijo zmagoslavje sovjetske demokracije in hud udarec vsem mednarodnim vojnim hujšakcem.

Ocvirki iz ameriških listov

Predsednik Truman nas je zagotovil, da se nam ni bati depresije. Mi bi radi verjeli, toda izkušnje nas učijo, da so predsedniki večjih slabih preroki. Tudi bivši predsednik Hoover nam je pred leti dejal, da je prosperiteta za vogalom, toda izza vogala se je bila priključila grda depresija.

V Angliji večkrat nastopi zelo gosta megla; posebno v Londonu, kjer je sedež vlade. Nedavno je bil v Londonu zaradi goste megle pet dni in pet noči skoro ves promet onemogočen. Po petih dneh, pa je od ruske Sibirie zapihala ostra sapa in megla se je razpršila. Kdo ve, morda bodo ruske megle razpršile še marsikatero angleško meglo!

Neki newyorški profesor pravi, da so se Američani v vojni naučili bolj globoko misliti. Skoro istočasno pa je neki profesor v Chicagu izjavil, da so se Američani v vojni naučili bolj vztrajno in bolj globoko gledati v kozarec. Zdaj bi potrebovali nekoga, da bi razsodil, če je to dvoje kaj v zvezi med seboj...

V listu New York Times smo čitali, da je bil sedanji angleški kralj Jurij nedavno 51 let star. Poročilo je zavzemalo tri palece prostora v koloni in je bilo priobčeno na 31. strani. Povsem dovolj prostora za kralja tiste Anglije, proti kateri se je morala Amerika krvavo boriti za svojo neodvisnost.

V Londonu nameravajo postaviti spomenik pokojnemu ameriškemu predsedniku Rooseveltu. Videli smo sliko načrta, toda obraz njega Rooseveltovih potez, ampak angleške, skoro Churchillove.

V Franciji se ponovno čuti pomanjkanje hrane in četudi je vlada sprejela zelo ostre mere za stabilizacijo franka in znižanje cen, se opaža tendenca za zelo visok skok cen življenjskih potrebščin.

Podtajnik angleškega zunanjega ministra je v parlamentu izjavil, da se bodo pogajanja za sporazum med Francijo in Anglijo v kratkem nadaljevala in da je upati, da bo sporazum v najkrajšem času dosežen.

in severne Trakije, in nepravilna določila mirovne pogodbe v tem pogledu, kakor tudi pretirano vojno odškodnino, ki jo bo Bolgarija morala plačati Grčiji. V Sofiji je na manifestaciji ob podpisu pogodbe govoril tajnik Domovinske fronte, ki je dejal, da bo Bolgarija delala za popravilo in ublažitev določb.

Nezadovoljna je pa tudi Grčija in sicer zato, ker ji mirovna pogodba z Italijo ne dodeljuje delov albanskega ozemlja (severni Epir in otok Sasena), česar ji pa mirovna pogodba z Italijo seveda ne more dati. Grčija se tudi pritožuje, ker mirovna pogodba z Italijo ne zadovoljuje njenih imperialističnih zahtev po „strateški meji“.

Manifestacije proti mirovni pogodbi v Italiji so se izrodile v fašistične izgrede

Vzporedno z diplomatsko akcijo italijanske vlade, ki zahteva možnost za revizijo pogodbe, so tudi nekatere italijanske organizacije napovedale velike protestne manifestacije proti mirovni pogodbi in „narodno žalovanje“. V vseh večjih mestih so se vršile manifestacije, ki so se marsikje sprevrgle v izgrede, v Neaplju pa celo v odkrito fašistično manifestacijo z vzkliki „Viva il Duce, viva il fascismo!“ in podobno. V Rimu je nastal pretep med samo svečanostjo pred spomenikom neznane junaka. Tolpa je napadla tudi sedež jugoslovanske delegacije pri zavezniškem posvetovalnem svetu.

Grški monarhisti morijo

V Grčiji se mudi mednarodna anketna komisija, ki jo je poslal tja Varnostni svet. Delegati Jugoslavije, Bolgarije in Albanije, ki so govorili pred komisijo, so razkrinili teroristično politiko grške vlade, ki uživa vso podporo britanskih zasedbenih čet in britanske vlade. To pa je glavni razlog za sedanji žalostni položaj v Grčiji.

Po drugi strani skuša grška vlada zavesti komisijo in onemogočiti, da bi spoznala dejanski položaj. Pohitela je z izvrševanjem smrtnih obsodb nad grškimi partizani, ki bi mogli dati komisiji za njeno delo dragocene podatke. Komisija je zahtevala odgovore na smrtnih obsodb, toda večina Varnostnega sveta je na ameriški predlog in na protest grške vlade obsodila njeno ravnanje in s tem javno izrazila potuho grški monarhofašistični vladi.

Pred odhodom komisije v Solun je grška vlada razpustila vse organizacije EAM-a v Makedoniji.

ve. To je tem večja prediznost, ker Rooseveltovi predniki niso prišli v Ameriko iz Anglije, ampak iz Holandske.

Senator Bilbo iz države Mississippi je imel mnogo prijateljev. In, kar je še več, ti prijatelji so bili bogati in radodarni. Ta mu je podaril nov avtomobil, oni mu je zgradil krasno podeželsko domovanje z umetnim jezerom in otokom, tretji mu je stisnil nekaj tisočakov itd. Vse samo iz čistega prijateljstva. Da so bili darovalci vojni kontraktirji, to ni bilo nič v zvezi s prijateljstvom. Tako so sami povedali in oni že vedo. Je res krasno biti senator in imeti toliko dobrih in darežljivih prijateljev.

Generalna skupščina Združenih narodov je sprejela resolucijo, ki izjavlja, da je španski diktator Franco fašist in da bi moral odstopiti s prvo izjavo se Franco strinja, z drugo pa ne. Odstopil ne bo, toda na označbo fašist je ponosen.

V Mehiki so našli rakav s kostmi španskega zavojevalca Hernanda Cortesa, ki je mučil stotisoče originalnih prebivalcev dotičnih krajev. Najdba je dobrodošla zato, ker dokazuje, da je diktator Cortes res mrtev. Glede Hitlerja nismo tako gotovi.

Pota postave so včasih čudna. V prvih mesecih zadnje vojne je bilo večje število v Ameriki rojenih Japoncev interniranih v raznih taboriščih. Med njimi so bili tudi taki, ki so bili prave starosti za vojaško službo, pa jih seveda vojna uprava ni hotela imeti v svojih edinicah, da ne bi izvajali sabotaže. Kljub temu so bili dotičniki teoretično aretirani, ker se niso prijavili za novčenje. V Phoenixu v Arizoni je nedavno prišlo okrog 100 takih Japoncev pred sodnika. Postavili so moralo biti zadoščeno in sodnik je vsakega obtoženca obsodil na en cent globe. Zdaj je domovina rešena.

Stvari o je vredno

ZDA

Ameriški admiral William Halsey je v nekem govoru pred Mornariško zvezo v Cincinnati reklet: »Protokolirane vojne napovedi spadajo že v zgodovino. Za obrambo pred napadom gotovo služi bolje dobro opremljena in močna armada kot pa mirovne pogodbe. Danes vodijo Američani politiko noja, zato jih je trcha malo predramiti.

Kljub vsem upom, ki sem jih vložil v O. Z. N., ne bi hotel, da bi se zanašali na besedo »razorožitev, Zato smatram za potrebno imeti mogočno tako rezervno kot aktivno mornarico.

Bivši ameriški pomorski ataše v Bolgariji in Turčiji George Earle, je objavil v listu „Philadelphia Enquirer“ članek v katerem poziva Amerikance, naj izdelajo orožje, ki bo mnogo bolj smrtonosno kot atomska bomba, kajti v petih letih bo pomrlo najmanj 10% prebivalstva ZDA zaradi učinkov sovjetske atomske bombe. Amerika mora z vsemi silami poskušati, da izdela mnogo bolj smrtonosno orožje.

Henry Wallace pa opozarja ZDA, naj si ne domišljujejo, da imajo samo oni atomsko bombo, kajti Anglija, Francija in „neka skandinavska država“ proizvajajo atomsko energijo. ZDA naj si ne delajo utvar, da bodo z atomsko bombo strahovale svet.

Med Kanado in ZDA je bil sklenjen sporazum o vojaškem sodelovanju, ki prizadeva poudariti vojne materiala oborožitve ter usstroja in vežbanja vojske. Obe državi bosta med seboj izmenjali nove vojaške tehnike iznajdbe, obrambna sredstva obeh držav pa morajo biti vzajemno na razpolago.

ANGLIJA

V Angliji so odkrili, da je več domačih fašistov, katerih delovanje britanska vlada „ne smatra za nevarno“ pomaga večjemu številu vplivnih nacistov pri pobegu iz britanskih koncentracijskih taborišč in pri povratku v Nemčijo.

AVSTRIJA

Avstrijski notranji minister je v septembru 1946 dal razpustiti »Dijaško demokratsko zvezo«, ki se je bavila po uradnih izjavah s političnim delovanjem, ki je svojstveno delovanju treh priznanih strank. Omenjeno zvezo je čenoval neki študent, ki je bil 8 let v izgnanstvu kot antinacist in je imel v načrtu vzgajanje avstrijske dijaške mladine v demokratičnem duhu.

Zuradi razpusta zveze je vložila protest svetovna študentska zveza in svetovni mladinski kongres. Vse to ni pomagalo in zato je tudi politični oddelek medzavezniškega sveta nastopil v obrambo zveze, verjetno brez uspeha.

Avstrijski časopis »Obersteirische Nachrichten« piše, da sedanje avstrijske oblasti dajejo avstrijsko državljanstvo kar v masah in sicer vsem nacistom in fašistom, ki so pribežali iz raznih sosednjih držav. List dodaja, da če se bo podeljevanje državljanstva nadaljevalo na ta način, moramo računati z 10 ali celo 100 tisoč državljanov.

SVEDSKA

V Švedsko je zbežalo iz Nemčije mnogo nacistov, ki so odnesli s seboj mnogo kapitala, ki se danes ceni na preko 300 milijonov dolarjev.

katerih razmišljati!

NEMCIJA

Mednarodni komitet za proučevanje evropskih vprašanj, v katerem so članjene Velika Britanija, Francija, Belgija, Holandska in Danska, je ugotovil, da v anglo-ameriški in francoski okupacijski coni Nemčije ni bila izvedena denacifikacija. Po poročilih tega komiteja se v teh predelih Nemčije nacistična stranka počasi reorganizira. Sedaj je že v vseh conah razporejena mreža nacističnih organizacij.

Razen tega je komitet ugotovil, da so anglo-ameriške oblasti sprejele v službo tudi osebe, ki so aktivno sodelovale v nacističnem režimu, kar je privedlo do polne oživitve nacističnega delovanja.

V Berlinu je bivši interniranec iz taborišča v »Ravensbrücku« srečal na cesti žensko, ki je bila v Ravensbrücku kot stražarka in jo napadel. Ljudstvo je zaščitilo žensko in ji organiziralo telesno stražo.

JUŽNA AFRIKA

V južni Afriki se v zadnjih 18 mesecih stalno jača nacistični pokret. Obstojajo 4 nacistične organizacije in sicer »Sive strajce«, katere vodi nacist Weichert, nato »Črne strajce«, »Osevafrangwag« in »breberbond«, ki teži za tem, da organizira tajno armado.

EGIPT

Egiptovski tisk se obširno bavi z vprašanjem revizije anglo-egipčanske pogodbe in umika britanskih čet iz Egipta. Listi poudarjajo, da je prišel čas, da se to vprašanje reši v duhu egiptovskih nacionalnih zahtev in groja vlade, ki zavlačuje predložitev spora OZN in se poskuša ponovno pogajati. List El »Mussaram« napada vlado, ker kupuje na škodo domačih proizvodov britansko blago, čeprav je znatno dražje.

VIET - NAM

Kot poroča vietnamski radio, pripoveduje francoski vojni ujetniki, da so vojaške oblasti obsojile na smrt več francoskih vojakov, ker se niso hoteli več boriti.

INDIJA

Mohamedanski študenti so strgali angleško zastavo s poslopja vrhovnega sodišča v Lahore (Indija) in na njeno mesto razobesili zastavo mohamedanske lige.

Pri preiskavi v koncentracijskem taborišču za člane SS v Regensburgu so našli mnogo ponarejenega denarja in ponarejenih izkaznic, potrjenih od ameriških okupacijskih oblasti.

SIRIJA

Sirijski ministrski predsednik Jamel Mardam Bej je izjavil, da Sirija ne bo trpela, da bi jo še dolgo časa izkoriščale tuje družbe. Delala bo za poperčno osvojitve svojega ljudstva v gospodstvu in politiki. To izjavo je podal v zvezi z britanskim načrtom o veliki Siriji pod angleškim pokroviteljstvom.

HOLANDSKA

Holandski tisk poroča, da je prebivalstvo holandske kolonije Surinam na otoku Curaçao v Karibskem morju zelo vznemirjeno. Časopisi poročajo o pošiljanju holandskih čet, zlasti pehote in artilerije na Surinam. Vladni krogi so zelo razburjeni, ker grozi upor tudi na drugem koncu holandskega imperija.

PO DOMAČI ZEMLJI

CLN-ov karneval

Deseti februar so hoteli domači in begunski šovinisti ter neofašisti temeljito izkoristiti. Več tednov so se pripravljali na velik »pogrom« tržaških skrahirancev na slovenske somoščane in demokrate sploh, mobilizirali so ves svoj aparat, da bi slednji pokazali, da v Trstu ni mogoče prijateljsko sožitje med narodnostno mešanim prebivalstvom. Nasprotno, vsakemu pričakovanju CLN-ovskih voditeljev pa je tržaško ljudstvo pokazalo, da je spoznalo pravi namen takih maškerad, da hoče živeti in delati v miru, da noče več služiti tuje. Deseti februar je torej pokazal, da je čas uprizorjanja nacističnih izpadov minul, da ni več mogoče s šovinističnimi gesli netiti sovražstva v interesu tujih sil.

Tržačani niso nasledili kljub pozivu demokristincev »narodnemu žalovanju«, kljub letakom italijanskih partizanov, kjer so jih svarili na boj kot javnih lokalov, kljub bombi, ki so jo »našli« na plesu, ki ga je priredila Lega Nazionale. CLN-ovski prosluli voditelji pa so se s skupino 200 kričavih pobalnikov — to je vse, kar so mogli zbrati — temeljito osmešili. Napovedani »pogrom« se je tako sprevrgel v tekanje po ulicah, v pretepanje nezaščitene ženske, v obmetavanje s kamenjem sedeža SIAU-a na trgu Ponterosso, v polzkus vdora v slovensko pekarno na trgu Belvedere, ki pa je šoviniste drago stal.

Najdostojnejše delo in najlepši uspeh pa so plačanci vsekakor dosegli s tem, da so obkolili kamion z nemškimi ujetniki in se pričeli rokovati in objemati z njimi. Navdušenci nad edino uspešno akcijo dneva so vzklíkali »Viva i tedeschi, viva i nostri amici, viva la Germania!«

Število tistih, ki so nasledili fašističnim provokacijam in izobesili zastave, je od zadnjih podobnih manifestacij strahovito padlo. »Narodno žalovanje« ni pritegnilo niti dijaštva, pa čeprav je ZVU »zaradi preprečenja neredov« zaprla šole za dva dni, čeprav so profesorji nagovarjali k incidentom.

Prav tako so se že delj časa pripravljali v Go-

rici. Da bi vse zakrili, je šovinistični tisk iz Vidma priobčil nekaj zlonamernih dopisov, kako se »Slavi« pripravljajo na protosno demonstracijo. Čeprav na stvari ni bilo trohice resnice, je ZVU napovedim nasledil na dne 7. t. m. so bili vsi dohodi v mesto blokirani.

V nedeljo zvečer se je pa pokazalo, kdo je z desetim februarjem računal. Ponoč je eksplodiral peklenjski stroj v Kometovi garaži, čeprav je pred nosom policije, istega večera so v drevoredu XX. Settembra ubili mladega antifašista, na cesti, ki pelje v Podgora pa so s kamenjem razbili več stekel na oknih stanovanjskih hiš.

V ponedeljek so skupine šovinistov krožile po mestu in sramotile antifašistične organizacije. Šovinistična mladina je prav tako nemoteno odnesla vence v park, ki spominja na italijanski imperalizem. Vojaška in civilna policija sta vse to prezrli, a Slovincem in antifašistom sploh pa so prepredili »iz varnostnih razlogov« vsako kulturno udejstvovanje. Taka je torej dvojna mera »nepripranske« okupacijske oblasti.

V Pulju vedo ljudje povedati, da so pobalini, ki v poslednjih dneh krožijo po mestu v napol vojaških uniformah, plačani po 600 lir na dan in da jim poveljuje neki starejši južnjak. Ti elementi so v nedeljo pričeli s svojim terorističnim delom. Neki od njih je stopil v prostore SIAU-a in dejal, da je tovarš iz Tržiča. Nato je odšel na ulico, se vrnil, zakričal »Evviva l'Italia!« in vrget v vrata bombo. Ostali, ki so čakali na cesti, so vrgli še eno bombo, ki je smrtno ranila tovariša Matijo Corazzo.

Puljski antifašisti so po tem atentatu šli na ulice. Pri uredništvu »Il nostro giornale« so nalepili na skupino teh teroristov, ki so bili oboroženi z bombami. Enemu je uspelo vreči bombo proti uredništvu, toda antifašisti so ujeli vse tri in jih kročili policiji, ki pa jih je izpustila.

V ponedeljek zjutraj je prišlo do novega krvoprelitja. Neka Marija Pasquinelli, ki je prišla iz Italije in bila zaposlena pri odboru za izseljeva-

nja, je s tremi strelji iz samokresa umorila komandanta puljske posadke, generala De Wintonia. Afentatorka je v Italiji sodelovala v ilegalnem fašističnem gibanju in jo je kot tako iskala že policija. Ljudstvo je že vseskozi svarilo ZVU, naj pčvzame učinkovite ukrepe proti »beguncem«, a na žalost se nič ni zmenil.

Puljsko ljudstvo je kljub vsemu terorju slovesno proslavilo 10. februar. Množice antifašistov so se zbrale na trgu pred tržnico. Nosile so zastave in transparente, vzklíkale Titu in Togliattiju. Mogočen spreved je obšel mesto in se ustavljal na trgu, kjer je spregovoril tov. Ravnich. Poudaril je pomen priključitve k Jugoslaviji in pozval meščane naj tudi v bodoče čimbolj podpirajo ljudske oblasti pri obnovi in izgradnji srečnejše domovine. Reakcionarji so se ob tej priliki poskrili, policije pa ni bilo.

Deseti februar je torej dokazal, da hoče ogromna večina prebivalstva Trsta, Gorice in Pulja živeti v miru, da je sita fašističnih provokacij in da noče več služiti tujim gospodarjem.

Predpustne šeme italijanskega neofašizma in šovinizma pa so dosegle višek neofašista poslanstva, ko so z bombo opustošile slovensko gimnazijo v Trstu. Policija stvar ni mnogo interesirala, saj je prišla na mesto zločina šele po dolgotrajnem klicanju.

K. V.

Iz Jugoslavije

* Delovni kolektiv rudnika Kreka, pobudnika 15 dnevnega tekmovanja pod naslovom »Več premoga našim železnicam«, je dosegel v istem najboljši uspeh. Zaradi dobro organiziranega in izvedenega tekmovanja je prekoračil proizvodnjo v primeri s povprečno dnevno proizvodnjo decembra lanskega leta za 20,92%, a v primerjavi s povprečno dnevno proizvodnjo pa načrta za januar za 21,34%.

* Rudarji rudnika Velenje so pozvali rudarje v novem in starem Kostolcu na 1. majsko tekmovanje. Obvezujejo se, da bodo prekoračili produkcijski nalog za 3%, zvišali rudniško storitev za 10%, nasproti povprečni storitvi prvih 11 mesecev leta 1946, da bodo znižali proizvodne stroške nasproti proizvodnim stroškom v letu 1946 za 5%.

* Nove strokovne železniške šole so odprli pri vseh glavnih železniških tovarnih in kurilnicah. Dosedaj jih je 8. Razen tega so ustanovili nižje tehnične šole v Nišu, Kraljevu, Sarajevu, Zagrebu in Mariboru.

* Na konferenci ob zaključku 15-dnevnega tekmovanja »Več premoga našim železnicam« so železniški rudarji sklenili, da bodo pozvali vse premogovnike v Jugoslaviji k novemu tekmovanju.

* Okrožno sodišče v Skoplju je izreklo sodbo nad člani teroristične organizacije »Nacionale Epitare demokratik«. Na smrt so obsojeni Kemal Iskenderi, Azem Morani, Rudi Husni in Mehmed Busi. 15 drugih je obsojenih na prisilno delo od dveh do dvajsetih let.

* Na Stolačkem Polju v Hercegovini so opravili 70% predvidenih del za namakanje polja.

* Na velesojemskem prostoru ob Savski cesti v Zagrebu so se pričele obsežne priprave za prireditve mednarodne razstave, ki bo trajala od 31. maja do 9. junija t. l.

* Dne 8. t. m. so na seji vlade LRS soglasno sprejeli Uredbo o začasnem financiranju državnih potreb LRS in ljudskih odborov za razdobje januar-marec 1947. Istočasno so sprejeli načelne sklepe o izvajanju administrativnega in investicijskega dela proračuna za leto 1947. Vlada je prav tako sprejela odločbo o ustanovitvi republiškega razsodišča LRS in postavila za predsednika tov. Staneta Jerneja.

* Tovarna »Zmaj« v Zemunu je bila nekoč znana kot tovarna letal. Danes je tovarna stopila v službo našega kmetijstva in bo izdelovala velike in male kmetijske stroje. Njen delovni kolektiv prvič v naši državi izdeluje mlatiline.

* Med prva dela v načrtu obnove in zgraditve črne gore je bila sprejeta graditev nove železniške proge Nikšić-Titograd. Dolžina proge znaša 53 km 700 m. Delo bo precej težavno že zaradi tega, ker bodo morali dovažati gradivo od zelo daleč. To je začel urešničevanja petletnega načrta graditve železniškega omrežja v črni gori.

* Enotni sindikati Makedonije bodo sezidali letos več pomembnih poslopij, za kar je odobren kredit 54 milijonov din. Največje in najlepše poslopje bo počitniški dom ob Ohridskem jezeru.

* Na Korčuli bodo posadili 100 tisoč oljk. Med drugim je določeno tudi, da bodo začeli umno gojiti 230.000 starih dreves.

* Polzkusno pridelovanje bombaža v Novem Selu v Bosni je dobro uspelo. Letos bodo pridelovali največ bombaža v Hercegovini, v Mostarskem in v Čapljinskem.

* V Zagrebu so ustanovili industrijsko šolo »Nikola Tesla«. Novo industrijsko rudarsko šolo bodo ustanovili tudi v Kreki.

* Mladinska proga Samac-Sarajevo bo pospešila razvoj težke industrije. Vsakemu je jasno, kako ogromne važnosti je premost pri razvoju industrije in za splošne potrebe ljudstva. Projeleja premoga v srednjem bosanskem bazenu pa bo lahko krila potrebe premoga skoraj vse države. Ta nova proga bo omogočila, da se produkcija v vseh teh rudnikih dvigne.

* Med velikimi milijardskimi deli je treba zlasti omeniti osuševanje obsežnih polj v hercegovaškem okrožju. Za to delo je odobren kredit 45 milijonov dinarjev.

SODOBNO - TODA RESNIČNO

To je slika s tržaških ulic. To je gospodarska politika zapadnih »strokovnjakov«. V Italiji ni nič boljša: astronomske cene — brezupna beda. In ti naj bi jamčili za naše blagostanje! Hvala! Tržaško ljudstvo hoče biti svobodno, svobodno špekulacije in takega blagostanja.

KRITIKA

Listnica uredništva

M: Neken reven se me zdiš, Vane...? Budej!

V: Budej, Miče! Budej!... Buh, de me videš na nuagah...

M: Kaj je blo? Al se biju kej balan?

V: Jijeej! Za umert, Miče!

M: Se prou liježo?

V: Tri dan se nisen mogo, Miče muoj, nanka gent...!

M: Te je trgalo? Te je kešna ujet prima? Al tije mrvet madruon škuodo...?

V: Hudo, Miče! Tako je blo, de ni za zrijež!

M: Buh nes vare, no svijet Antuon! Ma, kaj se jemo? Ante ne plüčencuoa...?

V: Se šlabše, Miče! Nečko trijes sen se, ku šiba na uade jen uoblivalo me je pa hrbite: zdej mrijez, zdej tuaplo...

Zdej mrijes, zdej tuaplo... Kostj pei, suo me balele prou use du ane... Glava nije bla taka ku škf jen sen rijeke de me mo upuoča uod strešne bolečine...!

M: Puale se gvišno jemo — influenčuoa. Vane!

V: Jest ne znan, al je bla florenca al ne, samo znan, de me je zgrablo prou uorence, Miče, taku, de sen rijeke ta stare muoaje vre — zbugen...

M: Pej tije tuaja Kata pamagala kej, ja? Je paslala pa duohtrja?

V: Duohtrja? Buhare, Miče! Je vele tristu lir... pres recnij! Kan bš sou pa dnar? Za skuze Buh, Miče! Use ja, Miče, samo: Duohtrja, Vokata jen gspuda ne kliče ti hišuoa...!

M: Je prou, Vane! Ma neke je treba le pamaget bounike...

V: Aaa, ne buojse ne! Kedr je prou vidla, Kata, de ne muoren več stat na nuageh mije vele strila liječ jen me je uobložila z vreden ceglen taku, da sen ga kume prestajo...

M: S kun te je uobložila, praveš? Kaj tije dala?

V: Cego, Miče! Vreu cego... Kata prave, de ga ni bulšga zijenes, muške ku je vreu cego... Al pej uotruobe sparjene... Samo zdej jeh je pa malen, še za blago jeh m. Miče... Zatu je bulše...

M: Cego jen uotruobe, praveš...? Nijebe rijeke, Vane! Kaku se pej uana pomaga, če ti kej pa fali...?

V: Ta prvo, se zviježe glavuoa, še prej ku zečne ijiejšet... Puale smrdi pa use hiše pa une kamamile... Drugje dan mije jen pupa je nrdi ane dvejetne — ano ijiejčke frišno s konjaken al z duobren vinen čnen — za kri prave jen šo Mancuoa... Ta treče dan, Miče, je vre ku žendarem nazaj pa hiše...

M: Aaaa, taku ja! Ma ne cego, Vane!

V: Tüde jest praven, Miče, de mije več nūcala pejača... Ma šraje žnjuo! Padruge lir sen ga spravo, Miče! Jen mije mene prou brinjavec me je rešo! Uana nanka ne zna!

M: Ante ni žlude! Jemš prou, Vane! Spij jen proučese... Zakaj čies zdrouje ga ni na syete!

V: Ja, buode Buh zahualea, zdej sen nazaj duobr! Kaj je kej nuoga prves? Neč ne znan vre trko dan...

M: Uohcet smuo jemele! Takua velikuoa uohcet, ku na Hrvatsken, Vane...

V: Kuaga? Ante niso ubile uala?

M: Ubile mrvet ne, Vane! Ma, sprou le pei...

V: Ja, no! Buh zijegne, Miče! Za vsijelje se use nrdi...! Ma dual u vinske zadruge sen čeu, de suo prtilr nekšne deleže... Trko na glavuoa...

M: Trko pa glave, Vane! S flaskame pa glave suo udobile ane...

V: Mej štrila! Suo se napile, ante jen puale stijeple...

M: Ja, samo še luoče suo mankale drgače je blo use: Barufa, karte, kletvina — taku, prou kukr se želijuoa tije naše gspadarje...

V: Use pride, Miče... Tüde taku... Ma ste le jemele lepuoa veselicuoa u nedeluoa...? Muaja ta mala juo ni mogla prehuat... Da je blo ku u teatre...

M: Muorem riječ, Vane, da je blo res neke lepga... U nedeluoa bojuoa panovile, Ne sture u od mein za prit... Te ne buo žou, Tako te prou uozdrave, Vane! Zakaj vnder videš, da ni use frdirbano na svete jen da suo še ledije ke znajuoa kaj je duobro, kaj lepu...

V: Ma de suo juo stršno lepu zahua-

V neki vasi v tržaški okolici so priredili veselico z bogatim programom. Za to veselico so se dolgo pripravljali in vsak je s svoje strani gledal, da doprinese čim več za boljši uspeh prireditve.

In res, videlo se je, da so se ljudje potrudili in vse je kazalo, da se bo končalo v najlepšem redu, kajti ljudstvo je ploskalo in se smejalo. Toda na to prireditve se je vtihtopil nek nepridiprav, ki se imenuje kritik. In glej, ta si je v brk vsega zadovoljstva občinstva, dovolil povedati svoje mnenje. Čeprav je mogoče tudi on ploskal na prireditvi, se je potem v časopisih izrekel nepovoljno o načinu izražanja igralcev.

Dolgo ni bilo v časopisih nobenega povabila o drugih prireditvah te vasi. Sedaj pa, ko se je pojavilo ime te vasi v časopisih, pa tak članek.

MINUTO PRED ODHODOM

Da nam bog hvaležen, Tržačani!

V vasi je vzvalovalo. Nastala je neke vrste revolucija. Vsakega domač na, katerega so smatrali za sposobnega, da lahko napiše članek, so osumili verolomstva in spoznale.

Kako si je upal kdo napisati tako nezdavno kritiko? Kaj je on več kot ljudstvo, ki je ploskalo? Ljudstvo ima odločati in ne nepoklicani kritik! Taki so bili očiti.

In kritik? Da, kdo je kritik? Kaj pa on pravi na to?

Bomo pa mi odgovorili zanj.

Kritika ni slaba, je vedno dobro namenjena, toda kakor vedno, žali čustva samoljubja, tako poedinca kakor skupnosti, v kolikor so posredno ali neposredno prizadele. Kritiko je treba vedno vzeti s prave strani in ne iskati v njej tajnih in zlonamernih namenov, čeprav so včasih v kritiki tudi tak pojav, posebno če je kri-

tika čisto osebnega značaja ali ima politično tendenco.

Rekli smo, da je najbrže tudi kritik sam ploskal na prireditvi. Če je predstava imela hibe, je v celoti lahko bila dobra in kritik je ploskal; vendar pa je napisal kritiko, v kateri je izrazil svoje nezadovoljstvo zaradi hib, ki jih je opazil.

Ljudstvo jih je verjetno tudi opazilo, toda ni imelo prilike ne volje ali časa o njih razmišljati in se izražati. Ker pa se je kritik edini upal povedati trpko resnico, zato je obče mnenje prizadele, da je kritik izrekel nezdavno kritiko.

Naloga kritika ni lahka in čisto je v dvomu, ali sme povedati to, kar ga peče in kako naj pove, da ne bo žalil. Toda pravi kritik mora iti preko obzirov in udariti tam, kjer opazi napako. To je njegova naloga in dolžnost. Pa naj prizadele vihajo nosove, kolikor hočejo. Pamelni bodo pa kritiko odobrvali in se po njej ravnali.

Ljudska volja ne sme štiti užaljenega samoljubja, ona je sveta in mora služiti obče skupni stvari.

Kritika je vzgojno navodilo in jo za to ne smemo zanemarjati in niti se užaliti, ampak jo vedno sprejeti blagohotno, če hočemo boljših uspehov na prostevnem, gospodarskem, socialnem in političnem področju.

Kritik z dežele

Iz Pulja

V torek je v Pulju deževalo. Nizke megle so se vlekle okoli hiš, na obali pa se je močilo pohištvo „beguncev“, ki so že odšli ali pa so zaradi negotovosti ostali. Večina trgovcev je odšla s svojo kramarijo, železni zastori so spuščeni, toda na ulicah je kljub temu še mnogo ljudi. Saj se jim nikamor ne mudi. Vest, ki prihaja iz Italije o sprejemu, ki so ga tam doživeli begunci, niso ravno prijetne. Parnik „Toscana“ je prvi odpeljal samo 750 beguncev, namesto 3000. Drugi jih je odpeljal 2000, tretji pa nekaj čez 1400. V svoji zadnji vožnji je odpeljal tudi skupino teroristov, ki so metali bombe in ki so jih antifašisti spoznali.

Gostilničarjev bo ostalo nad polovico. Po vseh gostilnah in barih ljudje glasno razpravljajo in se pomenjujejo: „Ali pojdeš?“, „Ne, zakaj bi zapuščal svoj dom!“. Neki mesar, ki si je med vojno z izdelovanjem mortadele nabral nekaj milijončkov, pravi: „Jaz nisem proti nikomur, zato grem v Trst, tam je svobodno ozemlje. Delal bom mortadele in konkuriral Masēju.“ Delavec, ki so ga poznali, so se mu pomilovalno posmehovali in dejali: „Kmalu ti bodo spfahneli milijončki, pa se boš vrnil praznih rok.“ Drugi zopet pripovedujejo o učitelju in njegovi družini, ki je odšla v Milan, potrošila vse svoje prihranke ter se razočarana vrnila.

Ko so begunci odhajali, je ravno prišla v luko ladja s priseljenci iz Tržiča: 40 delavskih družin. To je mnoge pretreslo. Izpraševali so se: „Zakaj pa prihajajo ljudje iz Tržiča, če je tam tako dobro?“ Marsikdo se je vrnil domov in sklenil, da odpotuje s prihodnjo ladjo. Toda to je samo sklenil. Oni iz Tržiča so povedali, kako trpe begunci, ki so prišli tjakaj. Hrano so jim že dali, toda vrgli so jih v kleti, tako da so vsi razočarani in preklinjajo one, ki so jih spravili na pot. Zato ni čuda, da na raznih lepakih, ki so nalepljeni po puljskih ulicah ter pišejo o voznih parnikih „Toscana“, skoraj v vsaki vrsti srečujejo besedo: „morati“.

Žalostno lice je imel Pulj tudi zato, ker je bila prejšnjega dne policijska ura in so bili ljudje zbegani zaradi umora angleškega generala. Na sedežih raznih antifašističnih organizacij so visle žalne zastave z rdečo zvezdo. V prostorih ZPP je na mrtvaškem odru ležalo

V zadnjem času prejema naše uredništvo vedno več pisem čitateljev.

Kolikor pisem, tolko želja, prošnji, nasvetov in še kaj drugega. V prihodnje bomo skušali na pisma sproti odgovarjati, za sedaj pa se pomenimo o stvareh, ki zanimajo bolj ali manj vse.

Skoraj vsi so v glavnem zadovoljni s Tednikom, kar nas, z veseljem priznamo, veseli; nekateri pa imajo svoje pomisleke, ki pa na žalost ne izvirajo vselej iz dobrohotnih namenov. Vse prav! Mi smo bili vedno mnenja, da je kritika potrebna, vendar znano ločiti dobronamerno kritiko od zlonamerne. Anonimne dopise smo vrgli v koš, ker imamo z našim listom vse plemenitejša namena, kot pa polemizirati z nekom, ki smatra za svojo najvišjo dolžnost, da se zaletava v slovenski demokratski tisk.

Dobronamerne kritike pa smo si vzeli temeljito k srcu, k možganom in k rokam in iz njih povzeli marsikaj, kar bomo upoštevali; kolikor bodo pač dopuščale tehnične možnosti. Nekaterim željam naših bralcev smo že ugodili:

Odslej bo Tednik izhajal ne kot doslej na 12., temveč na 16. straneh. S prihodnjo številko bomo uvedli novo mladinsko prilogo na dveh straneh, s silkanicami — stripi in pestrnim črtvom za pionirje. Uvedli smo tedensko novelo Ljudskega tednika, v kratkem pa bomo pričeli priobčevati še roman, da bo za prosti čas kar dovolj prijetnega berila.

Prepričani smo, da bodo s temi novostmi naši čitatelji in prijatelji zadovoljni.

Zadovoljstvo čitateljev in naročnikov je velik pogoj za nadaljnji uspeh in razvoj časopisa, toda v danih razmerah, ko se moramo boriti še z velikimi težavami, to še dolgo ni vse. Dragi tovariši, zavedati se moramo končno, da je naše časopisje naša skupna last, naše močno orodje v boju proti zaostalosti, kulturni in politični. V našem skupnem interesu je, da se naši listi razširjajo in prodirajo v vedno širše plasti ljudstva, v mestne in podeželske hiše, v tovarne, med odrasle in mladino. Zato nenehno in vztrajno širite „Ljudski tednik“, posojajte ga svojim prijateljem in znancem in nabirajte še novih naročnikov, tako da bomo čimprej dosegli število, ki bo v čast kulturnemu narodu. V posebnem stolpcu v listu bomo objavljali imena tovarišev, ki se bodo pri nabiranju novih naročnikov najbolj potrudili.

Kot sami dobro veste, so še vedno pogoste nerednosti v kolportaži. Jezite se — to je povsem razumljivo, toda ne dovolj. Temu so vzrok v veliki meri tehnične težave, pomanjkanje prometnih sredstev itd. V nemajhnih meri pa je glavi dostavi lista kriva tudi premala aktivnost in poštvalnost lokalnih kolportarjev. Tovariši, nadzorujte vaše kolportarje, svetujte, pomagajte jim; verjemite, da to zaleže mnogo več kot samo godrnjanje. Seveda se tudi mi trudimo, da bi stvar izboljšali in se ne bomo nehali truditi, dokler ne bo vse v redu.

In na koncu še novi cenik „Ljudskega tednika“, da boste čim lažje poravnali svoje naročnine.

ENA ŠTEVILKA	L. 10.—	Jugolir 7.—	Din 5.—
MES. NAROČNINA:	40.—	28.—	20.—
ČETRTLETNA	110.—	80.—	55.—
POLLETNA	220.—	160.—	110.—
CELOLETNA	440.—	320.—	220.—

NAROČNINO SE PLAČA NA POŠTI, PO POLOŽNICI, NA ČEKOVNI RAČUN, IN SICER: CONA A, ČEK. RAČ. 115.156; CONA B, 45.301; JUGOSLAVIJA 20.016.

ZA VSE REKLAMACIJE SE OBRNITE NA UPRAVO: PIAZZA GOLDONI 1-I. TEL. 93.807.

truplo ubitega partizana Corazze; ob odru pa je jokala vdova.

Tako so se poslovili od Pulja zločinci, ki so na tako zahrbtn način opravili svoj zadnji zločinski posel. Z njimi pa je odšlo mnogo zapeljancev, ki bodo spoznali resnico takrat, ko bo že prepozno.

Pulj pa ne bo izumrl, saj ostane več kot polovica prebivalstva, ki nestrpnost čaka dan osvoboditve, da začne v miru obnavljati in graditi boljšo bodočnost.

V: Ne, ne! Mije glih proula ta pupa šukčava z Ugelj... Ne videjuoa ure, Miče, kadaj bojuoa naše prše samo, da se ambet uodkrižuoa teh benedetej — Leato...

M: Jest pravem, da ga ne buo, ke be žalvo za njime... Vane!

V: Uotruoace, Miče! Uotruoace bojuoa žalvale... Zakaj puale bojuoa gvišno moge nazaj huadet u šluoa...

M: Kaku? Al ne huodejuoa u šluoa zdej?

V: Je vre več ka tri tijejne, ke bubce uživajuoa pres šule... Use u Vrholeh, Ugleh na Pakluonee... Uod kr suo se neke zamirle gspude Barage...

M: Srečne uane, Vane! Hmalen se bojuoa reše — Barage jen tije usega hudga!

V: Magare mi taku, Miče!

M: Use buo, Vane! Samo korak! Zdrave!

V: Zdrave, Miče zdrave...! De te be svijete Blaž usko!

Okolica 3. februar 1947. Iste ku lone.

PRIMORSKI

kolonisti ob Muri

V lendavskem okraju v neposredni bližini mesta Lendave ob bregovih Mure in potoka Ledave je 5 kolonij primorskih Slovencev in istrskih Hrvatov. Ob cesti, ki vodi iz Murske Sobote v Doljo Lendavo, sta koloniji v vasi Kamovci in Dolga vas. V kotu med Muro in potokom Ledavo sta blizu ceste, ki vodi iz Lendave proti Veliki Kaniži na Madžarskem, koloniji Pince-Marof in Benica. Blizu železniške proge, ki pelje iz Lendave v Čakovce, pa je kolonija v vasi Peteševci.

Najstarejša je kolonija Peteševci, ki je nastala junija meseca 1921. Ustanovili so jo primorski begunci iz taborišča v Strnišču pri Ptuj, kamor so se zatekli med svetovno vojno, ko so divjali na goriški zemlji najhujši boji. V Peteševcih so dobili po agrarni reformi, ki se je deloma izvedla, zemljo.

Kolonijo Pince-Marof so osnovali v aprilu 1925. Begunci so bili doma iz Gorice in Trsta, iz Karfanara, Solkana in Pulja. Njihova imena Komar, Širok, Križanič, Kolenc, Muškovič, Leban, Zlogar, Pahor, Maretič, Stanič, Peric, Gulin, Frančeskin, Šarič, Furian, Marič, Tomažič kažejo na njihov izvor. Deloma so živeli v marofu, zato se je kolonija imenovala po vasi Pince in po marofu Pince-Marof. V začetku so imeli barake kakor drugod, a kmalu so začeli graditi hiše in je bilo čedalje manj barak. V tej vasi so relativno največ zidali. Slovenci in Istrani so složno obdelovali zemljo. Godilo pa se jim je precej slabo, ker je bližina Mure zelo ovirala razvoj racionalnega kmetijstva, tudi zemlja je tam zelo prodnata. V 1938. letu je bilo v koloniji 51 družin z 227 člani. Slovencev je bilo 191, Hrvatov 162 in 4 Madžari.

nizacijo je prvi organiziral Jože Grča, ki je bil edini dobrovoljec med kolonisti in vodil Zadrugo v Peteševcih. Družine so imele malo članov, ker sta prišla tja večinoma samci in žena. Vendar so nekateri begunci pripeljali s seboj nekaj otrok, največ otrok pa se je rodilo žele v kolonijah. Zemljo so odplačevali v majhnih obrokih, izračunanih na 30 let. Za agrarno zemljo se je vršila precej huda borba, ker so domači klerikalni voditelji, posebno znani župnik Klekl, hoteli razdeliti agrarno zemljo svojim klerikalnim ovčicam, da bi ojačili svoje politične postojanke. Jasno je, da bi klerikalni kolonisti, odvisni od političnega vodstva stranke, bili prisiljeni pri vsakih volitvah glasovati za klerikalne kandidate. Seveda so bili primorski rojaki, znani po svoji narodni zavednosti in napredni usmerjenosti, mnogo trdnější branik na slovensko-madžarski narodnostni meji. Tedanja liberalna stranka se je v nasprotju s klerikalci odločila za primorske koloniste. Tako je razumljivo, da so iz te politične kolonizacije izvirala trenja med kolonisti in domačimi separatisti in lokalnimi patrioti. Posebno se je to opazilo v Pincih in Peteševcih, kjer so domačini imenovali koloniste „tote“, z običajno madžarsko psovko za Slovence. Primorski kolonisti so opravili v teh predelih važno narodno-politično nalogo, saj so vsakelej ojačili našo jezikovno mejo na vzhodu.

Domačine so naselili v sosednjih vaseh. V Mostju so od marca 1925 dalje kolonizirali samo prekmurske Slovence, zlasti iz siromašnih dolinskih vasi, znane po svoji klerikalni pripadnosti. V avgustu 1939 je bilo prekmurskih kolonistov 473 s 73 družinami. V Gaberju so istega leta naselili 39 družin z 243 osebami. V nekaterih vaseh so dobili agrarno zemljo tudi Madžari, v Genterovcih, Banuti, Čentibi in v starem delu vasi Mostje, kjer živi skupno nad 1200 Madžarov in kakih 200 Slovencev.

Nekateri strokovnjaki so opozarjali koloniste na to, da na ozemlju ob Muri in Ledavi nastajajo redne poplave. Kolonisti pa niso mogli mnogo izmišljati in izbirati. Ostali sta jim samo dve možnosti: ali naj se razkrope križem po Jugoslaviji, po veleposestvih in tovarnah kot sezonski poljedelski delavci in tovarniški sužnji, ali pa se naselijo ob Muri. Nekateri so se tolažili s tem, da bodo lovili ribe v Muri, a ta posel seveda ni uspeval. Ker niso imeli gozda in dovolj obširnih travnikov, niso mogli misliti na živinorejo. Tudi za sadjarstvo je bil teren neugoden. Zemlja, ki so jo dobili, seveda ni bila povsod enako dobra. Nekateri predeli so bili zaradi bližine reke zelo slabi, zato teh 8 oralov, ki jih je dobila vsaka družina, tam ni pomenilo mnogo. Sicer so res uživali davčne olajšave vsi kolonisti, toda mnogokrat so s težavo plačevali davke, ker niso mogli prodajati viška svojih pridelkov. Od vlade so večini dobivali podpore, toda bile so zelo nestalne in skromne. Kadar pa je v stari Jugoslaviji bila na površju klerikalna stranka, primorski kolonisti niso dobili nič. Jesenska povodenj 1926 je preplavila vso ravan od Kobilja do Mure in zasegla tudi vasi Kapco in Lakoš ter se približala spodnjim delom mesta Lendave. V kolonijah je segala voda do streh, posebno v Benici. Ljudje so kričali v globno noč in bežali po vasi, zatekli so se na slemena hiš in barak ter plezali na drevje. Reševali so jih s čolni, pomagal je posebno pionirski oddelek iz Ptuja. Vlada je nakazala poplavljenecem prvo denarno pomoč, pozneje pa so si morali pomagati z lastnimi močmi. Poplava se je pojavljala z večjo ali manjšo silo vsako drugo ali tretje leto, večkrat dvakrat na leto, spomladi in jeseni.

Poleti 1941 so madžarski žandarji in vojniki odgnali vse družine kolonistov v taborišče Šarvar na zapadnem Madžarskem. V tem taborišču so jih natrpali skupno z dobrovoljci in kolonisti iz Bačke. Mnogo jih je tam pomrlo zaradi pokvarjene hrane; kar je ostalo živih, so jih pozneje porazdelili po madžarskih veleposestvih. Takoj po osvoboditvi so se primorski kolonisti vrnili v svoje prejšnje hiše, ki so jih našli izropane in ponekod uničene. V Dolgi vasi je madžarski okupator posekal vse nasade breskev, ob Muri je bila zemlja uničena, ker je širil leta nihče ni obdeloval.

Miroslav Ravbar

leposlova. Ko so se naselili na tej ne preveč rodovitni zemlji, so si postavili lesene barake, ki so jih dobili iz Strnišča. Pozneje so si nekateri zgradili hiše iz opeke, mnogi pa so stanovali v marofu, to je v pristavi, namenjeni za bivanje veleposestniške kmetijske delavce, ki jih v Prekmurju imenujejo boroše. Hiše je gradila Zadruga agrarnih zajednic, morali so jih odplačevati na obroke. Hiše so bile preproste in so zaradi tega kolonisti zmogli odplačevanje. Iz priimkov kolonistov lahko sklepamo na njihovo poreklo. Imena Grča, Sviligoj, Grebenjak, Ferfolja, Jelen in zlasti mnogo Pahorjev dokazujejo, da je bilo med kolonisti največ Gorčanov in nekaj Kraševcev, ki so v grozotah svetovne vojne našli glavno zatočišče v Strnišču. Med begunci je bilo največ obrtnikov, ki so v taborišču ostali do 1921., nato pa odšli v Peteševce. Pričakovali so, da se bodo mogli v novih krajih z obsežnimi polji in travniki uspešno baviti s poljedelstvom, živinorejo in sadjarstvom, niso pa računali na to, da v teh krajih zaradi preplutvega korita in premajhnega padca rek nastajajo pomladi in jeseni velike poplave, ki onemogočajo rentabilno izkoriščanje zemlje. Po privatnem štetju v avgustu 1939 je bilo v Peteševcih 46 družin z 240 prebivalci, primorskih družin je bilo 14 s kakimi 80 družinskimi člani, okrog 60 je bilo Istranov, 100 pa drugih Slovencev iz različnih krajev.

Kolonija Benica je nastala decembra 1922. Kolonisti, domala vsi primorski begunci iz Strnišča, so se tudi tu naselili v barakah. Kakor begunci v Peteševcih so tudi oni dobili po 8 oralov orne zemlje istega veleposestnika. V tej vasi se je pa mnogo manj gradilo. Po statistiki Cihl-Metodove družbe iz 1938. leta je tu živelo 35 slovenskih družin s 134 osebami, po privatni statistiki iz 1939. leta pa 31 družin s 157 člani; od teh so bili skoro vsi Primorci, samo dve družini sta bili doma s Ptujkega polja. Njihovi priimki so: Črne, Klinc, Valentinčič, Zlogar, Podbršček, Peric, Polenčič, Oblak, Renko, Petrovič, Frlitič, Okretič, Kolenc, Silič, Troha, Pavletič, Budin, Slavec, Pavlin, Pahor, Frančeskin, Podgornik, Marušič.

V avgustu 1939, pa je bilo po zasebnem štetju 49 družin z 217 osebami, slovenskih družin je bilo 28 z 99 člani, hrvatskih pa 21 s 118 člani.

Kolonija v Kamovcih obstaja od marca 1931. Ustanovili so jo izseljenci iz Rihemberka, Cerkna in nekaterih drugih primorskih krajev, kar kažejo priimki kolonistov: Mihelj, Birska, Grzej, Vidmar; Mezek in Melnik. V avgustu 1939 je štela kolonija 19 družin s 87 člani, slovenskih družin je bilo 17 s 83 člani, dve družini sta bili madžarski. Slovencev iz Primorja je bilo polovica, drugo polovico so tvorili Slovenci iz različnih krajev Slovenije. Sosedna vas Kamovci, to je stara vas Kamovci, je bila popolnoma madžarska.

Poslednjo kolonijo, v Dolgi vasi, so od maja 1932 do septembra 1934 naselili z goriškimi Slovenci (Radikon, Valenčič, Gravnar) ter Istrani (Cervac). V avgustu 1939 je bilo tam 6 primorskih družin z 29 osebami ter 5 prekmurskih družin z 56 osebami, skupno torej 11 družin s 85 osebami. Prava Dolga vas, ki je „prilastje“ Dolnje Lendave, je madžarska. Sem je poslal koloniste tedanji Lan dravske banovine dr. Drago Marušič.

Koloniji v Kamovcih in Dolgi vasi je pomagal organizirati tedanji šolski upravitelj v Dolgi vasi tov. Ludvik Petercel.

Prim. Slov.	Istranov	Dr. Sl.
Peteševci	80	100
Benica	130	7
Pince-Marof	75	25
Kamovci	40	40
Dolga vas	29	26
Skupaj	374	172

Družine kolonistov, ki so dobivale po 8 oralov orne zemlje iz agrarnega sklada bivšega madžarskega veleposestnika Eszterházyja od 1921 do 1932, so se ob Muri bavile večinoma s poljedelstvom, edino v Dolgi vasi je uspevalo sadje, zlasti breskve. Kolonisti so dobili po 8 oralov orne zemlje iz agrarnega sklada bivšega madžarskega veleposestnika Eszterházyja od 1921 do 1932, so se ob Muri bavile večinoma s poljedelstvom, edino v Dolgi vasi je uspevalo sadje, zlasti breskve. Kolonisti so dobili po 8 oralov orne zemlje iz agrarnega sklada bivšega madžarskega veleposestnika Eszterházyja od 1921 do 1932, so se ob Muri bavile večinoma s poljedelstvom, edino v Dolgi vasi je uspevalo sadje, zlasti breskve.

Oglas v
„Ljudskem tečniku“
vedna zateče

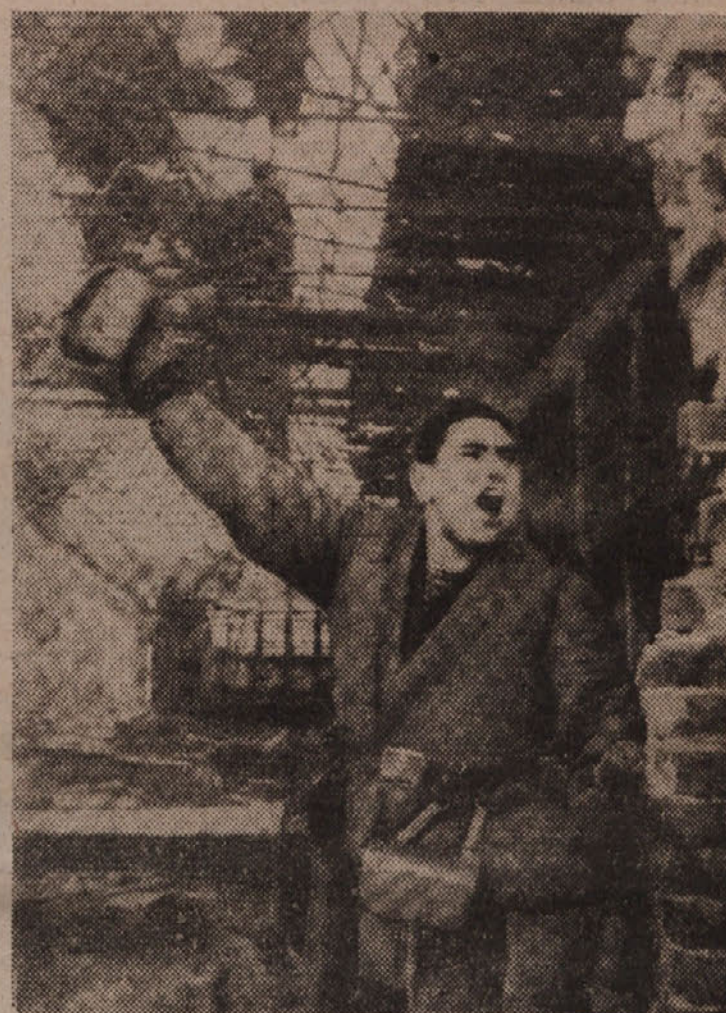
STALINGRAD

Druega t. m. je poteklo četrto leto od slavne zmage Rdeče Armade pri Stalingradu.

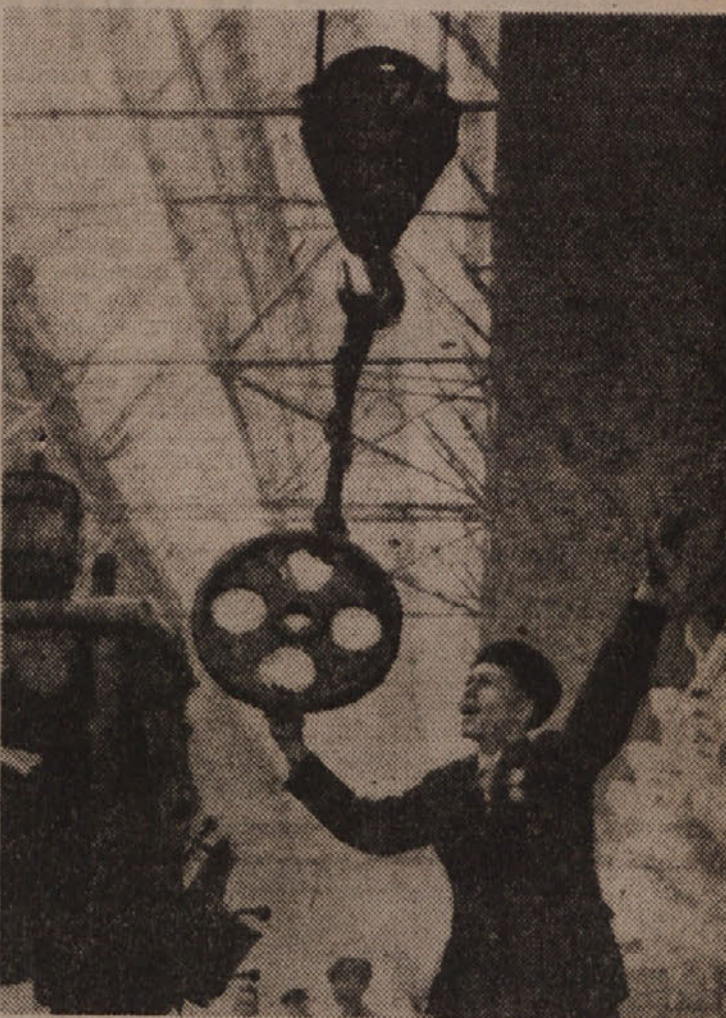
Zmaga pri Stalingradu in uničenje nacistične armade generala Von Paulusa je pomenjala velik preobrat, zaključek prve faze in nastop druge faze vojne, ofenzivo velike osvobodilne vojne. V nepopisnem heroizmu je Rdeča Armada osvobodila svojo deželo in sledeč poveljem Velikega Stalina pobila nacistično zver v njenem lastnem brlogu.

Zasužnjenim, toda globoko svobodoljubnim ljudstvom vsega sveta je dala zmaga sovjetskih herojev, sovjetskega orožja in duha novih moči za junaški odpor proti fašističnim barbarom. Postala jim je simbol ljubezni do svobode, simbol pripravljenosti, žrtvovati za njo skrajne moči, pa naj bi to bilo potrebno proti kateremu koli sovražniku svobodnih ljudstev.

Naglemu prodiranju Rdeče Armade in pred njo rušči se nacistični je sledila končno zapadna fronta in tudi v tem je velik zgodovinski pomen zmage pri Stalingradu.

V dneh herojske obrambe Stalingrada so bili v tovarni „Barikade“ ogorčeni boji. Na sliki je Pavel Holberg, komandant napadalne edince mornariške pehote, ki je pregnal Hitlerjance iz tovarne.

Prav isti oddelek je danes obnovljen in v njem zopet delajo. Na sliki vidimo komandanta delavnega bataljona, B. M. Roškova, ki se je udeležil obrambe Stalingrada in branil tovarno „Barikade“.

...tje bomo našli pot, prosti vol'jo

FRANCE PREŠEREN

je bil rojen v viharu dobi, v času Napoleonovih vojn, ko je francosko meščanstvo razvilo mogočno vojaško silo in skušalo zrušiti fevdalizem Evrope. Trikrat so videli tedaj francoske čete slovenske zemlje, leta 1799, 1806 in 1809. Po zasedbi l. 1809 so ostale pri nas do l. 1813, do Napoleonovega poraza v „bitki narodov“ pri Lipskem.

Francoska zasedba nam je prinesla z ustanovitvijo „Ilirske pokrajine“ velike spremembe. Mi so pomenile tudi največji miseln preobrat. Prvič je imela tedaj slovenščina svoboden vstop v javnost, v šole in urade, kar je zrevolucioniralo posebno učečo se mladino.

„Duh stopa v Slovence Napoleonov: en zarod poganja preroben, ves nov.“

Tako je zapisal tedaj Vodnik, ki je sam poučeval mladino in tudi Franceta Prešerna kot gimnazijca v Ljubljani. Prešeren je kot deček doživel ves vihar, videl je polom stoletnih ustanov, poraze avstrijske države, ki se je morala umakniti iz slovenskih dežel, občutil je prihajajočo prostost in nič čudnega, če se je vse to vtisnilo v mlado dušo, da se ni dalo več zbrisati.

Toda mladi Prešeren je doživel tudi zmagovito reakcijo, podaljšanje plemiškega gospostva, oprtega na cerkev in višjo duhovščino ter podprtega z nemškim uradništvom. Skoz trideset let je vladal nemoteno najhujši policijski pritisk reakcionarne „Svete aliance“ (Svete zveze) s knezom Metternichom na čelu. Lahko si mislimo, kako težko je prenašati to stanje duha, ki je začutil d'la svobode, ki je na vseučilišču na Dunaju sprejemal privatne nauke filozofa Hegla, duha, ki je bil „vžgan za srečo človeštva“ prav tako, kakor njegov prijatelj Andrej Smole. Z drugo besedo: revolucionarni slovenski demokrat je moral nositi verige protinacionalne, aristokratske nemške reakcije skoraj vse življenje. Taka je bila usoda velikega slovenskega sina.

Za našega genialnega pesnika ni to samo fraza. Reakcija je zasledovala Prešerna korak za korakom kot muleca, umetnika, pripadnika tlačnega, izkoriščenega naroda in kot človeka. Ohranjen policijska poročila pravijo, da je Prešeren človek, ki vse smeši, ki mu nič ni sveto. In ker je bil svobodni um, ki se ni klanjal nespamet in tuču, se ni mogel osamosvoiti. Odlčen pravnik je bil pri sodnijskim in odvetniškim izpitu ocenjen z najslabšim redom in ni mogel doseči samostojne odvetniške pisarne od l. 1832 do 1846, razvpi kot nevaren „Freigeist“. Tako je bil v resnici žrtev reakcije kot človek. Zato je razumljivo, če je zapisal že l. 1832, da je „življenje ječa, čas v njej rabelj hudi.“

Kot umetnik pa ni bil zasledovan samo od tujcev, temveč tudi od lastnih rojakov. Ves čas ustvarjanja se je moral boriti s slovensko reakcijo, s Kopitarjem, Pauškom, z vso lenzenitsko slovensko duhovščino.

Šele proti koncu življenja, v letu 1847 so se „vremena zjasnila“. Plemenitaški red se je nagibal v zaton. Meščanstvo je naraslo do velike moči in je stresalo verige policijskega reda. Sveže sape so za-

vele po Evropi, tudi Slovenija jih je čutila. Tlačne sile so prihajale na dan, narodi so se sproščali; kar je bilo starega in trhlega, se je pričelo rušiti.

Prešeren je doživel zadoščenje, da se je približevalo, kar je videl že davno in kar je napovedoval. Zapel je „Zdravljico“, ki je program slovenskega naroda ne samo za tiste dni, ampak — kakor je zgodovina pokazala — za vse stoletje, program, ki se je uresničil šele v naših dneh. „Zdravljica“, kakor tudi pesmi, ki jih je zložil Prešeren v tej dobi, na primer „Nezakonski mati“, kažejo še vso

pesnikovo moč, da so mu bila usojena le še kratka leta življenja. Leta 1846, je končno vendar dobil mesto odvetnika v Kranju na Gorenjskem. Isto leto je izdal svoje „Poezije“, ki nosijo letnico 1847. „Zdravljica“ ni bilo vmes, črtala jo je cenzura. Vendar je bila reakcija s svoj-

ni močmi pri kraju, bližali so se v harni časi. Nemirno življenje neurejene razmere, vino.

„ki utop vse skrbi, v potrtih prsih up budi“

vse to je izpodjedalo pesnikovo življenjsko silo. Prešerna se je loteval obup, poskušal je s samomorom napraviti konec vsemu, a so mu nam-ro preprečili.

Telesno zlomljen je doživel še revolucijo l. 1848, ki je pomela z Metternichom in reakcijo, a je poleti začel bolehati za vodenico. V novembru je legel in ni več vstal. 8. februarja 1849 je smrt napravila konec njegovemu trpljenju. Prišel je dan, da

„srce veselo in bolno, trpeče vpokoje bodo groba bolečine.“

Slovenska vseučiliška mladina je pesniku ob mrtvaškem odru postavila častno stražo. V smtni uri se je pokazalo da Prešeren ni mrtev, da ni živel in trpel zaman, da je njegov genij šele začel sijati tlačnemu narodu. Glasnik slovenstva, svobode in enotnosti je v letu revolucije doživel prvo revolucijo. Njegovo smrt je oznanila Sloveniji osmrtnica v našem jeziku, druga v slovenščini. Prvo je bil napisal Prešeren sam dragemu, a nesrečnemu prijatelju Andreju Smoletu. Vendar so bili še redki Slovenci, ki so poznali genijevo veličino. Komaj 600 izvodov Prešernovih „Poezij“ je bilo do tedaj razprodanih. Ni še napočil čas, da bi vse slovensko ljudstvo razumelo, da bi vedelo, kaj mu je Prešeren. Genij je stopal daleč pred narodom in gledal prihodnost, ki je drugi niso niti slutili. Še v devetdesetih letih prejšnjega stoletja je pisal Anton Mahnič, filozof slovenske reakcije naših dni, da je bil Prešeren „grešen človek, ki se je valjal v blatu.“ S tem je obsodil njegovo umetnost, njegovo nesmrtno delo in ideale, ki jih je pesnik zpovedoval, ki se je zanje boril vse življenje: prostost naroda in človeka. Danes je vprašanje Prešerna rešeno, ime osebno nesrečnega pesnika obzarja sij največjega slovenskega genija.

Jože Pahor

K vprašanjem prešernoslovja

Prešernova pesniška in človeška osebnost je zadala slovenskim literarnim historikom in esejistom veliko dela. Kar lepa je že skladovnica knjig, ki obravnavajo njegov pojav. Še več je bilo napisanih o njem člankov in razprav. Prav zaradi pičlih podatkov iz njegovega življenja — razen njegovih poezij in nekaj pisem njegovim prijateljem in nekaj uradnih aktov — je odeta njegova osebnost v nekačen mitičen sijaj. Res je, o njem je napisala spomine njegova hčerka Ernestina Jelčvskova, o njem je skrbno zbi-

ral podatke pok. Ivan Vrhovnik pri njegovih sorodnikih in znancih, samih že starih ljudeh — toda spomini prve so dokaj nezanesljivi, da ne rečem pristranski, pričevanja drugih pa se tičejo bolj zunanijih okoliščin njegovega življenja, kot pa njegovih intimnih doživljanj.

Iz njegovih poezij in iz njegovih pisem razberemo, da je imel Prešeren tako kar se tiče slovenskega kulturnega, kakor tudi narodnostno političnega vprašanja skoraj nezmotljiv instinkt. Nasproti ilirstvu se je opredelil za slovensko kulturno in jezikovno samostojnost, nasproti janzenističnemu mračnjstvu se je opredelil za svobodomnost, nasproti utilitistično nabožni književnosti za visoko človečansko umetnost, ki mora biti enakovredna in enakovredna umetnosti drugih velikih in že zrelih narodov.

Iz njegovih pisem izvemo tudi, da se je ukvarjal s pisanjem tragedije in novele (v prozi). Očitno je bil njegov namen udariti pečat porajajoči se slovenski literaturi v vseh njenih panogah, v poeziji, prozi, drami. Ohranil se nam je samo, kar je napisal v poeziji.

Na začetku literature slehernega naroda stoji poezija. Razumljivo, saj je vprav pesem najneposrednejši izraz človeških čustev in tudi miselnih emocij. Velika pesniška osebnost najde besedni izraz svojemu notranjemu doživljanju, medtem ko je proces pri prozi vse dolgotrajnejši. Proza je podrobno opisovanje, je analiza, je ne samo čustveni, marveč tudi razumski elaborat, ki zahteva že začetni besedni zaklad in dograjena slovenska pravila. Iz Prešernovih dveh pisem v materinski (prvo z Dunaja domačini v Vrbi, drugo Čelakovskemu na njegovo lastno željo) je videti, da je njegova

proza daleč zaostajala za njegovo pesniško izrazno silo. Iz tega se nam zdi razumljivo, zakaj je odlašal s pisanjem svoje novele.

Pečat modernj slovenski prozi je vtisnil prav za prav šele France Levstik kakih 20 let po Prešernovi smrti. Njegove zahteve glede slovenske prozne umetnosti, kakor nam jih razvija v svojem „Popotovanju od Litije do Cateža“, so dokaj

Da bi nebesa milost nam skazale! z domačimi pesmam Orfeja poslale!

pred ognjem dom, pred točo mi pšenico bi bližnji sosed vároval — svet Marka

kjer nje sinovi si vero in postave

skromnejše od zahtev, ki jih je Prešeren pokazal v svoji „Novi pisariji“ in realiziral v svojih Poezijah. Medtem ko je Prešeren že s prvim naletom dosegel v svoji poeziji vrhunec, je France Levstik začel graditi takorekoč „od spodaj“, previdno zastavljajoč prve temelje danes že tako bogati slovenski literarni prozi. Medtem ko se je Prešeren takoj počutil kot ud svetovne književnosti, se primerjal in se kosal s svetovnimi avtorji, univerzalist in „Evropejec“ v najboljšem pomenu že po svojem značaju, se je Levstik trdno kot grčast dren tiščal domače zemlje, meril in gledal na vse z nekoliko ozkega domačega vidika.

Naloga naših slovenistov in literarnih historikov bi bila, analizirati ti dve stališči in iz zreduciranih na njuni elementarni formuli. In nemara s tem ključem tudi enkrat preizkusiti vse naše avtorje, prereševati njihovo literarno delo s teh vidikov in skušati ugotoviti, v koliko bolj odgovarjajo Prešernovi, oziroma Levstikovi konceptiji naše literarne umetnosti. Tako se mi zdi na primer Ivan Cankar nekakšen mešanec obojih elementov. Kot revolucionar, kot borec za pravice izkoriščenih, kot tenkoslušni psiholog se uvršča nedvomno med sodobnike takratne sodobne literature. Temu primerna je bila tudi domača reakcija na te njegove

spise — odpor in zlobna podtikanja tuje miselnosti. V drugih spisih je spet bližji Levstikovemu nazoru, kjer skuša prebuditi predvsem ožjo domačo problematiko. Vsekakor je valovanje med obema

skrajnostima v naši literaturi precej vidno, plodovito tako prvo kakor tudi drugo stališče, oziroma bolj povedano — prav ta napetost med obema.

Mislím, da bi bila naloga prerešetati in primerjati vso našo literaturo z nekoga enotnega vidika, prav hvaležna. Vidikov je prav za prav možnih več. Vsekakor pa bo sivej najvišje merilo — Prešernovo merilo.

VI. B.

O Vrba! srečna, draga vas domača,
kjer hiša mojega stoji očeta

Prešernove pesmi med ljudstvom

Redki so pesniki, katerih dela že v njihovem času prodoro med ljudstvo. Srečen je poet, ki ga razume in priznava narod, kateremu poje, za katerega se bori in trpi. Nekateri pesniki so že za svojega življenja postali znani, si osvojili srea ljudi in odločili pri važnih dogodkih svojega ljudstva. Dela drugih pesnikov pa so počasi, a nezadržno postajala znana ljudstvu, a na so si ga potem popolnoma osvojila.

Prešernove pesmi so si polagoma utirale pot med slovenski narod.

V njegovem času je slovensko ljudstvo doživljalo svoje narodno prebujenje. Med Slovence se je začela prištevati redka plast izobražencev in študentske mladine, sem pa tja se je priznaval za Slovence kak mešanec. Jedro naroda — slovenski kmet in bajtar sta zahtevala svoje pravice, terjala sta zemljo in svobodno delo na njej. Slovensko narodno vprašanje je bilo slej ko prej socialno vprašanje. Slovenski sta govorila kmet in tlačan po vaseh, služkinja v bogatih meščanskih hišah in gospodskih gradovih, obrtnik in delavec v ljubljanskih predmestjih. Meščan v mestu in malomeščanski elementi na deželi pa so govorili v tujem jeziku, ki se jim je zdel uglašen in „nobil“. Tuja kultura in ideologija, ki so ju sprejemali v tujem jeziku, sta se bohotno širili in grozili ločiti slovenske vase od mest in trgov na slovenski zemlji. Najnaprednejši element tedanje družbe — demokratično meščanstvo, povezano z inteligenco, je bilo treba vrniti slovenskemu narodu, iz katerega je izšlo. Kmeti ali obrtniški sin, ki so ga zaradi nadarjenosti in blagostanja družine poslali v uk na tuje ali v mestne šole, morda celo na Dunaj, je skral izobrazbo in ideje iz tuje posode. Slovenski je govoril v mladosti, ko je bilo njegovo obzorje ozko in besedni zaklad majhen. Ko se je vračal iz šol v domači kraj, so bile njegove besede iz mladeniških let preskope in preskromne, da bi se mogel z njimi točno in lahko izražati. Oprjemal se je tujega jezika, pisal prijateljem in znancem pisma v tujih stavkih, polagoma se je odotujeval domači vasi, nato družini in — narodu. Ni nesmiselna zgodba o grabljah, ki jih je spoznal šele takrat, ko so ga udarile po čelu. Tuja okolica je te naše ljudi sprejemala vase in nas ogoljufala zanje.

Te ljudi je bilo treba pridobiti za slovenski narod. Prebuditi je bilo treba obrtnike in meščane, ki se je v njih žilah pretakala slovenska kri, a so jo začeli tajiti, narodni prerod je moral zajeti prebivalce slovenskih vasi, da bi se zavedeli svoje pripadnosti — iz vseh teh slojev je bilo treba ustvariti slovenski narod. Borba za ohranjenje in uvrščanje slovenskega naroda ni bila lahka, saj je bil tuje vladar naše zemlje, gospodarstva in civilizacije.

To težko nalogo si je naložil France Prešeren. Zavedal se je, da je najvažnejša in najbolj pereča zahteva tedanega časa združitev vseh Slovencev. Lotil pa se je naloge na čisto poseben način. Rešiti jo je nameraval s pomočjo umetnosti, poetične besede, ki naj postane vsem razumljiva in mogočna. Prav dobro je Prešeren vedel, da niti čas niti razvojna stopnja slovenskega naroda ne zahtevata borbe s politično organizacijo, kakršni v tej dobi je samo beseda mogla nadomestiti organizirano

borbo. Klical je pesnika, ki bo opravil to nalogo, in vedel je, da bo ta pesnik on sam:

Da bi nam srca vnel za čast dežele,
med nami potolažil razprtije
in spet zedinil rod Slovenščine cele!

Da b'od sladkote njega poezije
potihnil ves prepir, bile vesele
viharjev jeznih mrzle domačije!

Bil je prepričan, da bo temu bremenu kos in da ga bo uspešno premagal. Ni si prikrival, da bo minilo še nekaj časa in da uspeha ne bo kmalu zagledal, a niti malo ni dvomil, da

Vremena bodo Kranjcem se zjasnila,
jim milši zvezde kakor zdaj sijale.

Brezpuni so bili včasih pogledi v bodočnost in z bridkostjo so mu polnile srce

Skeleče misli, da Slovence mije
ne ljubi matere, vanj upajoče.

Toda Prešeren je temeljito poznal razvojno pot zgodovine svojega naroda, poznal je pogoje, v katerih živi v sedanosti, in predvideval je s preroško besedo našo prihodnost. V tem je ravno pomen njegovega genialnega dela: pokazal nam je jasno kakor še nihče pred njim poti, po katerih nam je usojeno hoditi, da bomo zavzeli mesto, ki nam gre v svetovno-zgodovinskem razvoju. To svojo misel pa je znal združiti z najvišjo umetnostjo in svojim lastnim notranjim življenjem. Njegova misel ni bila trenutna srečna bliskavica, ki se včasih prikaže pesnikom, ni bila slepa vera ali tolažba, ki se ji vdajamo v brezupnem stanju ali neizrečni nesreči, da ne bi obupali, ampak je bila neomajna, rekli bi, znanstveno utemeljena misel genija, ki je spoznal preteklost in sedanost ter videl v bodočnost. Zato je Prešeren krepko poudaril, da so njegove pesmi rodile

žetje, da zbuditi bi Slovenščino celo,
da bi vrnili k nam se časi sreče.

Te nazore sta delila z njim najučenejši tedanjí Slovenec in njegov najboljši prijatelj Matija Čop in najnaprednejši ljubljanski meščan Andrej Smoleč. Čop je Prešerna vzpodbujal, naj vztraja v svojem delu, in ga nagovarjal k novim nalogam.

V času najmračnejšega absolutizma in policijske cenzure, ki je dušila prerod slovenskih narodov in napredne družbe, je Prešeren moral peti tako, da so njegovi rojaki brali misli tudi med vrsticami. Njegova beseda ni smela biti preveč jasna in bojevitá, če je hotel, da jo natisnejo. Prievetka je bila njegova naloga in preveliko odgovornost je čutil do svojega naroda, da bi molčal. Poiskal je tak izraz, s ka-

terim se je mogel izmuzniti reakcionarnim cenzorjem in varuhom duhovnega in telesnega suženjstva. Od povsod so prežale hinavske in zlobne oči režimskih gonjačev in lovecev na svobodno besedo in prepričanje. Znali so te očrtni in onemogočiti v življenju zaradi svobodomiselnosti, ki so ga tedaj smatrali za največjo pregreho. Strel je bilo treba verige policijskega sistema, premagati zakonito zaukazano molk o narodnih in socialnih vprašanjih, pripraviti množice za odločen spopad s staro družbo in njenimi jerobi, priboriti osebnostno svobodo človeku, saj bi sicer za vedno ostalo

življenje ječa, čas v nji rabelj hudi.

In Prešeren je vedel, da bodo prišli drugačni časi, čeprav jih je samo od daleč gledal. Njegovo svobodno narodno in kulturno-politično prepričanje je doseglo vlek in našlo popoln izraz v Zdravljici, ki ni smela iziti v dobi varuštva nad svobodno mislijo:

Ednost, sreča, sprava
k nam naj nezaš se vrnejo;
otrok, kar ima Slava,
vsi naj si v roke sejejo,
da oblast
in z njo čast
ko pred, spet naša bosta last!

Toda ne samo oblast, popolno enakopravnost in bratstvo slovenskih narodov je videl v prihodnosti naš pesnik, temveč složno družbo enakopravnih narodov, ki je tudi še nam podoba bodočnosti:

Žive naj vsi narodi,
ki hrepene dočakati dan,
da, koder sočane hodi,
preprij iz sveta bo pregnan,
da rojak
prost bo vsak,
ne vrag, le sosed bo mejak.

Pred sto leti ta pesem ni smela iziti v Prešernovih Poezijah. Slovenci so jo spoznali šele 1848, ko je z marčno revolucijo nastopila kratkotrajna „pomlad narodov“.

Taka poezija je bila resnična ljudska poezija. Spoznal jo je del slovenskega izobraženstva, posebno mladina, ki si je 1848. postavila za politični program Združeno Slovenijo in prva krenila po Prešernovi poti. Prešeren je z navdušenjem pozdravil zarjo revolucije, ki se je pokazala tudi na slovenskem nebu, in se vneto udeleževal političnega življenja. Njegovo ime, ki so ga pred dvema letoma znova ponesle v svet Poezije in ponatisli pesmi v listih, je postalo programatično za novi rod. Za tiste, ki jim je dala avstrijska reakcija v roke vajeti in bič, je pa postala Prešernova pesem strašilo.

Bali so se je, jo zavračali in ji nasprotovali. Priznavali so sicer, da je Prešeren umetnik, a govorili so, da je subjektiven, da ni za ljudstvo, da ga narod ne razume, češ da je preprost in pohleven. Hvalili pa so na vse višje drugega, ki je pel, da mora biti Slovence gesto „Vse za vero, dom, cesarja“ in da „Hrast se omaja in hrib, zvestoba (do cesarja) Slovence ne gane“. Triumfirali so nazadnjaki in hlapci na vseh poljih, voditelj reakcije pa se je po krivem dal imenovati „očeta slovenskega naroda“.

Mladi rod je prihajal iz slovenskih kmetijskih in kočarskih družin. Kritično je pregledoval slovensko preteklost in kulturno dedščino ter iskal kačipotov v prihodnost. Vstal je Levstik s krepko besedo, bilal nasprotnike napredka, ki so jih tedaj imenovali prvake, a trpko ironijo, — in pokazal na Prešerna. Njegova sobojevnika Stritar in Jurčič sta mu pomagala, da so znova poslali med slovensko ljudstvo skoraj že pozabljenega Prešerna, ki so ga prekrščali najeti komedijantje. Prešeren je znova postal program. Levstik pa je hotel, da Prešeren ne bo program samo njemu in njegovim bližnjim, temveč vsemu narodu.

Prešernove pesmi so osvajale srca. Imele pa so še mnogo nasprotnikov, ki jim je bilo krivo, da bi množice spoznale moč Prešernove poezije in njegovega duha. Zadrževali so njegovo pesem in jo prikrivali, tajili in zmanjševali njen pomen. Nekateri se niso sramovali blatiti pesnika in širiti o njem laži. Kakor nekoč prvaki, tako so tudi njihovi mlajši nasledniki nasprotovali duhu Prešernove umetnosti in se upirali Prešernovemu svobodoljublju. Novi vodja reakcije Mahnič se je Prešernu „idejno“ upril, omaloževal njegovo genialnost in ga „filozofsko“ rešetal. Mahničevi privrženci pa so Prešerna zamočevali, če so ga le mogli.

Naša moderna — Ivan Cankar, Dragotin Kette in Oton Zupančič — je ponovno odkrila Prešerna. Gledala je v njem umetnika in vodnika slovenskega naroda. Znanstveniki in publicisti so tolmáčili Prešernove misli. V začetku tega stoletja so se množile izdaje Prešernovih pesmi, v tisočih izvodov je njegova beseda prihajala med Slovence, a sedaj je niso brali samo izobraženci in študentje. Tudi kmečki ljudje in kmečka mladina so spoznavali njegove poezije. A našli so se še večji zviteži kakor prej: Prešernove pesmi so hoteli razlagati, kakor je bilo njim všeč; drugi so ga proglašali za svojega. Bil so predniki tistih, ki se je Prešeren vedno boril proti njim. Nekateri so izločili vse tisto, kar jim ni šlo v račun, in ponavljali zgodbo, kako je borec za staro vero črtomir spregledal zmoto in postal — katoliški duhovnik. Ti ljudje so znali izkoristiti zmoto čudaških učenjakov, ki so pridigali, da je Prešeren pel po zahtevah matematične arhitektonike in simetrije. Seveda je tako razlaganje Prešernovega dela služilo reakciji, ki ga je na vsak način hotela odmakniti ljudstvu. Če bi se posrečilo dokazati, da je Prešeren pisal po geometričnih načrtih, ga ne bi bilo težko proglasiti za kompliciranega, učenega pesnika, ki ga ljudstvo ne more nikdar nazumeti. Vsa sredstva so bila dobra in blagoslovljena, samo da Prešeren ne pride med slovenski narod.

Šele narodnosvobodilna borba je popolnoma priznala Prešerna, njegovo umetnost in duha. Pokazala je na kulturno dedščino velikih vodnikov slovenskega ljudstva: Prešerna, Levstika in Cankarja. Dala je Prešernovo pesem vsem tistim, za katere je pel, vsemu slovenskemu narodu. V priznanje velikemu Prešernovemu delu je ljudska oblast na obletnico Prešernove smrti ustanovila slovenski kulturni praznik.

Miroslav Ravbar

KULTURNI ZAPISKI

Domača opera na beograjskem odru

V beograjskem gledališču na Trgu Republike so imeli premiero domače opere skladatelja Petra Konjovića „Knez od Zeta“. To je bila prva izvedba domačega dela, ki se je po osvojitvi uprizorilo na beograjskem opernem odru. Opero je dirigiral skladatelj Krešimir Baranović. Predstava, ki so ji prisostvovali člani Prezidijskega nar. skupščine in drugi prostovolni činitelji, ni bila kdo ve kaj uspešna. Očitajo ji nesodobnost zaradi snovi in glasbene obdelave.

„Sovražniki“ Maksima Gorkoga na odru

Narodno gledališče v Beogradu je v zadnjem času postavilo na oder Maksima Gorkoga dramo „Sovražniki“. Drama slika rusko meščansko sredino v času okrog leta 1905 in napoveduje revolucijo. Izvedba je bila dobra.

GLEDA LIŠČA

Splošnega pregleda ni mogoče podati — bit bi preobširen, zato se omejujemo le na nekatere dogodke: Stalinovo nagrado sta prejela ruska dramatika Vladimir Solovjev za dramo „Veliki vladar“ (Ivan Grozni) in Boris Lavrenčev za dramo „Tisti na morju“.

Bralne vaje za prosvetna društva

FRANZ JERJANEC

Ni vse zlato, kar se sveti

Cerin je vstopil. V temni, mračni izbiči ga ni so opazili, ker so bile duri priprle in je mati glasno molila za otrokoma, Tončkom in Anico. Postal je za hip in poslušal. Ze je mislil tiho oditi, kar mu prilite na uho ženin besede: „Molimo še očenaš za očeta, da bi mu Bog dal zdravje in ga privedel na pravo pot.“ Otroka sta s stresocim se glasom molila. To je palo možu na srce. Hotel je stopiti v izbičo in jim naznaniti, da je Bog uslišal njih molitev in da je šel iz izbe in da je že na pravem potu. Ali neka plahost in čut sramote sta mu ustavljala nogo; potihlo je šel iz izbe in poiskal ležišče. A zaspati ni mogel. Premišljeval je svoje dosedanje življenje, tako neumno in prazno in tako pogubno dobrima otrokoma in zlata vredni ženi. Kesanje, pekoče kesanje mu je polnilo dušo.

Ko je drugega dne napočila zora, je bil Cerin že iz postelje. Poklical je hlapca in mu vel pripravi orodje, da pojdet kopat v ogrado. Hlapec si je mel oči in dolgo ni mogel prav verjeti, da stoji gospodar pred njim. Še preden je žena vstala, sta šla na delo. Dekl je naročil, naj jima Anica prinese kosilo v ogrado. Delala sta ves dan, da ju je pot obilval. Zlasti pri Cerinu, ki se je bil zadnji čas odvalil delu, je imel vsak lasec svoj kane. Zato mu je pa tudi jed šla v slast kakor že dolgo ne. Ko je prišel zvečer domov, je videl okoli sebe same vesele in srečne obraze. Ta dan je bil zadovoljen sam s seboj.

Druzo jutro je bil Cerin spet pri delu. Opazil je, da ima pašnik, ki je na eni strani mejl na ogrado, prav dobro zemljo in da bi se dala ograda na to stran razširiti. Razdel je ondi ograjo in začel kopati ledino. Kopalo se je težko, a čim dlje je kopal, tem večje veselje je imel z delom. Dokopal je do neke kamne žile, a kamen je bil mehak in skrilav. Bila je opoka. Ze je odvalil nekoliko skrilci, ko se mu pod kopačem nekaj zablesči. Cerin se pripogne, pobere skrilco in izlušči iz nje sijajno kocko. Pogrelo ga je. „Moj Bog, to je zlato, čisto, pravo zlato! Kako bi se drugače tako svetilo in rumeno je tudi. Torej so vendar resnično govorili stari ljudje, ki so pravili, da je v Bogatstvu polno zlata in da ga Lahji odnašajo na tovore. In če ima zlato Bogatstvo, zakaj bi ga ne imel tudi Kelk, ki je Bogatstvu bližnji sosed?

A hlapec je blizu. Ta ne sme ničesar vedeti. Treba ga je odpraviti. Cerin je malo pomislil, potem ga je postal domov po sekuro in mu velil iti sekati leševje, da se z njim zagradil nov kos ograde. Ko je hlapec odšel, se je spustil Cerin na kolena in začel brskati po razdrobljeni opoki. A ko je odvalil novo plast, mu je kar oči pobralo — zrno se je lesketalo pri zrnu. Snel si je klobuk in polhepno deval vanj dragoceno rudo. Nato si je odklal novo skril, za njo drugo. Vsaka je dala nekaj, ta več, ona manj. Tako je drobil opoko in nabral do mraka za pol klobuka.

A kam zdaj z blagom? Domov ne! Živa duša ne sme vedeti, tudi žena ne. Zaklad je treba skriti ali zakopati. Mislil je in mislil. Naposled se je demislil dupla v stari lesnici, ki je stala v gošči daleč od pota. Tja je šel, razprostrl ruto po tleh, usul zlato nanjo, jo zavil in zvezal ter shranil v duplo.

Pri večerji je sedel zamišljeno poleg žene. Malo je govoril, jedel pa še manj, dasi je delal ves dan. Poznalo se mu je, da ga nekaj vznemirja. Kmalu je vstal in šel spat. A spal ni. Vsakovrstne misli so mu rojile po glavi, ali vse so se vrtele okoli zaklada. Najbolj ga je skrbelo, kje in kako bi ga spravil v denar. Strah ga je bilo, da bi ne prišel kakemu sleparju v roke ali da bi kakka zvita buča ne izvlekla iz njega, kje se dobiva tako blago. Kam torej z zlatom? V Gorico? Ne, tam ga kolikor toliko poznajo in prehitro bi se razsulo njegovo bogastvo. V Ljubljano tudi ne. Predolga je pot in tudi prave vere nima do ljubljanskih zlatarjev. Na Laško pojde in nikamor drugam. V Staro mesto, ali pa še celo v Videm. Starski in videmski zlatarji najbolj poznajo zlato, posebno tisto, ki se dobiva po teh gorah. Na Laško torej. A kdaj? Čim prej, tem bolje, da bo vsaj vedel, na čem je. Precej jutri, ali pa kar sedaj še pred zorom. Ga vsaj ljudje ne bodo srečevali in izpraševali, kam in po kaj. Kmalu po polnoči je vstal, se obkel in prebudil ženo. Bila je preplašena in ga dolgo ni mogla upeti. Pomiril jo je in povedal, da mora za dva, tri dni z doma, pa naj jo to ne skrbi. Na dobrem potu je, ki mu prinese srečo in obilje, ako Bog da. Izročil ji je razen deseti goldinarjev ves denar z naročilom, naj poskrbi sčbi in otrokoma potrebno obleko. Potem je vzel iz skrinje staro usnjeno možnjo, v kateri je hranil pokojni oče srebrni denar; prekrizal je otroka, segel ženi v roko in odšel v noč.

LUTHER BURBANK - Ameriški Mičurin

Pred 20 leti je umrl veliki ameriški vzgojitelj novih rastlin Luther Burbank. V 50-letnem vztrajnem in nesebičnem delu si je pridobil svetovno slavo in priznanje vsega kulturnega sveta. Zaradi načina dela in uspehov so ga mnogi imenovali ameriškega Mičurina. Burbank se je rodil 1849. leta kot sin siromašne farmarske roditelje. V osnovno šolo je hodil v svojem rojstnem kraju Lancaster. Ze v rani mladosti je kazal veliko ljubezen za naravo. Njegova mati se je bavila z vrtnarstvom in nego otrok in tudi mladi Burbank je vzljubil rastlinstvo. Zaradi siromaštva si je moral v tovarni služiti kruh. Ze tedaj se je pokazal iznajdljivega in je izpopolnil stroj, pri katerem je delal. Gotovo bi bil tudi v tehniki dosegel velike uspehe, da ga ni veselje do rastlinstva potegnilo iz tovarne. Z denarjem, ki ga je dobil v dediščino in s prihranki iz tovarne, si je kupil kosček zemlje, na

kateri je začel vzgajati razne vrste rastlin. Ker mu pa pol hektarja zemlje ni zadostovalo, mu je bila glavna skrb, kako bi razširil zemljišče. Lotil se je vzgajanja rastline, ki mu je donosala denar. Vzgojil je Burbank krompir in to ne s križanjem več vrst, temveč z oplemenjevanjem ene vrste krompirja. To mu je prineslo slavo in denarja. Preselil se je v Kalifornijo, si kupil pet hektarjev zemlje in začel vzgajati mnogo novih rastlin. Kljub temu da je z novimi uspehi vedno bolj prodiral, se je moral ves čas boriti s finančnimi teškočami. Ker ni imel Burbank kot znanstvenik praktičnega trgoveškega duha, se je moral boriti s pomankljivostmi finančnih sredstev do leta 1906, ko je začel dobivati stalno letno podporo od Carnegiejeve ustanove.

Vsakdo bi pričakoval, da bo država podprla čenje in znanstveno inicijativnost Burbankovo, saj je priložil slavo ne samo sebi, nego tudi

LUTHER BURBANK

svoji domovini. Razen tega je doprinesel velik gospodarski koristi vsemu državnemu gospodarstvu. Toda Burbank ni doživel veliko razočaranje.

Prepričan o čenosti Darvinove teorije jo je kot znanstvenik vedno zagovarjal. Ko se ves tisk začel srdito gonjo proti temu profesorju, ki je na gimnaziji učil znanstveno razlago Darvinove teorije, je Burbank stopil na stran tega profesorja. Vsa gonja je sedaj obrnila svojo ost proti Burbanku in vsa borba z ameriški nazadnjaški silami ga je popolnoma izčrpal: v oktobru 1928. je umrl.

Toda še po njegovi smrti so njegovi sovražniki nadaljevali z borbo proti njemu in ker niso uspeli v času, dokler jim je lahko še odgovarjal, so hoteli po njegovi smrti za temniti njegovo slavo. Pisali so, da je na smrti postal prekrivil svo svoje izjave in svoje darvinistično

gledanje.

Njegov najboljši prijatelj Wilbur Hall je izdal knjigo „Življenjska žetev“, v kateri piše o Burbanku takole: „Luther Burbank ni verjel v nebo niti v pekel niti v vstajenje. Verjel je v neumrljivost človeškega delovanja, živel je v globokem prepričanju, da dobro usmerjeno človeško delo in verna predanost visokim idealom predstavljajo edino dolžnost človekovo. Temu je dodal samo še ljubezen do sočloveka. On se je trudil, da živi po teh načelih in je v tem prepričanju tudi umrl.“

O/PREDPUST-TI ČAS PRESNETI...

predpust. Toda bistvo pustnih navad in običajev je starodavna, nega, „poganskega“ izvora. Tudi ni povsod slovenskem poznani izraz „pust“; na vzhodu, v Slovenskih gorah in v Prekmurju pravijo „fašenk, fanjšček“ (po nem.). Četrti pred pustnim to-kom pa imenujejo na Gorenjskem *mal pust, debeli četrti*; na Dolenjskem *tolsti četrti* in podobno tudi drugod. Pustni nedelji pa pravijo na Tolminskem *debelnica*, na Stajerskem *masna nedelja*.

Pradavni človek si je pred tisočletji sam ustvarjal svoje misljenje o naravi, njeni rodovitnosti in o človekovem odnosu do nje. Pazno je sledil vsaki spremembi letnih časov in vsem pojavom v življenju narave, ki so vplivali na rodovitnost polja in živali. Zato si je iskal v raznih duhovnih zaveznikov, ki bi mu naj pomagali premagati zle sile, u-

govarjane v hudobnih, sovražnih mu duhovih, katerih delovanje se je izražalo v tem, da so ti onemogočali človekovo ugodno sožitje z naravo. V tej borbi za premagovanje narave, za živčev so se razvila najrazličnejša čarovna dejanja, ki so se žila v stalno se ponavljajoče letne običaje, s katerimi si je preprosti človek iz pradavnine skušal pomagati v boju z naravnimi silami, ki jih še ni domel. Ta borba je izoblikovala tudi njegov svetovni nazor. Tako je ob času zimskega sončnega obrata (21. decembra) vršil pradavni človek čaranja, s katerimi je odganjal zle duhove in si skušal pridobiti naklonjenost dobrih duhov, ki bi mu naj v novi dobi leta prinesli srečo. Ostanke teh dejanj so naši zimski običaji okoli novega leta.

Podobno je davni človek želel premagati s pomočjo dobre-

ga duha (demon) zimo in pripomoči speči naravi k novemu življenju, ki mu bo prineslo vsega potrebnega za obstanek. Ostanke teh starodavnih obredov so naši *pustni običaji*, ki so le ponekod še ohranjeni v jasnejši podobi, v glavnem pa so ostali od njih le nekateri odlomki, spomini. Najizrazitejši znak pustnega veselja so krinke ali maske, ki si jih nadenejo tako meščani na ples kot vaske seme, ki prireajo na pustni terek svoje obhode. Krinko živali si je nadel davni človek, da je predstavljal dobrega duha, ki je s svojo čarodejno močjo preganjal hudobnega duha zime. Na vzhodnem Stajerskem (Dravsko in Mursko polje s Slovenskimi goricami) so se ohranile v raznih oblikah davne pustne krinke. Tak je *Kurent, korant, masnjak, kožuhar*, oblečen v narobe obrnjen ovčji kožuh s slikovito živalsko krinko na glavi, s kravični zvonec okoli pasu in z jezevo kožo obito palico v roki. Tudi na Kranjskem so poznali takega kurenta in na Koroskem so z rogovi okrasili „pusta“. O Kurentu, posebejvi razposajenega veseljačenja, povipavanja in pomladnih sil, poznamo po Slovenskem mnogo pripovedk.

Razširjene pa so še številne druge našejene podobe, ki hodijo o pustu po naših vaseh: — našejeni — vlečejo po vasi plug, ki ga vodi kurent; obidejo vsako dvorišče, zaorjejo nekaj brazd in pojo. V brazde vsejejo pesek in napovedujejo gospodnjo, da ji bo vzrasla debela repa. Orače obdarujejo z jajci ali klobasami. Nedvomno je to navidezno oranje ostanek davnega čarobnega oranja proti zimnim duhovom in čarodejnega oranja, ki naj pospeši rodovitnost polja.

Na čaranja rodovitnosti spominjajo tudi mnoga druga dejanja tega dne: splošno je razširjeno, da na pustni terek plešejo za debelo repo in visok lan. V Prekmurju posade na pust v lončeno posodo koruzo jutraj, opoldne in zvečer. Tisto, ki prej vzklile, bodo sadili. Prav tam mora moški jesti ta dan po vrhu ajdove žgance in govoriti: krtom odjedam glave. — Masčoba z drobnih črev prečvrco in na pust ocvrje v tej masti jagjedove popke; tako nastane „fanjščekova (pustna) mast“, ki jo rabijo kot zdravilo.

Spomin na prihod pomladi je ohranjen tudi v običajih s *pustnim ognjem* ali kresom, kakršnega zažigajo na Gorenjskem, Koroskem in Stajerskem. Pravijo: da *pusta žgo*, kar ponazarja tako, da zažigajo stare mele s človeško podobo na vrhu ali slamnatega moža. Tudi z gorečimi metlami ali gorečo slamo skatejo okoli kresa, češ da preganjajo čarovnice. — Vzhodnostajerski običaj, da pred sončnim vzhodom kurijo na njivi kres, pa se nanaša na rodovitnost češ, da vrane ne bodo kljuvale koruze. To zažiganje je ostanek splošno veljavnega starodavnega očistujočega pomena, ki so ga prisojali ognju v zvezi z naravo in človekom. Zato so s pustnim ognjem preganjali sovražne duhove, kar bi naj tudi pripomočilo k rodovitnosti na polju, pri živini in ljudih. — Slikovit je običaj zažiganje Morane (boginje smrti in zime) na Slovaškem in drugod, kar je podobno našemu zažiganju pusta in metanju bače v vodo.

Zelo je že zabrisan prvotni pomen drugega običaja, ki se vrši v pustnem času — to je *slučanje pluga*. V kraju, kjer so ostale neporočene neveste, ali kjer se nobeno dekle ni poročilo v predpustnem času, vlečejo dekleta ali fantje po vasi plehi, korito, svinjak na saneli. V Ziljski dolini pa so nekoč dekleta vlekla po vasi deblo s slamnato žensko podobo, ki so jo vrgli v vaški vodnjak kot slevaško Morano vržejo v polok. — V Prekmurju je že zelo znan običaj, da pridele *borovo gostovanje* (ženitevanje). Iz gozda vlečejo fantje in dekleta v vas okrašen bor, na katerem sedita žen in nevesta. V vasi posnemajo poročni obred: prodajo na dražbi drevo in z izkupičkom prirede v gostilni gostova-

NEKAJ O ČASU

Kaj je čas? Le vprašaj svoje znanec, njihovi odgovori te ne bodo zadovoljili. Zateci se k „vseznaicu“, k leksikonu! Tudi ta prijatelj, ki ti sicer pojasni vsako zadevo, te pusti na cedilu. „Čas je razmerje zaporednosti, potekaajoče iz preteklostjo preko sedanjosti v bodočnost.“

Vprašamo katero koli vedo, najmodrejšje učenjake sedanjosti, spise najglobljih mislecev, točnega pojasnila ne dobimo nikjer. Vsi misleči ljudje na svetu vedo, kaj pomeni čas. Vsi svetovni jeziki imajo zanj posebno besedo, solarček, ki hiti jutraj v šolo, da ne zamudi, ve, kaj pomeni čas in vendar, ničče ni mogel in ne more reči, kaj je čas.

Veda je o času ugotovila le nebitenosti, ki uganko še ojačujejo. Čas se ponaša z neprenehljivo, čas poteka nepretrgoma. Tudi prostor je neprenehljiv, stalen, a vse drugače, prostor se razteza v tri smeri (od zgoraj navzdol, od desno na levo in od spredaj nazaj), medtem ko pozna čas le eno izmero, lahko bi trdili, da predstavlja čas premico, zelo čudno črto, ki velja le v eni sami smeri: naprej v bodočnost. Prekrenitve časa, poteka časa v nasprotno smer si ne moremo misliti. Čas prihaja iz večnosti in poteka v večnost.

To grozljivo silo smo „vklentili“ s tem, da smo si ustvarili koledar, izumili leto in razdelili leto v mesece, tedne, dneve, ure, minute in sekunde. Velikanski izum — na prvi pogled. V dobi brzovlakov, parnikov in letal, ki brže s priznano točnostjo po svetu, govorimo v bahavi domišljavosti, da „smo premagali prostor in čas.“ V resnici se nismo časovnemu pojmu prav nič približali. Vse naše časovne mere: leto, dan, ura, minuta, sekunda so izven naše Zemlje precej nesmiselne in neprimerne. Niti ne vemo, kako hitro poteka čas. Imamo le samovoljna merila in vsaka ura, bodi še tako umetno sestavljena, pričuje o tem, kako klavrn je bil poskus, lotiti se časa.

Ze davno smo se zedinili iz praktičnih razlogov za čas, ki je za večino naravnost napacen. Vzemimo sonce kot uro: dva bližnja kraja imata točno vzeto različen čas. Ajdovščina ima prej polдне kot Gorica. Razlika res ni velika, toda pri večjih razdaljah postaja pomembna. Tako zaostaja zahodno-evropski čas, ki velja v Franciji, za našim srednje-evropskim časom za celo uro. In motrimo ves obseg naše Zemlje, prihajamo do zaključka, kako samovoljno si je človek razdelil čas; časovna razlika postaja slednjice že tako velika, da je treba spremeniti datum. Na vsakem zemljevidu vodi tako imenovana „datumska črta“ vzdolž 180 dolžinske stopinje sredi po Tihem oceanu skoraj naravno od severnega do južnega tečaja. Ladja, namenjena iz Japonske v Severno Ameriko, pride recimo v ponedeljek 12. dan katerega koli meseca do omenjene črte, preko te črte je pa prišla v nedeljo 11. dan istega meseca. Tako se lahko zgodi, da se začne plesna zabava na ladji ob osmih zvečer in se konča ob šestih jutraj istega dne. Če vozi ladja recimo točno po datumski črti, je na eni polovici ladje četrti, na drugi pa sredi. In človek, ki prekorači to črto, se pomladi za en dan. Še večja norost vlada na tečajih. Če bi človek letal okoli tečaja, bi se poljubno staral ali pa pomlajal, v kakršni koli smeri bi ga pač obkoljeval. In kdor bi si privoščil izlet na tečaj, bi brez posebnega truda le s pridnim letanjem dosegel svoje stoto leto ali bi pa priletel v leto 1870.

To je seveda nesmisel. Čas se ne da nikdar oslepiti, naše računanje je napacno. Kdor misli, da se s tem pomladi, če bo pridno letal okoli tečaja, se prav tako vara kakor človek, ki meni, da se ne stara, ker se mu je ura ustavila.

nje. — Vsi ti preostali drobci starih navad ponazarjajo prihod pomladi, na drugi strani pa čaranja rodovitnosti. Pustni ples nadomešča v Beli krajini pustno *guganje*, ki se vrši na skednju ali pod kozolcem. Tudi guganje naj pospešuje rast poljskih pridelkov.

S predstavo pusta je tudi v mestu združena misel na obilno in mastno jedajo. Zato so ohranjene po deželi še starinske stalne jedi, ki jih uživajo na pustni terek. Zlasti značilni so krapi, bobi in flancati na Gorenjskem; fantji in štrabvi na Krasi; krofi pa po vsem Slovaškem. Med mesnimi jedmi je stalna jed svinjska glava z zeljem; tudi žganci, krhlji, klobase in svinjina so priljubljena obredna jedi v raznih krajih. Zlasti v polpretekli dobi so bile pustne pojedine obilne, ker so strogo držali sledeči post in so pospravili za pustno dobo še vsa posodo, ki so jo dotlej rabili.

Spomin na take pojedine je n. pr. še vzhodnostajersko „pitje fašenka“, pri čemer iz polovnjaka, imenovanega „šerjak“, rijejo in prireajo fantovske igre.

Pomladanski običaji se nadaljujejo še v postni dobi. Ko mečejo v vodo babo ali smrt. Čeprav so mnogi običaji te vrste že skoro docela izginiti, vendar še živi vsaj spomin nanje, ki je zanimiv in večkrat celo važen doselek k spoznavanju našega ljudskega življenja v bližnji in davni preteklosti. Zato je hvaležna dolžnost vseh, ki so jim znani tak spomini ali ki imajo priliko izvedeti jih od starih ljudi, da jih čim točneje opišejo in te prispevke objavijo. S tem bodo pospeševali našo vedo o ljudstvu, ki nam naj bo vsem vedno bolj pri srcu, saj v njej spoznavamo sami sebe.

Vičko Novak

Majdica je bila petletno bistro dekletce. Tržaski skrat z rdečo pentljo v laseh. Ko se je igrala in lovila psa, ki je bil večji od nje, je njeno gosto nagubano krlice sunkoma valovilo ter sledilo njenim kretnjam. Tomažičev vrt je tako, v bregu, nad razdrapanim Trstom kakor v trdnjavi varoval zlahtno potomko našega rodu.

Tomažičev gospodar je postavil vilo visoko v breg, zato da bi njena okna gledala luko in morje. Pred vežo sta gledala oleandra. Majdica je imela liceca in nožice gladke kakor oleandrov cvet.

Za zeleno mizo pod latnikom, ki je oklepal vrt, so sedeli vedno novi gostje. Vracali so se iz internacij in zaporov ter mimogrede obiskali niso ki je dala slovenskemu Trstu prvega junaka. Nevede si pogostoma sedel ob kurirju ali kurirki in ni bil redek slučaj, ko te je gospa Ema iznenadila: «Davi je bil tu nekdo iz odbora za Primorje». In ko so bili gostje vsi glasni, ti je nalivalo belo kavo v skodelico, šepnila: «Popoldan se pride». Slehernemu pa je gospa Ema, kakor da se oddolži za obisk, pokazala Majdico.

«No, pusti psa zdaj! Povej lepo, čigava si?»

Majdica je obstala, krlice se ji je zao-krožilo v zvonček. Kakor na odru je sredi belega gramoza izlogovala:

«Majdica Colja».

Tebi je bilo, ko da si za hip premostil grozoto in zaslutl novo pomlad; njene hudomušne oči pa so se smejale: kolikokrat sem že ponovila...

Popoldan je včasih prisel Radko; skrbno je zaprl v prostorni jedilnici okna, ki so gledala na vrt ter poiskal na radju postajo. Tedaj je pridrobila Majdica, se mu skopala na koleno, ga objela z desnico okoli vratu.

«Zakaj tako mrmra tisti mož tam no-tri?»

Z levo roko, ki jo je skrivala za hrbtom, je neopazno zasukala gumb na Phonolu. Tedaj je pretresljivo zadonelo v jedilnici. «Le vkup, le vkup, ti vboga gmajna!» Mršavica mu je šla po telefonu, ko da je zavpilo pred oknom in se bo glas razlegal do morja.

«Majdek!» ji je požugal. Ona pa se je z nožicama oprijela njegove noge in se junasko vrgla vznak, da so njeni plavil lasje skoraj božali parkete. Nato pa se je kakor zmet sunkoma dvignila ter uperila drobni kazalec v aparat:

«Glej, kakšno zeleno oko ima tisti mož?»

Cez hip pa poizvedujoče:

«Ti, Radko, kdo, misliš, je tisti, ki mrmra tam notri?»

«Kak partizan, čisto gotovo. Ko si šla z mamo, si jih videla: vsi stari, razkustrani, z dolgimi brki so...»

Odkimala je:

«Ne ne ne, ni res — mladi so!»

MAJDICA

BORIS PAHOR

«Kakor stric Pepi?»

«Ne, kakor ti, samo oni imajo puško, in oni pojejo.»

«Pa niso nič pridni, Nemce strelija.»

Preplasene so se uprle vanj modre oči.

«Nemci niso pridni, noni so zažgali hišo!»

Osvobodila se je pobliškoma njegovega kolena, zdrsnila na tla, stekla po parketih k vratom, se vzpela do kljuke in se nato izvila skozi ozko sotesko ko maj priprtih vrat.

Tekla je po hodniku v kuhinjo.

«Teta Ema, teta Ema, Radko je hudoben.»

Teden dni poprej jo je njena mama vzela s seboj na Kras. Borci so jo posadili v svojo sredo in jo ušli kitice o trudnem partizanu. Njena mama: njeni mami so na bazoviški gmajni ustrelili brata. Teta Ema: teta Ema je imela v jedilnici nad radiem sliko ubitega sina. V črnem je bila Tomažičeva mama in na stojalu pod Pinovo podobo so bili rdeči nageljni vedno sveži. Jokala ni več, sprejemala je goste ter dan na dan pripravljala posiljke za v hribe.

Takrat se je Majdica vzpenjala na prste, se obešala z rokami in bradico na rob mize.

«To bo za mamo, ne, teta Ema?»

Tomažičeva mama je imela se hčer. A Danin mož je bil v zaporu, zato je mama pripravljala zavitke tudi za zeta. Nihče ni bil več tako bogato in skrbno sestaviti pošiljko kakor ona. Dani pa je Majdici nadomestovala mamo.

V nedeljo sta Dani in Radko peljala Majdico v Ribnjak.

Breg je bil siv, poslopja so bila v ble dem soncu oglata. Galebi so krikali in se dotikali vode. Tu in tam je katerega zibalo morje, ko je plul ko mala vitka ladjica.

«Teta Dani, ali so ribice velike?»

Majdica je skakljala med njima, da so se mimoidoči okrenili; žena se je stisnila k mozu in skrivnostno zasepetala. Dani, kako zlobna sala! par, ki je šel mimo, nama zavida deklico, ki je kakor hčerka gozdne vile. Tvoj mož pa je v Piemontu, Majdica mati se je pravkar vrnila na Kras z borbo na Masunu, jaz sem pribežal iz Italije. Vendar, ali nismo od tu, ali niso na pragu hiše, kjer smo se rodili sledovi plime in oseke? Zakaj moramo iz treh družin sestavljati karikature ene družine. Kdaj se bo Majdica lahko igrala na produ in ji bo morje mehko ko zelena svila.

Ali obala se je odmaknjeno belila v januarskem ozračju. Stolp Ribjega trga je stal tog ko izpran spomenik. Po obrežju so Nemci razpredali bodečo žico, morje se je strupeno srebrilo, prav ob ribjem trgu je pljuskala voda na pomol.

Obrežje je bilo golo, vse budno v svoji divjini. Morda smo prav zaradi te njegove divjine in nepripradnosti bili vedno kakor dečki pred zagonetno sliko. Od časov, ko smo si začeli sami brisati nos, ko smo se kobacali ob naših materah na pesku, smo domači s tem našim bregom, vendar smo se znašli kdaj pred njim ko osramočen otrok.

Ta privid domačnosti in tujine, ki sta bila razdvojenost našega življenja, se je v tistih turobnih, enkratnih dnevih raz-

trgal. Sele tedaj smo vzljubili naš breg zavestno. Pino, Danin brat je bil krepak in njegovo delo je bilo trdo. Postavil se je na procesu smel in vzravan pred sodnike ter dvignil pest, da bi nihče ne dvomil o njegovi pripadnosti.

Isti Pino pa je v noči pred smrtjo v pismu svojemu dekletu zaupal, da je prislulni in slisal «kako je pelo morje v Cerasu».

«Teta Dani, ali bodo ribice velike?» Mimoidoči so se čudili deklici. Ali bo Majdica lahko ljubila ulice, ki jih ni nismo smeli? Dani, ali se bo Trst rodil?

V Ribnjaku je Majdica zastrmela v steklene vaze, v katerih se je svetloba razprševala v nesteto svetlih biserov. Z dna so brbljali mehurčki kisika. Rdeče ezotske ribe so zijale in pohlepno požirale vodo. Dani jo je dvignila v na-

ročje. Ko se je riba z gobčkom doteknila stekla, jo je skušala predramiti:

«Glej, Majdek, kako te gleda.»

«Da.»

Njen začuden molk je se stopnjeval začaranost barv. Sele zunaj, ko je zopet stopicala med njima, se je okrenila k Dani ter spet našla svojo razigranost.

«Si videla, teta, kako se je ribica pa-čila!»

Za božič ji je Dani prinesla ilustriranega Cicibana. Dani, ta nemirna, borbena tržaska žena, je bila tedaj Majdici starejša sestra. Prej bi si jo zamislila na čelu bataljona ko ob otroku, pa tudi ona, kakor Pino, ki je pred odhodom v smrt poslal pozdrav kraškimi otročjem: zlogovala je Majdici stih za stihom Cicibana. Stiri in dvajsetletna žena in drobno dekletce sta tistoli glavo skupaj, da nisi vedel, katera katero uči.

Ko Dani ni bilo, je pridrobila k Radku. Nosila je veliko izdajo Cicibana na rami kakor Disnejev palček preveliko žlico.

«Radko!»

«No.»

«Pokaži, kje je napisano Cicibani!»

«Ko bi le vedel.»

«In tu, kaj je napisano tukajle?»

On je zaskrbljivo pomajal z glavo.

«Po slovensko piše, tega se res nismo nikoli učili...»

«Glej ga, kakšen je.»

Neverno in grajačo je nasobila ustnice:

«Beži, beži, da mi tega ne znaš!»

Knjigo je prislonila ob rob mize, s prstom je sledila slikam, nato, ko da se je nečesa spomnila, jo je nepričakovano zaprla.

«Čakaj, čakaj, nekaj ti moram povedati!»

Požugala je s kazalcem: «Prav na uho ti bom zasepetala.» Položila je knjigo na mizo ter se vzpela na njegovo koleno.

«Nič se ne boj, tje vstran poglej, skozi okno!»

Napravila je skrbno z dlanmi trobento, ob njegovem ušesu:

«Uaaa!»

Potem se je sunkoma oklenila njegovega vratu, zato da bi se ne mogel maščevati. Tesno ga je oklepala, da je njeno mehko lice bilo prižeto k njegovemu, se zagugala, ko da ujeka otroka, in šepetala:

«Koga ima Majdica rada?»

Poldrugo leto je, kar je ni videl. Lani julija je v taborišče Natzweiler, v Vogelske planine priromalo pismo: Dani in njen mož sta umrla, Tomažičev gospodar pa je preminul ob letalskem napadu. Ali črke niso hotele priklicati misli; spali so z okostnjaki, na skrajnem koncu barak je ko turoben čuvaj čakal krematorijski dimnik. Ljudje brez čustev so bili, in še aprila, ko je angleski

(Nadaljevanje na 14 strani)

61. Može, ki so Dimača pripeljali, so morali vedno znova pripovedovati zgodbo o umoru. Slisal je razburjene besede: «Kar linčajmo ga! Pobjimo ga kot psa!» Nekega velikega trca so navzoči komaj zadržali, da ni planil nanj in ga pretepel. Tedaj je med njimi opazil Brecka, moža, kateremu je nekoč speljal čoln preko brzic. Ze ga je hotel poklicati, ko mu je ta skrivaj namignil. In tako so ga, preden so se razšli, zvezali na ležnico, kjer nikakor ni mogel zaspiti. Zato je takoj začutil mrzli prepil, ko je nekdo od zunaj izpulil mah izmed špranje debelih brun. Bil je Breck.

62. «Rešil bi vas rad», je šepetal, «o ti ljudje so precej robati. Tu preživimo in dolg čas jim je po brezuspešnem iskanju Jezera presenečenja. In ker niso še nikogar obesili, komaj čakajo, da bi vas sodili. Sodili so že dva tatova živili. Enega so spodili iz naselbine, ne da bi mu dali le drobec živeža, drugemu pa so dali na izbiro: deset udarcev z bičem za vsak dan hrane ali izgon. Pretrpel je štiri dni, potem pa je raje izginil. Sedaj imajo vas in vsako pregovarjanje je bob ob steno. Verjeli bodo črnobradcu in — — —»

«Stojte!» mu je nenadoma segel Dimač v besedo. «Rešilno misel imam!»

63. «Breck, pojdite, da ne bi kdo prej pregledal zavojev mesa, ki so jih nosili moji psi. Razvijte oni zavoj iz rjavega platna. Našli boste nekaj funtov zlata v debelem zrnju. Še nikdar niste videli takega, pa tudi drugi ne. Zdaj pa le pazite; povedal vam bom, kaj boste storili.»

Četiri ure pozneje je bil Breck o vsem poučen, zamašil je razpoko in tiho odšel. A Dimač je imel nos in lice tako odrevenelo od ledenega prepaha, da ju je cele pol ure drgnil ob odejo, preden je začutil da se mu vrača kri v otrple dele telesa in da je njegovo meso rešeno.

Vrijeme oblike

Plotnikov, ki je bil v družbi skupine juristov, se je vdal splošnemu veselju. Tisti dan je napravil izpit pred izpraševalno komisijo na zavodu in prejel diplomu preiskovalnega sodnika in imenovanje za Zarečensk. Odpiralo se mu je novo življenje, še epreizkušeno, privlačno in zanimivo pristno življenje, še preizkušeno, samostojno delo, nov način življenja v novem mestu, ki ga je Plotnikov, ko je zvedel, kam so ga imenovali v službovanje, komaj našel na zemljevidu. Zarečensk! Že v samem imenu tega mesteca je bilo nekaj toplega, domačega. Plotnikov je imel rad podeželje, zato ga ni plašilo. Zaprl je oči in pred njim je vstalo prijazno mestece z veselo reko, s tihimi zelenimi ulicami, prijaznimi hišicami, in megleni tanci nad daljnjimi zarečskimi poljanami.

Šel nekaj dni, pa odpotuje iz Moskve, ki so mu v njej skoraj neopazno minila dijaška leta z razburljivimi zaključki smotrosti, fizikalnimi paradoksi, tradicionalnimi vseučiliškimi večeri in nedeljskimi izleti v Sokolnike in Srebrni bor.

V največjem razmahu rajanja, okoli dveh ponoči, so Plotnikova povabili na pivo v eno izmed plavajočih gostilnic. Ko so prišli tja, je študent Nikoljski zagledal neko dekle z ljubeznivim, nekoliko poravnanim obrazom. Veselo je pristopil k njej in jo predstavil tovarišem.

— Dovoite, tovariši, da vam predstavim Šuro Egorovo iz veterinarske šole, — je rekel. — Lansko leto sva odnesla zmago pri smučarskih tekmah.

Šura in njeno prijateljico, ki je bila v njeni družbi, so povabili k mizi. Prinesli so pivo in rdečo, okusne dišave kuhane rake. Plotnikov, ki je sedel poleg Šure, ji je pokazal, kako je treba jesti rake. Dekletu so bili raki všeč. Plotnikovu tudi. Skratka, proti koncu karnevala se je naredilo kar samo po sebi, da sta Šura in Plotnikov izgubila vso ostalo družbo in se znašla v zabavnem vrtu.

Ob svitu se je Plotnikov, ko je pospremlil domov Šuro vračal v svoj konvikt. Pridni prestolnici spazili v belih predpasnikih so že poivali z vodo. Tlak. Na ulicah je vladala jasna, rekel bi, prozorna tišina. Skratka plošča vzhajajočega sonca je že tlela na obzoru, preden je zagorela in zaplapolala. Plotnikov je hodil in se smehljaj brez vzroka. Vzrok pa je bil. V razgovoru s Šuro je zvedel, da je doma iz Zarečenska in da odpotuje tja prav kmalu, čim bo imela diplomu. Tam je nameravala stopiti v stažno službo.

V Zarečensku sta se Plotnikov in Šura pogosto srečala. Skupaj sta preživela večerne ure v okolici mesteca, na jeziku za reko. In v tistem času je bila Plotnikovu poverjena zadeva št. 187 državljanka Egorova A. N. s obdolženem, da je povzročila samomor pionirke Tamare Šarapove.

Od istega dne so Plotnikov in Šura, kakor je znano, nista več videla. Plotnikov je bil mnenja, da ne gre, da bi občeval s hčerko obdolženke v preiskavi, dokler ne bo preiskava končana. Tudi Šura je bila njegovega naziranja v tej stvari. Domenila se je s Plotnikovom, da bosta začasno prekinila svoje sestanke, ker bi utegnil Plotnikov priti v neprijeten in dvoumen položaj.

Ta odločitev je bila obema težka. Po delu prosil večeri, ki sta jih prej tako prijetno skupaj preživljala, so se vlekli zdaj v mučnem dolgočasu. Plotnikov se je moral nemo zatajevati, ko ga je pot pripeljala mimo znane mu hišice, da bi ne potikal na okno ali na lesa.

Nepričakovani preobrat v zadevi št. 187 je prinesel Plotnikovu dvojno zadoščenje. Sadno obravnavanje zadeve obdolženke Egorove je bilo ustavljeno, ker ni bilo zločina. To je Plotnikov sporočil z velikim veseljem in v vsej formi, kakor se spodobi, Anastasiji Nikitični, ki jo je bil v ta namen poklical v svoj kabinet.

Ko so bile formalnosti zaključene in je Anastasija Nikitična prebrala in podpisala zadevno odločbo ter se odpravljala, da odide, jo je Plotnikov tiho vprašal:

— Oprostite, Nastasija Nikitična, ali bo Šura zvečer doma?

— Bo, državljanka sodnik, — se je nasmehnila Egorova. — Mislim, da bo.

— Ali smem priti? — je plaho vprašal Plotnikov.

— To je sam vprašaj, mladi gospod, — je odgovorila Anastasija Nikitična z navidezno nevoljo.

Videla je, kako je Šuri težko brez Plotnikova, in že davno je njeno materinsko srce uganilo, da se mlada človeka ljubi. Plotnikov je bil prikopen in Anastasija Nikitična je sama pri sebi odobraval hčerkin izbor.

Se tisti večer je Plotnikov potkal na znano lesa, Šura je bila svedea doma. Sprejela je Plotnikova tako, kakor da se ni v tem času nič zgodilo in kakor da ni bilo v njunih sestankih nikake prekinitve.

— Pustiva to, dragi, — je preprosto rekla Plotnikovu, ki je začel govoriti o tej stvari, — pustiva. Vse je končano, vse je minilo, ničesar ni bilo. Jaz sem vse razumela. In zdaj je vse dobro. Popolnoma dobro...

Pred evakuacijo mesta so Plotnikova poklicali v rajonski komite partije. Sekretar rajonskega komiteta je v kratkih besedah sporočil Plotnikovu o prejetem ukazu. Volkov, ki je bil tudi tam navzoč, je vprašal:

— Kaj pa ti? Pojdeš ali ostaneš?

— Kje naj ostanem? — je vprašal Plotnikov, ki ni razumel, za kaj gre.

Partijski aktiv odide v gozd v partizane, — je odgovoril Volkov. — Ti pa pojdi v okrožni urad.

— Ničesar nisem tam pozabil, — je ježno rekel Plotnikov. — Iz kakšnih vzrokov me mislite izključiti iz partizanskega odreda?

Še tisto noč je odšel Plotnikov iz Zarečenska skupaj z drugimi pomniki. Odred se je razvrstil v grednem masivu v Gremjačenskem vaškem sovjetu. Stara jelkova hosta se je razprostirala več desetih kilometrov daleč in je bila skoraj neobjudena, ako izvanmerno dva gozdna čuvaja, ki sta bivala v njej. Poveljstvo nad odredom je imel sekretar Zarečenskega rajonskega komiteta, Popov, člo-

vek srednjih let, mirnega pogleda in umerjenih besed. Stari Volkov je bil določen za načelnika štaba.

Prve dni po prihodu Nemcev je odred šiel samo okrog sto mož. V glavnem je bil sestavljen iz krajevnih aktivstov. Pozneje pa se je odred pomnožil s kolbozniki, ki so zvedeli zanj. Prihajali so v skupinah ali posamezno.

Ražen tega je del komunistov ostal v Zarečensku v ilegalnem položaju. Zveza med odredom in podtalno partijsko organizacijo je bila poverjena Anastasiji Nikitični Egorovi. Egorova je bila spočetka tudi zapisana v partizanski odred, hotela je pač biti blizu Plotnikova, in je tudi tri dni prebivala v partizanih. Potem pa je poveljstvo odreda prišlo do sklepa, da bi Šurina odsotnost utegnila opozoriti Nemce na njeno mater. Zato je Šura prejela ukaz, da se mora vrniti v Zarečensk in živeti doma.

Začelo se je borbeno partizansko delo. Nalo so izkopali zemljenice in se v njih nastanili. Odred se je razdelil v več skupin, ki so se ravnale v razne odseke gozdnega masiva. Podnevi so se partizani vadili v bojnih spretnostih: učili so se metanja ročnih granat, streljanja s strojnimi kopanju jarkov in miniranja. Ponoči so odhajali v skupinah na poizvedovanja in na izvedbo posameznih nalog, ki spočetka niso bile velike.

Prav kmalu so vzpostavili zvezo z mnogimi kolhozi in vaškimi sovjeti. V odredu so bili dobro obveščeni o ukrepih, ki so jih Nemci začeli izvajati.

Večkrat je odred poslal svoje ljudi tudi v Zarečensk, od koder so se vračali s podrobnimi poročili. Tako je Plotnikov zvedel, da je pri Šuri vse v redu. Njeno mater niso imeli na sumu. Dyakrat je Šura poslala Plotnikovu pismo, v katerem ga je prosila, da bi ji devolili priti v odred samo za nekaj dni. Dovoljenja pa ji niso dali. O Amosovu je vedel samo komandant odreda. Bil je opozorjen, da ostane Amosov v Zarečensku, ker ima posebno nalogo, in da mu morajo nuditi vsako pomoč v primeru, če bi bil v stiski.

Od Amosova pa ni bilo nobenih vesti ne znakov, komandant pa ni imel pravice poizvedovati o njem niti preko najboljših zanesljivih čeb.

12. Zmota gospoda Heidela

Ko si je gospod Heidel ogledal pri oknu Amosova, je z zadovoljstvom ugotovil, da se je njegov stari prijatelj le malo izpremenil. V tridesetih letih, odkar ni Heidel videl Speierja, se je zabrisal spomin na njegov obraz.

— O, dragi Speier, — je vzkljnil navdušeno s piskajočim glasom Heidel, — kako dolgo je od tega in kako malo ste se razmeroma izpremenili! Prijatelj, to je še vedno vaš pogled, isti nos, iste obrazne poteze... Moj bog, kako hitro leta! Saj se mi zdi, kakor da je bilo to včeraj...

— Nikar ne pretiravajte, gospod Heidel, — je odgovarjal Amosov, — tako govorite da bi me razveselili. V teh letih sem se zelo postaral. Pa tudi ni čudno, v tej puščavi...

— Dežela ima svoje prednosti, — ga je prekinil Heidel, — dežela ohranja zdravje in krepi živce. Vi pravite — leta, dežela... Kaj naj porečem šele jaz, letoči Holanec, ki sem desetletja plaval kakor iver po vseh morjih in oceanih in sem zapravlil mladost in zdravje! In posledice: debelost, naduha, napadi prsne angine. Le pogrejte si moj trebuh! Kako naj ga vlačim s seboj po svetu, predragi Speier?!

— Da, nekoliko preveč vas je, — je odgovoril izmikačo se Amosov, ki ni vedel, kakšen je bil gospod Heidel v mladosti.

— Preveč me je — to ni prava beseda, prijatelj! — je rekel Heidel z vneto. — Ta trebuh ni zgolj moja nesreča, reči smem, da je nesreča vse nemške obveščevalne službe. On me ovira, da se ne morem razmahniti, kakor bi bilo treba... Oh, če bi ne imel tega vampir! Zlaj pa k stvari! Kakšen je vaš pogled na bodočnost?

— Gospod Heidel, — je odgovoril Amosov, — navadil sem se imeti tak pogled, kakor mi je ukazano.

— To je pravilno. Vendar bi rad poznal vaš vilik v tej stvari.

Amosov je ponovno, to, kar je prej povedal generalu. Prosil je, naj ga ne puste v Zarečensku, če je mogoče, temveč naj ga premeste v drugo mesto ali naj ga dodelijo štabu na fronti.

Heidel je zelo pazljivo poslušal Amosova. Nenadoma je postal resen, malobeseden in skoraj mračen. Klepetavi, smešni debeh uh je vidno izpremenil ves izraz obraza.

— Mislim, — je rekel naposled, — da je za sedaj najbolje, če ostanete pri meni. Jaz volim naše delo v tem odseku. V Zarečensku ostanem še danes, jutri pa pojdeva skupaj v Minsk — v glavni stari. Imam razne poglede glede vaše prihodnosti, Speier. Pa bodimo pravični, če si boste zažele videti domovino po tridesetletni odsotnosti, vam bo ugodeno... Berlin se je v tem času silno izpremenil.

— Zelo vam bom hvaležen za to, gospod Heidel, — je rekel Amosov, ko je z mrzlično naglico pretehtal nepriznane možnosti, ki jih je kril v sebi ta predlog. — Tembolj, ker je minilo že petnajst let, odkar nimam nobenih vesti od svojih bližnjih. Res je, da so mi starši že davno umrli, a stric, ki je bil ravnatelj oficerske šole v Braunschweigu...

— Gospod von Taube je umrl leta 1921, — je rekel Heidel s slovesnim in žalostnim glasom. — Bil je to zares pošten general, ki je užival spoštovanje vseh... Imel sem čast poznati ga osebno.

— Zelo sem ljubil strica in mnogo mu dolgujem, — je rekel Amosov s prav tako slovesnim glasom kakor Heidel. — Da, marsikaj se je izpremenilo v teh letih! Kako že pravi ruski pesnik: nekaterih ni več, a drugi so daleč... Gospod Heidel, dovoljujem si prositi vas, da se odpovijete v moji hiši. Res je, da živim zelo skromno, toda veselilo bi me, sprejeti vas.

Heidel je milostno potrepil Amosova po ramenu in sprejel povabilo.

Vzel je s seboj »nečaka«, ga posadil v svoj avto in odpeljala sta se k Amosovu.

Večer je bil posvečen spominom: Gatchina, Peterburg, 1913 in 1914 leta. Amosov, ki je iz pripovedovanja Šarapova poznal tisto dobo njegovega življenja, je napravil zdaj pa zdaj kakšno še kar umesno pripombo. Iz tega razgovora je bilo razvidno, da je Heidel v tistem času delal kot agent nemške obveščevalne službe v Peterburgu in se je pogosto sestajal s Speierjem v Kirovni ulici, pri neki stari babici, ki je dala svoje stanovanje v uporabo za sestanke volunrov. O tej babici ni bilo Amosovu ničesar znano, vendar pa se ni izdal.

Naposled je Amosov predlagal svojemu gostu, naj gre počivat. Heidel je sprejel predloženje v sobi Amosova in legel v njegovo posteljo. »Nečaka« se je nastanil v bivši Tamusjini sobi. Amosov pa se je namenil prespati neč v veži. Po svoji navadi je šel na ulico, da bi pokadil cigareto, čim sta Heidel in »nečaka« zaspala. V mestu je bilo temno. Od nekega daleč se je glasilo pijano vojaško petje. Bili so to nemški vajaki, ki so se zabavali v nočnem prostem času. Zdaj pa zdaj so zaropotali motocikli nočnih patrulj, ki so obšle mestne ulice. Nato je spet vse utihnilo.

Amosov je razmišljal o Heidelovem predlogu, naj bi šel v Berlin. Kakšne koristi bi lahko izvel iz tega potovanja? Ali se ne skriva v tem predlogu zasmeh ali izzivanje? Morda bi bilo bolje, ako bi ostal pri štabu fronte in zakril delovno organizacijo Heidelovega resora, njegove zveze, načrte in račune.

»Pa če bi vendarle šel v Berlin? Nemec Speier je prišel v Rusijo leta 1913 in preživel v njej cirkov trideset let. V redu bi bilo, ako bi vrnili obisk Nemcem. V tem je smisel. Dva meseca bi preživel v Berlinu...«

Tako je razmišljal Amosov, sedeč na napisu pred hišo Šarapova-Speierja. Amosov je bil tako zatopljen v svoje misli, da ni zaznal temno senco, ki je prišla izza ogla in se previdno bližala hiši, pred katero je on sedel. Senca se je premikala, držeč se tesno pleta. Naposled se je neznanec priplazil do hiše. Tudi on ni videl Amosova, sedečega v senci, in je tiho potikal na okno.

— Kdo je? — je vprašal Amosov in sklenil pokoncu. — Čemu trkate?

— Kdo ste vi? — je vprašal neznanec.

— Koga iščete?

— Vas vsekakor ne!

Amosov je podrgnil vzglavico in zagledal m'adega rjavolasega možkega, ki ga je kar mirno gledal. Bil je Kuzimenko, tisti Vasjka Kuzimenko, ki je bil dika začrtnega dramatičnega krožka in ljubljeneč Ivana Sergejeviča. Amosov ga ni poznal.

— Nehajte trkati, — je mirno rekel Amosov. — V hiši spijo nemški oficirji. Gospodarja ni doma.

— Kje pa je Ivan Sergejevič? — je vprašal Kuzimenko, ki ni poznal vseh dogodkov zadnjega časa. Zaradi nekih okoliščin, ki niso bile odvisne od njega, je bil odsoten od mesta od prvih dni vojne.

— Ivan Sergejevič je odšel — je rekel Amosov.

Tudi v mestu ga ni. Trkati pa ni treba. Povedal sem vam, zakaj ne.

Rjavolasec se je zamislil. Potem je pristopil k Amosovu in vprašal:

— In vam ni znano, kje je Ivan Sergejevič? Kaj se je zgodilo z njim? In sploh kaj vse to pomeni?

— Odkod pa ste vi?

— Jaz sem Kuzimenko. Igrate dramatičnega krožka. Tu pa me ni bilo že dolgo časa. Zdaj sem se vrnil v mesto, a tu ni nikogar več. Nemci so prišli in sploh je tu zmešnjava, da se ne spoznaš, Ivan Sergejevič bi me sprejel pod streho. Odkod pa ga vi poznate?

— Poslušajte, spoštovani neznanec, — je ježno izpregovoril Amosov, ki ni vedel, kako bi se stresel tega nočnega vsiljivca: — poberite se od tu zlepa. Povedal sem vam v ruskem jeziku: Šarapova ni v mestu, odšel je pri evakuaciji. Ali vam je zdaj jasno?

— Kje neki boni spal? — je z iskrenim začudenjem vprašal rjavolasec. — V takih primerih sem vselej prenočeval pri Ivanu Sergejeviču. Ali imate kakšno cigareto? Amosov je malce ponudil rjavolascu cigareto, ki jo je začel žgati. Oba sta mračna. Amosov je uvidel, da se rjavolasec ne laže in mu zares ni znano, kaj se je zgodilo s Šarapovim.

POPRAVLJENA KRIVICA

V nedeljo 2. j.m. je bila v Kopru Glavna skupščina Kmetijskega Udruženja, na kateri je bila izvršena demokratizacija. V Trstu se je izvršila demokratizacija Kmetijskega Udruženja že lansko leto, razlika je le ta, da je v Kopru bila prava demokratizacija, dotim se je v Trstu samo legaliziral zločin fašistov nad znojem in trdom našega kmetovalca.

Kakor je znano, je fašistični režim stremel za tem, da uniči vsi kor iz demokratizacije, ne samo na političnem in socialnem področju, ampak tudi na gospodarskem. Zadruga so bile prve, ki jih je zadela roka fašizma. Bile so nasilno razpuščene ali podrejene odnosno pripojene raznim kapitalističnim ustanovam, da ne bi tem bile več na poti. Ta usoda je zadela zadruga tudi v Koperščini. Zadruga, katerih upravitelji se niso klanjali fašizmu, so bile nasilno likvidirane. One pa, katerih upravitelji so imeli bolj upogljiv hrbet in gibčen vrat so pa bile priključene raznim drugim ustanovam, v hlikor niso ostale kot take samostojne, le s spremenjenimi pravili.

Ne bomo tu navajali zgodovine zadrugištva v Koperščini, omeniti hočemo, da ni imelo zadrugištva, ki se je razvilo po mestecih koperskega okraja v bistvu v sebi nikakega zadrugiškega duha. Ustanovljene so bile s čisto politično ali osebnimi spekulativno namero. Dovolj nam bo dokaz, da so bili voditelji teh zadrug ljudje kakor don Sirotti (Sirotič), don Mazzari, don Cosolo, Graviš Gerolamo, dr. Nobile Karlo, od. Sardos (Sardoč), ing. Madonizza, odv. Petris Nino in drugi.

Prvim kakor drugim so bile zadruga potrebne za to, da preko njih nadzirajo male kmetovalce, predvsem svoje kolone, nekateri, kakor dr. Nobile in Madonza so imeli po 40 kolonov, da s to kontrolo zavzamejo svoje odiralno stališče napram njim. Po zadrugah so hoteli spraviti malega kmeta, na videz neodvisnega, v območje svojega izkoriščevalnega sistema.

Gospodarske zadruga „Famiglia Agricola Cooperativa“, „Cooperativa Acquisti e Vendita“ in pa „Cooperativa Agricola Enti Economici“, katero so sestavljali sami veleposessniki in katere sta postali člani tudi prvi dve zadrugi, so služile izkoriščevanju.

Člji je bil tu jasen. Kapitalistu ni potrebna zadruga v obrambo njegovih gospodarskih interesov, ker je zadruga protitip kapitalistične ustanove. Zadruga jim je bila potrebna kot vaba za temeljitejši izkoriščanje malega človeka.

Omenjene zadruga so v svojem začetku dobro delale ali slabo gospodarstvo in kasneje gospodarska kriza so jih dovedla do dokaj naglega hiranja toda gmočno so predstavljale še vedno važnega čimtelja. Omeniti moramo, da so imele omenjene zadruga kljub svojemu italijanskemu imenu v svoji sredini mnogo, a ne večino slovenskih članov. K prvi je nekatere privlekel tja klerikalizem, ker so to upravljali duhovniki, a drugo socializem, največ pa potrebe po oddaji svojih pridelkov, predvsem pa mlina in torklja za olje. Torej zopet prevara malega človeka.

Kako so mogli biti ljudje kot Graviš, dr. Nobile, Madonizza, odv. Petris in drugi socialisti, ko so vendar največji izkoriščevalci delovnega ljudstva. Saj so imeli po 40 in več kolonov. Se en dokaz za to, da je

vse to bila prevara, so bili slavni govori Duceju in slavo-spevi fašistični stranki na skupščinah omenjenih zadrug, ki so bile redno slabo obiskane.

Ko so te zadruga jele kazati zgubo, da se otresejo odgovornosti za slabo gospodarstvo in rešijo svoj prestiž, so se omenjeni gospodje zatekli k fašizmu in ga prosili pomoči. Ta se je v dražje volje odzval, da se pojavi kot odrešenik.

„Sastali se bečari“, pravijo Srbi, in dogovoril so se. Premoženje zadrug je pobralo Kmetijsko Udruženje, dolg pa je plačalo Ministrstvo za kmetijstvo in gospodarstvo. Peli so velike slavo-speve Ducejevi „magnanimi“ in fašistični stranki. Gospodje so postali člani Kmetijskega Udruženja, od katerega so sami imeli koristi.

Mali kmetje, ki so pa bili na ta način izdani tedanji upravitelji zadrug, niso postali člani Kmetijskega Udruženja, morali so pa njemu nositi svoje pridelke v „amasso“ in skoro izključno pri njem kupovati svoje potrebščine. Tako so kopčili premoženje tej fašistični ustanovi, ne da bi pri njem upravljal in imeli najmanjše besede.

Sedaj je temu konec! Danes so si člani Kmetijskega Udruženja izbrali demokratično upravo, sprejeli so demokratična pravila, iz katerih je zapadlo vse, kar je bilo fašističnega. Uprava je bila v celoti izvoljena od članov in ne več imenovana od zgoraj.

V Kopru je bila popravljen krivica, ki je desetletja tlačila našega kmeta, krivica, ki se ne bo več vrnila, kajti kmetje v Koperščini so sklenili, da bodo branili svoje pravice do zadnjega. Da se je ta pravica izvršila, je bilo mogoče zaradi tega, ker je v Koperščini ljudska oblast, ki ščiti interese zastranih in teptanih.

Stanko Čok

Zaščita narodnega gospodarstva v Jugoslaviji

V kapitalistično liberalističnem gospodarskem sistemu se narodno gospodarstvo pojmuje kot skupnost večjega števila samostojnih gospodarstev v okviru državnih meja; vsa ta gospodarstva so sicer med seboj povezana, a so vendar samostojna. Temu nasprotno se v socialističnem gospodarskem sistemu narodno gospodarstvo pojmuje kot neka enota, kot nek organizem, živ organizem, kjer so vsa posamezna mala gospodarstva popolnoma vključena v veliko enoto in naravnost zrasla skupaj. Kljub temu da se v kapitalističnih deželah narodno gospodarstvo pojmuje kot zelo rahla, skoro slučajna skupnost majhnih samostojnih gospodarstev, pa so vendar tudi tam spoznali, da je treba tudi to „slučajno skupnost“ posebej zaščititi; taka potreba se je pokazala zlasti v času gospodarske stiske, posebej v vojni, ko je bilo vse gospodarstvo države vključeno v vojni stroj za dosego zmage. Tembolj nujna pa je zaščita narodnega gospodarstva v socialistični državi, kajti zaradi tesne povezave vseh gospodarstev države, v težnji doseči blagostanje in razcvet ljudstva, je taka zaščita nujna. Vsak napad na eno gospodarstvo (n. pr. uničenje ene tovarne) nima samo posledice za to eno gospodarstvo, temveč za gospodarstvo vse države; zaradi vključitve napadanega podjetja v gospodarski načrt, bo posledice občutilo vse ljudstvo.

Če pogledamo nekoliko v preteklost, vidimo, da je bilo narodno gospodarstvo kot celota v posameznih državah kaj slabo zaščiteno. To je pač posledica tega, da je bila večina evropskih prav zasnovana na rimskem pravu, ki je pač nastalo v popolnoma drugačem gospodarskem življenju, obenem pa je veljalo naziranje, naj se država ne vtiika v gospodarstvo in naj mu pusti prosto pot. Kot že rečeno pa so šele težave svetovne vojne pripravile evropske države do tega, da so izdale posebne ukrepe za zaščito narodnega gospodarstva. Prva, ki je sistematično zbrala vsa kaznivá dejanja zoper narodno gospodarstvo in jih uvrstila v splošni kazenski zakonik, je bila Sovjetska Zveza s kazenskim zakonom iz leta 1922. Njej je sledila Italija l. 1930, nato pa

deloma še druge evropske države. V Jugoslaviji ni bilo gospodarsko kazensko pravo uvrščeno v kazenski zakonik, temveč so bili posamezni zakoni, ki so urejali to panogo; bili pa so sila nepopolni in nezadostni.

Te praznine je ljudska oblast nove Jugoslavije začasno izpolnila s tem, da je izdala novim gospodarskim razmeram ustrezajoče nove zakone. Ko pa bo izšel novi enotni kazenski zakonik, bodo vsi prekrški združeni in sistematično razporejeni.

Preden si ogledamo to zaščito, je potrebno, da sploh poznamo prekrške zoper narodno gospodarstvo. Ker so dokaj številni, jih moramo razvrstiti po skupnih znakih. Tako štejemo med kazenska dejanja zoper proizvodnjo, naslednje prekrške: uničevanje posevkov, razširjanje živalskih ali kužnih bolezni, uničevanje strojev in surovin v tovarnah, zapora ali zmanjšanje podjetij, gospodarska špijonaža v korist tujih držav, bojkot in druga podobna dejanja. Med delikte zoper trgovino štejemo: prevaro pri prodajanju, krivo merjenje in tehtanje, prodaja blaga s ponarejenimi znaki ali žigi, da se premoti kupca, kršenje oblastveno določenih cen, pa tudi izvor blaga zoper veljavne predpise itd. Vsako delovanje, ki ima namen otežkati ali poslabšati prekrbo prebivalstva, zlasti v povojnih časih, predstavlja napad na prekrbo, katero je potrebno dobro zaščititi, kajti za življenje prebivalstva je primarnega pomena.

V vrsto deliktov zoper denarstvo in kredit štejemo delovanje, ki ima namen doseči razvrednotenje denarja, (uvažanje ponarejenih bankovcev iz Italije v Jugoslavijo in ponarejevanje denarja) trgovanje z valutami, devizami, izogibanje plačevanja carin na državnih mejah, trošarin in podobno.

Slednje poznamo še večjo skupino kazenskih dejanj zoper delovno silo: sem uvrščamo pretirano izkoriščanje delavcev, uporabo žensk ali otrok za težka dela, siljenje k delu, neizpolnjevanje kolektivnih pogodb ali neupoštevanje določenih delovnih plač, nezadostno zavarovanje delavcev pri nevarnih delih ali strojih in p.

Temeljni zakon, ki služi zaščiti narodnega gospodarstva Jugoslavije, je zakon o pobija-

Zdravljenje domačih živali

Za zdravljenje živine je poklican živinozdravnik, ker edino on bo dognal bolezen živine in predpisal pravo zdravilo; vendar je potrebno, da si naši živinorejci znajo pomagati tudi sami, če je treba in da se spoznajo z najpotrebnejšimi zdravili, ki spadajo v domačo lekarno za živalske bolezni.

Prva pomoč v neugodah pri živini

Rane: Značilnosti ran so: bolečine, krvavitve in večji ali manjši razkroj staničja.

Način zdravljenja je odvisen od narave rane. Kmet naj si sam pomaga pri sledečih primerih.

Krvavitve: Pri krvavitvi mora skrbeti, da zaustavi odtok krvi. Pri manjših ranah se navadno kri sama ustavi, če se pa to ne zgodi (pri poškodbi glav-

nih žil), napravimo nad in pod rano močno prevezo z vrvo, jermenom ali z drugim priporočljivimi sredstvi.

Večkrat se primeri, da ne moremo ustaviti krvavenja z navadno prevezo — posebno če so ranjeni mesnatí deli telesa. Tedaj postavimo pod prevezo kak trd predmet, n. pr. kos lesa in prevezo močno stisnemo.

Nerazčiščene in nerazkužene rane so zelo nevarne in prinašajo najtežje posledice, zato moramo rane predvsem očistiti in odstraniti iz njih različne stvari, ki povzročajo okuženje (zemljo, dlake itd.). Močno krvaveče rane moramo izprati s čisto mlačno, po možnosti prekuhano vodo, kateri dodamo nekaj alkohola, kisa ali na 1 liter vode 1 žlico lizola. Rano nato obvežemo s čisto belo ruto. Če nimamo pri rokah drugega, lahko uporabimo kot razkuževalno sredstvo vino. Rano ne smemo nikdar drgniti s krpicami, namočenimi v razkuževalni tekočini. Danes se zelo uporablja jodova tinktura kot razkužilo, toda škodljivo je odprto rano razkužiti z jodovo tinkturo; ta namreč razkuži rano, istočasno pa ubije staničnico tako, da se rana težko celi. Odprto rano razkužimo kot že omenjeno, z jodovo tinkturo pa namažemo samo kožo okoli rane. Pred razkuženjem moramo kožo v bližini rane obriti in očistiti.

Posebno skrb moramo posvečati ranam, ki se napravijo pri skopljenju živali.

Velikokrat se žival rani med parklji (goveja živina in cveč) ali nad kopitom. Zelo nevarne so rane, ki jih napravljajo zarjaveli želbi ali steklovina. V teh slučajih moramo predvsem odstraniti te predmete ter rane dobro očistiti, razkužiti in obvezati.

Prelom kosti

To neugoda je zelo težko zdraviti, zato je nujna pomoč živinozdravniku. Kmet lahko ranjene ude (n. pr. nogo) podloži z lesenimi podstavki in močnimi obvezami. Priporočljivo je polagati na ranjene dele telesa mrzle ali po možnosti lede, ne obkladke. Enako je treba postopati, ko se žival rani ali izruje rog.

Opekline

Razlikujemo opekline, ki jih povzroči ogenj, razbeljeni predmeti (razbeljeno železo, vroča voda itd.) ali različni kemijski preparati.

Jakost opekline je odvisna od temperature predmeta ali tekočine in od koncentracije kemičnega produkta. Resnost opekline zavisi tudi od površine, čim večjo površino opekline zajame, tem hujše so posledice.

Za opekline lažje vrste zadostuje razkuženje, n. pr. s 3% raztopino lizola. Po razkuženju potrosimo rano z ogljenim prahom ali kloroformom.

V težjih slučajih moramo izprati rano s prekuhano mlačno vodo in ko se rana posuši, jo namažemo z oljnim oljem ali glicerinom. Rano nato obvežemo. Onemoglost, ki večkrat sledi težjim slučajem opeklin, preženemo z dražilnimi pijavami (vino, kava, alkohol).

Enaki postopki veljajo za opekline, povzročene po kemijskih aparatih (n. pr. umetna gnopila; apneni dušik, kalcijev oksid).

Romec, priročni zdravnik

Sovjetski ljudje preobražajo zemljo

V sibirskem predelu Sovjetske zveze so v zadnjih letih nastala nova mesta, o katerih se prej ljudem ni utegnlo niti sanjati. Osnovale se je n. pr. popolnoma nove Kemarevskaja oblast z mesti Kemarevskom, Stolinsk, Prokopjevskom, Ljensk, Kuzneckim, Kiseljevskom, Bjelovom, Gurevskom, Topkijem, Anžero-Sudženskom, Tajgo, Marijinsk, Osinskim itd. Med naštetimi so večinoma mesta, ki pomenijo začetek industrializacije v Sibiriji.

V zadnjih štirih letih se je povečala industrijska proizvodnja na sibirskem ozemlju najmanj trikrat, v Povolžju in na Uralu pa za tri in pol krat. V Zavolžju in na Uralu ter v prejšnjem predelu Sibirije in Daljnega vzhoda so se preselili prebivalci z visoko tehnično kulturo. Prišli so iz zapadnih dežel. Tako so nastala nova industrijska središča.

Na Uralu so na ta način ustanovili deset novih volivnih okrožij. V glavnem so to nova središča za prometno industrijo, tvornice za kovinarstvo in proizvodnjo strojev. Takšno središče je n. pr. Miaskij, kjer je tvornica za stroje. Pred dvema in pol letoma je začela obratovati Uralška tvornica za avtomobile, ki nosi Stalinovo ime.

Koliko mest so zgradili v tem času na Uralu od mladega, komaj štiri leta starega Novo-Troicka ali Mednogorska na jugu do desetih mest na jugu in delavskih naselij na severu! Novotroicki graditelji orskohalijskega kombinata: Vera Frolova, Marija Bugajeva, Aleksander Tručenko, Jakob Kazanec, Peter Gubin delajo po preizkušanih metodah sovjetskih gradbenikov. Rudarja iz mladega Severnega Urala Ivan Proničkin in Nigmatžan Minzaripov pa sta dosegla takšne uspehe v proizvodnji, da proučujejo njune metode v rudnikih Urala, Kazakstana, Sibirije in Daljnega vzhoda.

Sovjetski ljudje so v zadnjih letih preobrazili mnoga sovjetska mesta. Stari Perm, današnje mesto Molotov, je postalo oblastno središče že l. 1938. Zdaj so ga spremenili še v industrijsko in kulturno središče Prikamja in Zapadnega Urala.

L. 1938. je bilo na področju Daljnega vzhoda komaj devetnajst volivnih središč z relativno majhnim številom prebivalstva na razsežnem ozemlju od gornjega teka reke Amur do Sahalina in Čukotke. Danes sta na tem ozemlju dve oblasti — Primorska in Habarovska oblast, ki štejeta skupno tri in dvajset volivnih okrožij. Vznikla so torej nova industrijska središča Daljnega vzhoda.

Mesto mladosti smo imenovali pred osmimi leti Komsomolsk ob Amuru. Takrat so bile v njem še tajge, po ulicah pa so rasla drevesa kakor v gozdu. Prvi prebivalci Komsomolska so bili mladi komsomolci, kopači premoga, splavarji, drvarji, zidarji in stavbeniki. Danes ima Komsomolsk na desetine industrijskih tvornic. Razvito je ladjarstvo, grade stroje in drugo. Nekoč mladi graditelj Aleksej Eremin je postal predsednik izvršnega odbora mestnega sveta in

poslanec v vrhovnem parlamentu Sovjetske zveze. Eden prvih graditeljev tega mesta Kuzma Čerenkov si je pridobil tehnično znanje in vodi danes tvornico strojev. Pionirji so tu praprebivalci mesta, njim se neprestano pridružujejo novi naseljenci.

Po širni Ruski Federaciji, ki se razprostira od Baltskega morja do Tihnega oceana ter obsega nad tri četr

tine celokupnega ozemlja Sovjetske zveze, grade nove delavnice in tvornice. To so bodoča nova mesta. V povojni petletki je predvidenih mnogo sredstev za obnovo v vojni razdejanih zapadnih dežel Ruske Federacije. Trikrat toliko sredstev pa je predvidenih za dvig zapadnih dežel Ruske zveze. V Povolžju, na Uralu, v Sibiriji, na Altaju in na Daljnem vzhodu ustvarja sovjetsko ljudstvo nova središča.

(Po članku I. Andronova)

Do tu in ne naprej

Imamo meje in meje. Nekatere je postavila človeška roka. Peljemo se po gladki, tlakovani cesti sredi polja in travnikov, mimo borovcev, pa se moramo ustaviti. Dospeli smo do meje tako imenovane cone. Druge meje, ki jih je začrtala narava so: razvodje gorskega slemenca, pa tudi obrežja na črta, ki loči celino od vode. Tudi tehnika pozna obojni meji. Po svojem razvojnem stanju določa meje, kaj lahko doseže človek, kako hitro se lahko vozi, kako visoko se lahko dvigne, s kolikšno silo opremi stroj, ki ga je izdelal. So pa tudi meje, ki

jih predpisujejo narava sama in njeni zakoni, ki pomenijo omejitve in se ne dajo nikdar prekorati. Da pojasnimo to trditve z nekoliko drastičnim primerom: nobeno še tako premeteno sredstvo nam ne dovoljuje naphiti kak balon preko trdnosti tvornice, iz katere je izdelan; če nadaljujemo z napihovanjem, tvornica, recimo gumi, poči. V tem se skriva resen tehnični problem. Danes nam ne povzroča toliko skrbi sila kakor pa tvarina.

Vzemimo pritisk. S silo enega kilograma teži naše ozračje na vsak

kvadratni centimeter površine. 40 do 60 krat večji je pritisk v cilindru motorja. Tehnika pozna še višje sile. Naši parni stroji delujejo s 100 do 400 atmosferami (ena atmosfera je pritisk enega kilograma na vsak cm^2), kemične peči prenašajo 450—1000, v poskuševalnicah celo do 6000 atmosfer in to brez vsakih težav. Fizika je v svojih poskusih stalno napredovala. Pritisk 50.000 atmosfer je dosegel Američan Bridgman (izg. Bričmen), 50.000 kg, to je teža železnikega voza na en sam cm^2 . Lahko bi šli še dalje, toda sedaj se začnejo težkosti: tvarina ne vzdrži več. Že pri 15 tisoč atmosferah se začneja jekla vdajati. Jekleni steber, visok 5 km, se začneja kriviti pod lastno težo. In steber, 5 km visok, bi bil višji od najvišje gore v Evropi, od Mont Blanca. In ni izgleda, da bi izdelali kdaj bistveno trdnjšo snov od kaljerega in predelane jekla. Sile med atomi niso dovolj močne, da bi se upirale večjemu pritisku. Meja je dosežena in neprestopna po neposredni poti. In kako daleč smo še od kozmičnih pritiskov. Dva milijona atmosfer doseže pritisk v notranjosti naše Zemlje in v središču sonca je pritisk milijonkrat večji.

Prodirajmo sedaj v nasprotno smer — v praznino. Ko je fizik Guericke izumil zračno sesalno (1650), sta se dali polkrogli, kakor so menili, izprazniti do brezračnosti; zunanji zračni pritisk je stisnil obe polkrogli tako skupaj, da ju ni utegnili ločiti 16 konj. Danes vemo, da Guericke ni popolnoma izpraznil krogli. Tlakomer, ki kaže navadno 760 mm, bi naznanil v njegovi popolnoma izpraznjeni krogli še vedno nekaj mm pritiska. Da se odstranijo še ti zadnji milimetri, so se napravili silni napor. Razmera lahko se pride do 1/100, na 1/1000 in 1/10.000 mm. Preko te točke postaja zadeva težavna. Čemu ta boj za milimetrski odlomek? No, ne glede na to, da bi n. pr. brez popolne praznine ne imeli ne radija ne Röntgenovih žarkov, lahko rečemo, da to niso odlomki. Tudi v največji praznini, ki jo sedaj lahko pripravimo, mrholi vse polno molekulov (molekul je najmanjši delež kake snovi, ki se z mehaničnimi sredstvi ne da več deliti). V žarnici, ki smo jo z vso možno pretkanostjo popolnoma izpraznili, je še vedno več zračnih molekulov kot je ljudi na svetu. So zvezde, katerih tvarina je redkejša od največje praznine. In vesoljstvo samo vsebuje še en molekul v vsakem kubičnem centimetru. Še smo silno daleč od te meje. Toda nadejamo se, da nam uspe z najmodernejšo tehniko „zamrzniiti“ še zadnje ostanke. Ako ohladimo najbolj izpraznjeno stekleno cevko na —272°, se usedejo ostali molekul na steklu. Taka cevka bi bila v resnici popolnoma prazna, ne bi prav ničesar vsebovala. Le vsakihi deset let bi letel kak molekul skozi praznino od stene do stene. Poskus, ki ga doslej še niso napravili, ki se pa ždi izvedljiv; ta najtežja meja, ta nič, se da še najlažje doseči.

Kaj lahko vidimo? Daljnogled in drobnogled sta si nasprotnika v optiki (optika je nauk o svetlobi in zakonih gledanja). Oba sta čudoviti pripravi, kar se tiče natančnosti. Može napravljati velik daljnogled večji viš, toda tudi optično delo, ki tiči v drobnogledu, se da le težko preostiti. In vendar je drobnogled prav za prav „stara“ priprava in se ni še več

ko petdeset let prav nič izpremenil. Leta 1870. je fizik Ernst Abbé dokazal, da ne bomo nikdar videli delcev, krajših od polovice svetlobnega vala. Delci, ki merijo 2/10.000 mm (dve desetstotinki milimetra), so še vidni, manjši ostanejo načelno nevidni, ker premočno razprše svetlobo. 3000 do 5000 kratna povečava, ki so jo obvladovali že pred dobrim pol stoletjem, je najskrajnejše, kar utegne vršiti drobnogled. Vsako nadaljnje povečevanje je „slepo“, daje le prazno podobo brez podobnosti.

Zadeva z daljnogledi je drugačna. Mejo tega, kar kažejo, določa bistveno: njihov premer. Vsak napredek v izdelovanju leč in zrcal podaljšuje izdatno mejo, do katerih sega naš pogled v vesoljstvo. Ogromni daljnogled na Mount Wilsonu (1753 m visok pri Pasadena v ZDA), čigar zrcalo meri dva metra in pol, prikazuje megle, oddaljene od nas 250 milijonov svetlobnih let (svetlobno leto je devet in pol milijonov kilometrov). In novi daljnogled s 5metrskim zrcalom bo segal še globlje v vesoljstvo. Tehnične težave kakor zračni nemiri utegnejo ustaviti nadaljnji napredek. Doslej nas v tem oziru nič ne omejuje, vesoljstvo je brezmejno in nam ne omejuje našega dela.

O vesoljstvu vidimo še malo — kosček, ki ga primerjamo velikosti Francije na zemeljski obli (globusu). Toda v neki drugi smeri smo vesoljstvo že ukanili. Njegov mraz smo že prekorali. Dolgo časa si fizikalna tehnika ni znala pomagati, kar se tiče zadeve glede mraza. Najnižjo točko Fahrenheitovega termometra, t. j. —32° so dosegli z zmesjo leda in soli. Precej časa se ni mogla doseči mrzlejša točka in vsaka mrzla zima na skrajnem severu ali v Sibiriji je pobijala fizikalno tehniko. Šele ko je uspelo vtekočinjenje plinov, je zadeva napredovala, in sicer zelo naglo. Tudi ogljikova kislina daje —30°, tekoči zrak —185° in vodik —253°. S tekočim helijem je dosegel holandski fizik Kamerlingh Onnes (1908) do —269° in njegov naslednik Keesom do —272°. Ali še lako napredujemo? Pri 273,16° je absolutna točka, najgloblja meja mraza, ki je ne bomo nikdar dosegli, kaj šele prekorali. S posebnim magnetnim postopkom se je profesor Debye približal črtočni točki do 3/1000°. Boj se nadaljuje. Toda že dolgo časa je premagano vesoljstvo, kar se tiče mraza. Kajti tudi tam zgoraj v temni praznini med zvezdami ne pade temperatura nikdar pod —271°, a v stekleni cevki fizikalnih laboratorijev je hujši mraz kakor v vsem vesoljstvu.

Meje hitrosti so dane s hitrostjo svetlobe in radijskih valov. Svetloba hiti z naglico 300.000 km na sekundo. Večja hitrost je po nazorih sedanje fizike nemogoča.

O pridobivanju kakava

Kakav pridobivamo iz drevesa, ki ga imenujemo kakavovec. To drevo je doma v centralni Ameriki, kjer raste samo v rodovitnih vročih dolinah, zavarovanih pred vetrom ob obrežju rek in potokov. Dasi potrebuje toploto in vlago, pa ga je vendar potrebno zaščititi pred vročim soncem. Zato nasajajo v plantažah med kakavovce banane in druga žlahtna drevesa. Kakavovec so poskušali zasaditi tudi v Evropi, kar pa ni uspelo.

Cvetenje kakavovca je prava posebnost: cvetovi poganjajo ne samo po vejah, temveč tudi po debli ter celo koreninah. Toda iz komaj kakih 3000 cvetov se razvije en sam plod, vsi ostali plodovi odpadejo neoplojeni. Zrel plod je podoben buči ali meloni in ima rdečkasto meso, ki ga domačini uživajo, pripravljajo pa iz njega tudi posebno opojno pijačo. Najbolj koristna pa so semena tega ploda. Kakav pridobivamo namreč ravno iz teh semen, ki jih vsebuje vsak plod sila malo, komaj kakih 20—30%. Semena suše na soncu ali umetno, da potemne, da izgubijo kaljivost ter naprijeten, grenak okus. Iz dobro presušenih semen iztisnejo najprej kakavovo maslo, ki se uporablja predvsem v lekarnah za pripravo zdravil; iz lučnin pripravljajo poseben čaj; v semenu preostali prah pa pride na trg kot kakav.

Kakav ima obilo rednih snovi, škroba, beljakovin, maščob, sladkorja in je zato zelo hranljiv in koristen. Služi za pripravo pijače, zlasti pa za izdelavo čokolade. To izdelujejo namreč tako, da kakav mešajo s sladkorjem, mlekom in dišavami ter tako dobljeno zmes suše v sušilnicah.

V prihodnji številki „Ljudskega tednika“

barvna pionirska priloga

MLADI SVET

s slikanicami - stripi in pestro ilustriranim mladinskim čtivom

Naročite Mladi svet za Vaše otroke

Nudite jim razvedrilo in pouk

PAUL LANGEVIN

Collège de France. Leta 1904. je nasledil prof. Curieja na pariški mestni šoli za fiziko in kemijo in leta 1925. postal ravnatelj tega zavoda.

Znanstveno delo Paula Langevina se tiče najmodernejših problemov fizike, relativitne teorije, ionizacije plinov, paramagnetizma v plinih, atmosfere jonizacije, sekundarnih žarkov X itd. V javnosti si je pridobil sloves zlasti kot raziskovalec ultrazvokov. To odkritje so uporabili v prvi svetovni vojni proti sovražnim podmornicam.

Politično in socialno je bil Langevin zelo aktiven mož. Bil je komunist in velik prijatelj slovenskih narodov. Silno je cenil racionalista Descarta. V javnem

in kulturnem življenju je opravljal razne funkcije. Bil je predsednik Društva za kulturne zveze med Francijo in ZSSR, predsedoval je številnim strokovnim sestankom in zborovanjem, govoril na mitingih itd. Ob fašističnem napadu na Francijo se je umaknil na švicarsko ozemlje.

H. Berr presoja Langevinovo delo takole: »Langevin proučuje z enakim navdušenjem resnice v prirodnih pojavih kakor pravico v odnošajih med ljudmi.« Langevin sam pa je izjavil leta 1932. o sebi: »Znanstveno delo je podobno vsakemu drugemu človeškemu delu, zato mora biti povezano z izvirni ljudske skupnosti.«

Nedavno je umrl velik francoski učenjak in javni delavec, fizik Paul Langevin. Njegovo smrt so zabeležili vsi francoski in inozemski listi, moskovska »Pravda« je celo objavila članek izpod peresa predsednika Vsesvjaznega društva kulturne zveze ZSSR z inozemstvom Kernenova, ki pravi med drugim: »Smrt francoskega učenjaka in javnega delavca P. Langevina predstavlja veliko izgubo ne le za Francijo, ampak za vse človeštvo.« Langevin je namreč pripadal tisti slavni skupini učenjakov kakor F. Perrin, G. Urbain, zakonec Curie, Debierna in drugi, ki predstavljajo francosko fiziko in kemijo v začetku našega stoletja.

Življenjska pot P. Langevina je zanimiva. Rodil se je v Parizu 23. jan. 1872. Študiral v Angliji pri slavnem fiziku T. Thomsonu, doktoriral v Parizu in postal takoj nato najprej pomožni, zatem pa redni profesor za fiziko na

vnanj omejeni le na majhno številno množico, je bilo pred petdesetimi leti last majhnega števila duhov. Napredek se ne prestopa razvijati, znanstveno spoznavanje pa je eden izmed momentov kolektivne adaptacije misli na dejstva. Zato bi bilo vse naše prizadevanje jalovo, če ne bi imelo za končni cilj dostojanstvo človeka.

Sledeč tem smernicam je Langevin stopal zvesto po stopinjah svojih sovornikov Joliot, Mme. Joliot-Curiejeve, Perrina in drugih in je tudi zagovarjal pravico ljudi do svobodne znanosti. Nastopil je zlasti takrat, ko so hoteli imperialisti izrabiti znanost o atomski bombi v sebične namene.

Kot človek in mislec je Langevin prispeval obilen delež k izgradnji sodobne znanosti in kulture.

FIZKULTURA

Mednarodne smučarske tekme v St. Moritzu

Lep uspeh jugoslovanske reprezentance

V četrtek 6. t.m. so se pričele v St. Moritzu mednarodne smučarske tekme, na katerih so tekmovali najboljši smučarji sveta. Glavna borba v tekih se je kot vedno vodila med Švedni in Fini, v skokih so gospodovali Norvežani, v alpski kombinaciji so zmagali Francozi, v klasični pa Švedi. Jugoslovani so kljub večletnemu premoru dosegli v hudi mednarodni konkurenci lepe uspehe. Posebno v teku na 50 km so jugoslovanski smučarji prekosili same sebe.

Prva točka sporeda je bil tek na 50 km. Na startu se je javilo 17 tekmovalcev. Prva štiri mesta so zasedli Švedi, na peto se je plasiral prvi Finec, na čisto pa prvi Srednjeevropeec Švicar. Sedmo in osmo mesto pa sta si zagotovila Jugoslovani Knific Jože in Zemlja Lovro, ki sta tako med trojico najboljših Srednjeevropecev.

Drugi dan tekem je bil na sporedu smuk, ki je bil dolg 5 km z višinsko razliko 1000 m. Na veliko presenečenje je zmagal pred favoriti Švicarji in Francozi severni Norvežan Johannessen. Najboljši Jugoslovani je bil Molnar Saša, ki je prišel na 43. mesto. Ostali Jugoslovani so se plasirali takole: Bertonec Jože 53. mesto, Matevž Lukanc 56. mesto, Franci Čop 59. mesto itd. Najboljši Šved je bil na 6. mestu, Italijan na 8., Avstrijec na 11., Čehoslovak na 34., Madžar na 57., Islandec na 68., Poljak na 74., Holanec na 76., Finec na 78. in Belgijec na 80. mestu. Tekmovalo je 120 tekmovalcev.

Tretji dan je bil tek na 18 km. Startalo je 78 tekmovalcev iz 10. držav. Prvo mesto je zasedel Šved Lundström, 2. Finec Kjuru. Od 3. do 10. mesta so zasedli sami Švedi z izjemo

7., ki ga je zasedel Finec in 9., ki ga je zasedel Italijan. Prvi Jugoslovani je Knific Jože na 21. mestu. Prvi Avstrijec je na 22. mestu, prvi Poljak na 28. in prvi Madžar na 30. mestu.

Zadnji dan tekem je bil na sporedu slalom in skoki. V slalomu sta prvi dve mesti zasedla Francoz in Avstrijec. Jugoslovani Lukanc Matevž se je plasiral na 20. mesto, Praček Ciril na 33., Molnar Saša na 38. mesto itd. Prvi Norvežan je zasedel 32., prvi Islandec 447., prvi Madžar 48., prvi Poljak 51., prvi Finec 52. in prvi Holanec 55. mesto. Startalo je 129 tekmovalcev. V skupni oceni alpske kombinacije je zmagal Couttet (Francija), 2. Blanc (Francija). Prvi Jugoslovani je Molnar Saša na 34. mestu. Prvi Čeh je na 37. mestu, Poljak na 54., Islandec na 48., Holanec na 58. in Finec na 60. mestu.

V klasični kombinaciji (tek na 18 km in skoki) je zmagal Šved Israelson; Jugoslovani Tone Razinger je v ostri konkurenci dosegel častno 14. mesto.

Mednarodne smučarske tekme v St. Moritzu so se zaključile s samostojnimi skoki. Nastopilo je 65 tekmovalcev. Skoki so še vedno domena Norvežanov, ki so zasedli prva štiri mesta. Zmagal je Asbjorn Ruud. Jugoslovani Klančnik Karel se je plasiral na 20. mesto.

Po končanih tekmah so razglasili rezultate in razdelili nagrade. Švedi so zmagali v teku na 50 in 18 km, v ženskem slalomu, v klasični kombinaciji in v skokih za klasično kombinacijo. Norvežani v moškem smuku in samostojnih skokih, Francozi v moškem slalomu in alpski kombinaciji, Avstrijec pa v ženskem smuku in v ženski alpski kombinaciji.

Pokrajinsko prvenstvo

Škedenj gre nezadržno proti cilju

V nedeljo je vladalo največje zanimanje za tekmo med starima tekmečema Škedenjem in Montebello. Proti pričakovanju je Škedenj uspel s hazzenskim rezultatom odpraviti nevarnega nasprotnika. Rezultat 6:0 pa ne odgovarja moči obeh moštev, kajti Montebello si takega poraza res ni zaslužil. Igral je lepo in borbeno, v drugem polčasu je tudi nevarno napadal. Medtem pa, ko so vsi igralci v polju igrali, da bi dosegli izenačenje, je vratar puščal otročje strele. Na vratarju je glavna krivda za poraz. Od šestih golov bi vsakdo z malo več resnosti z lahkoto ubranil pet golov.

Gaslini je pregazil Pulj, Gradliška pa Gorico. Rezultati nedeljskih tekem so: Škedenj-Montebello 6:0; Gaslini-Pulj 7:1; Izola-Tržič 1:0; Koper-Tovarna strojev 3:2; Ronke-Rudar 4:4; Gradliška-Gorica 4:0.

V okrožnem prvenstvu pa je v odločilni tekmi Čebulec premagal Roianese. Neodločen rezultat bi bil pravičnejši. Rezultati: Čebulec-Roianese 3:2; Acegat-VOM 4:0; Tovarna strojev II-Kraljič 2:1; Pisoni-Primorje D 3:0.

Odbojka

Odbojka postaja v novi fizikalni vzgoji ena najprijetnejših športnih iger; vsakemu je dostopna, vsakdo jo lahko igra. Vsebuje vse bistvene elemente ostalih športnih disciplin. Posebno priporočljiva je za športnike, katerim je treba dopolnilnega treninga, kot n. pr. za veslače, plavalce, lahkoatletce, kolesarje in druge, ki jih redni trening zaradi enoličnosti duševno in telesno utruja.

Igralni prostor predstavlja vodoravni pravokotnik 9 x 18 m za moške in 9 x 14 m za ženske. Igrišče je z mrežo razdeljeno na dva enaka prostora. Mreža je dolga 10 m, široka 1 m in pritrdjena na dveh nasprotni si stoječih lesenih stebrih, ki sta visoka 2,55 m. Moštvo sestavlja po 6 igralcev.

Igra se prične s serviranjem. Igralec, ki je na vrsti, mora servirati izven igrišča na desni strani. Kadar moštvo, ki je serviralo, pogreši, ne izgubi takoj točke, temveč mora prepustiti servis nasprotniku in izgubi točko šele pri ponovni napaki. Pri menjavi servisa menjajo svoja mesta tudi igralci, ki so ga dobili. Premaknejo se za eno mesto proti desni in zmagata moštvo, ki prvo doseže v dveh kolih po 15 točk. To so v glavnem pravila odbojke.

Roy Robinson - svetovni prvak v boks

Splošno je znano, da so črni dobri športniki. Ni športa, kjer bi se ne izkazali. Tudi se lahko pohvalijo, da so v boksu med njimi štirje svetovni prvaki. Pred nedavnimi se je namreč Joe Louis, Ike Williams in Bobu Montgomery pridružil še Ray Robinson, ki je v Madison Square Garden v New Yorku v 15 kolih premagal po točkah Tomyja Bella. Zmage črncev v boks, kakor v vseh drugih športih dokazujejo velike sposobnosti črncev v športu. Američani jim jih priznavajo le v neki meri, popolnega priznanja pa jim nečejo dati. Najboljši dokaz temu je vsakoletno podeljevanje O-Sullivanove

nagrade najboljšemu ameriškemu športniku. Kljub ogromnim uspehom črncev so to nagrado do sedaj podelili samo belopoltnim športnikom. Ameriška demokracija namreč še sedaj smatra črnce za manjvredno raso.

Športni drobiž

Semifinalno srečanje v namiznem tenisu za evropski pokal med Anglijo in Švedsko se je končalo z zmago Anglije v razmerju 4:1.

V Parizu je v teku čez drn in strn za „Cross de champion“ zmagal francoski tekač Pujoz 2900 m dolgi progi v času 31'56". Drugi je bil Alice v 31'59".

Poraz svetovnega rekorderja Gustafssona. V Philadelphiji je v teku na 1 miljo Mac Mitchell premagal svetovnega rekorderja Gustafssona.

Meddržavni dvoboj v dviganju uteži med Avstrijo in Francijo se je na Dunaju končal neodločeno 3:3.

Četverboj v mečevanju med Francijo, Češko-slovaško, Belgijo in Nizozemsko se je končal z zmago Francije. Na drugem mestu je Belgija.

Meddržavna hokejska tekma med Švedsko in Norveško. V hokejski tekmi med Švedsko in Norveško so zmagali Švedi z visokim rezultatom 16:1.

Na olimpijski skakalnici za smučarske skoke v Lake Placidu je Dublin postavil nov rekord skakalnice s skokom 64 metrov.

Mednarodni teniški turnir za prvenstvo Avstralije. Na mednarodnem teniškem turnirju za prvenstvo Avstralije, kjer so igrali tudi Američani, ki so osvojili Davisov pokal, so se Avstralski Američanom revanširali. V finale so se namreč plasirali sami Avstralsci. Med posamezniki je v polfinalu Bronwich premagal Mulloya, Pails pa Browna.

Hokejska tekma med dijaki in profesorji. V Ljubljani je bila zanimiva tekma v hokeju na ledu med profesorji in dijaki. Med profesorji je igrala tudi predstavnica nežnega spola. Tekma, ki je privabila veliko število gledalcev (dijakov in profesorjev) se je končala z zmago dijakov 5:2. V tem se najlepše vidi nova pot, ki jo hodi fizikultura. Nekoč so se morali dijaki sklanjati, da jih profesorji niso zalotili pri raznih športih, danes pa vlada med dijaki in profesorji res pravo tovarništvo; tako v šoli pri pouku kakor v prostem času pri zabavi.

Prvenstvo Sovjetske zveze za moštva v dviganju uteži je osvojila Moskva, za katero je nastopil večkratni svetovni prvak Grigorij Novak.

ODGOVORNI UREDNIK:
KOREN JOŽE

ZA BISTRE GLAVE

Križanka

I. II. III. IV. V. VI. VII.

1						
2						
3						
4						
5						
6						
7						
8						
9						
10						
11						

(Pod 1. in 11. vodoravno ter I. in VII. navpično so navedeni pomeni posameznih črk; večinoma so to kratice za kemične prvne, mere, rimske številke in podobno).

Vodoravno: 1. 1000; 500; polmer; 2. Zupančič pravi o njem, da „kot nevesto z girlandami belimi opletel je smreko...“; 3. kar pripade komu ob razdelitvi; 4. nenavadna prikazen; 5. špansko ime, nosil ga je nekoč znani filmski igralec Novaro; (če zamenjaš samoglasnika, dobiš literarno delo); 6. bizantinsko, potem tudi rusko ime; 7. nekoč sin Urana in Gaje, velikan, dandanes element; 8. človek, ki se vedno prerine na dobro plačane položaje obračajoč pri tem brez predsodkov plašč po vetru; 9. ena izmed geoloških dob; 10. znan podpornik umetnikov v Rimu za časa Avgusta; 11. šumniki; predlog; 500;

Navpično: 1. jug; fluor; 5; kalij; meter; 2. v glasbi znan izraz (sicer italijanska beseda, pomeni zmeren); padavina; 3. nemška mejna reka na zapadu; pripadnik starega orientalskega naroda; 4. del Alp, sega daleč v Benečijo (znani turistični kraji); daljša doba, tudi stoletje; 5. v tem tonovskem načinu je uglasena 2. Boredinova simfonija; narobe; glasbeni znak; 6. snov, iz katere so parklji, kopita, rogovi, nohti, lasje; predlog, narobe pa časovna enota; 7. tona; sever; jod; polmer; tona;

Rešitev ugank od 23.-I.-1947

KONJICEK. — Začneš v zgornjem desnem voglu pri veliki črki O in nadaljuješ tako, da pobiraš zloge v taki zaporednosti, kakor skače konj pri šahu. Dobiš sledeče verzne pesnika Boža Voduška:

O slovenska zemlja sveta,
mi te ljubimo s strastjo,
nikdar več nam ne boš vzeta,
ker si kupljena s krvjo.
Tu, v odrešeni deželi,
bo nov zaroč, živ in mlad,
spolnil to, kar smo začeli,
in užival žrtev sad.

(Božo Vodušek)

STAR NAPIS. — Čitaš takole: najprej prvo črko v prvi vrsti, nato prvo v zadnji, potem prvo v drugi vrsti, nato prvo črko v predzadnji vrsti, potem spet prvo v tretji in končno prvo črko v tretji vrsti od spodaj navzgor. Isto nadaljuješ v drugem stebri in vse naprej do konca in dobiš Gregorčičeva verz:

in zadnji glasi ti mi bojo:

Bog čuvaj domovino mojo!

S(imon) G(regorčič).

SIFIRIRANA ANEKDOTA: Ko je nek kralj stopil iz kopalnice, je srečal nekega filozofa in ga vprašal, koliko ga on ceni. „Trideset denarjev“, odgovori filozof. „Pa saj je brisača, ki jo imam v rokah, sama več vredna.“ „No, saj jaz sem v teh trideset denarjih vračunal tudi brisačo“, odvrne filozof.

SKRIT PREGOVOR. — poKvarjen, tRnje, krivina, porOKA, šAJERSKO, proJEKcija, proRAČun, PAHITIČen, PROČin, mAJorDom, IZEnik, SPORazUM, drAGInJA, močerAd. — Kjer je vino, kjer je krac, hitro najdeš pomagaca.

RAZNI KRAJI. — Vzeml iz prve besede drugo črko, iz druge tretjo, iz tretje četrto in nato zopet s kraja iz pete drugo in tako dalje, naker dobiš pregovor: Povsod lepš, doma najlepš.

IZ REPERTOARJA. — Vzeml iz vsakega naslova opere prvo črko in dobiš: Bohema.

To pot smo prejeli manj rešitev, vendar so med njimi presenetljivo točne. Nekateri rešilci bodo postali že kar naši „starj znanci“ in ako se krog rešilcev še bolj ne poveča se bo najbrž sreča temu ali onemu kmalu v drugič nasmejala. Vendar naj bo to. Leban potolažen — zgolj žrebovi muhavosti se zopet ne bomo prepustili.

Danes je žreb odločil, da dobi prvo nagrado Avgusta Šantel, Ljubljana, Verstovškova 12; drugo Breda Majer, Ljubljana, Cankarjeva 16 in tretjo Vera Remec, Trst, Barkovlje 98.

Upamo, da so dosedanj nagrajenci že v posesti svojih nagrad, saj je že nekaj časa, kar smo jih odposlali.

Številčnica

	II.	IV.
1	2	3
6	3	7
8	5	3
12	14	15
6	7	3
5	8	12
1	18	19
2	17	7
2	5	15
5	13	16
13	2	3
20	1	8
13	18	3

Pri tej uganki niso označeni pomeni posameznih besed. Ker pa odgovarja enaki številki vedno enaka črka in ker so nekatere črke že vstavljene, ne bo težko najti posamezne besede. Ko boste našli pravilne besede, boste brali v drugem in četrtem stebri pregovor.

Skrit pregovor

Be . gi . a . M . k . . n . te . . . ca . o .
r . s . e . vat . . . arocin . . . t . po . . šče .
li . . i . a . M . l . . vija . ve . l . e . M .
ra . ar . kr . o . . s . po . anj . m . cep . .
n . l . . ol . o . . . o . . . ak . b .

Vstavi namesto pik črke in dobiš bos pregovor.

Sifrirana anekdota

Pri 1 2 3 — 4 5 6 5 7 8 takile 3 2 4
8 9 10 — 4 11 2 12 7 2 13 — 1 2 leto,
se 14 8 — 15 5 16 2 17 2 18 — 14 19
9 1 14 2 12 napram 17 5 18 2 1 4 20 19.

„15 7 10 nas 15 2 — 13 2 12 10 18
8 dvakrat 1 2 — 4 2 1.“ mu je 5 4 21
5 11 5 7 10 18 Holandec 10 1 — 22 19
pokazal 7 4 8 23 5 — 12 7 5 21 18 5 —
17 5 18 2 1 4 3 12 8 21 2 šira.

Enaki številki odgovarja vedno enaka črka. Konec besede označujejo črke.

Magični kvadrat

2	4	6	8
2	4	6	8
2	4	6	8
2	4	6	8

Prestavi številke tako, da bo vsota v vseh smereh znašala 20.

Kupon št. 5 za nagradno tekmovalje Ljudskega tednika

Trst, dne 10. februarja 1947

Končno je napočil 10. februar, dan vsesplošnega žalovanja. Ne le šovinisti, domala vse mesto si je nadelo črno in turobno lice. Zakaj nebo je bilo temno in rosilo je neprestano, a v takem vremenu človeku ni do dobre volje. No, ne le ljudje, celo črni konji so bili ta dan črne barve in čerini so si nataknili na glave črne kape. Iz tovarniških dimnikov so letele črne saje in sploh je bilo črno, da že dolgo ne tako. V tistem delu mesta, ki je bil ta dan brez električne razsvetljave so praznovali žalost pozno v noč v popolni temi: črno je bilo kot v rogu. Vsi tržaški dimnikarji so oblekli ta dan črne uniforme in si celo obraz namazali s črnimi sajami. Skratka: desetega februarja se je mesto Trst odelo v popolno črno od glave do pete. Celo kraški teran je bil ta dan bolj črn kot bel in skromnejši meščani so si v znak žalosti umesili črn kruh namesto belega. Nekaterim brezposelnim se je ta dan, četudi že več dni niso imeli poštenega zalogaja v ustih, stemnilo pred očmi. Ker je ta dan tiskarski delavec še stavkal in se ni mogel pridružiti splošni žalosti, so časopisi izšli šele dan kasneje, in sicer v znak solidarnosti, natisnjeni od prve do zadnje strani s črno barvo. Kot rečeno: vse mesto je bilo desetega februarja preplavljeno s črno. Le čudno: zastav s črnim trakom je bilo zelo malo. In črni srajci, razen dimnikarskih, niso videli nikjer. Nekaj pobaliničkov, umazanočrni zaradi pomanjkanja vode, se je podilo okrog kolodvora in nekaj vpilo; verjetno so nazdravljali črnoborzijsancem. Ti pobalinički so imeli nalego preštetih v mestu vse žalne zastave. Svoj posej so opravili z vso vestnostjo že v pičli uri. Svoj delež k splošnemu odtju v črno je doprinesel ta dan tudi čistilec čevljev pred kolodvorom, ki je desetega februarja od ranega jutra do poznega večera mazal črne čevlje s črnim mazilom. In vsi črni čevlji so ta dan imeli v znak žalosti črne vezalke. Splošno žalost je bilo opaziti ta dan tudi v kavarnah, črna kava je bila popolnoma črna in celo natakarji so si nadeli črno kravato okrog vratu, a neka blagajničarka si ni očistila nohtov in se tako s črno na koncu prstov priključila splošni žalosti. Le črni vrag vedi zakaj, zastav s črnim trakom skoraj nikjer ni bilo in še te, kar jih je bilo, je vzela črna noč. No, tudi jaz, pisec teh vrstic, sem doprinesel svoj delež k splošni žalosti: napisal sem ta članek s črnim črnilom in zabičal v tiskarni, da ga natisnejo v strogo črni barvi, sicer ga ne pripoznam za svojega.

„Demonstracija“

Nekaj fantkov se je zbralo; malo, malo, bore malo. Tri minute so se drli, jih so jo domov ucvrli. Šest jih zdaj v špitalu veka, kar so šli preblizu peka. Pa zastav je zavihralo; malo, malo, bore malo. Do večera so visele, po tej pa slovo so vzele. Pogreznile so se v spanje. Večno spanje, to je zanje.

PREHITRO RAZBURJENJE

Gospa: Slišite, vi trgovka! Prejle sem poslala k vam svojega fantka po pet kil pomaranč. Kakšno tehtnico pa imate? Doma sem jih stehkala, pa jih je bilo samo štiri kile! To je goljufija!

Trgovka: „Prehitro ste se razburili, gospa! Svetujem vam, da stehkate tudi fantka!“

Pubijeva nesreča in njegovo premišljevanje

Pubi je presrečen človek ves vesel na randi gre. Nežiki šop rožic nese, da otaja ji srce.

Pubi čaka, Pubi čaka, Nežiše pa od nikjer. Kar naenkrat pa v rkušo se čerin — prehuda zver.

„Kaj stojite tukaj?“ vpraša. Pubi pa: „Zdaj atentat s šopkom na dežle napravim, hi imam jo srčno rad.“

„Atentator!“ mož postave na vse grlo zakriči. In, kot mignil bi, se znajde Pubi v temni kajbiči.

10. FEBRUAR

Deseti februar
pokaže, kdo vladar
je v Trstu, so dejali,
kričaje nabirali.
A s tem je danes križ
Te robe ne dobiš.
Od mraka pa do zor,
so tresle se vse gore,
rodila se pa — miš.

A: Kdo je umrl tej rodbini?
B: Zadnji upi in nade.

Sodobna pravljica

Zivela je v Trstu mati, ki je imela tri sinove. Dva sta bila pametna, tretji se je pa vpisal med demokristjane...

Iz dnevnika tržaške damice

(Zakasneli prispevek)

1. 2. 1947.

Vrag naj vzame take čase!
Kdo naj mi nakodra lase?
Kdo me trajno zondulira?
Kdo mi nohte zmanikira?
Kdo moj nežni vrat obrije?
Kdo mi naj glavo umije.
Ko frizer še nič dela?
Jezesna, saj bom znorela!
Prej obsopal me s pokloni
steherni je dan moj Jonny.
A odkar sem kot strašilo,
se srce je ohladilo.
Jonnyju kar za vse čase;
drugim zdaj, jalot smehlja se.
Menda si zdaj takšno išče,
ki nakodrano lasišče
ji priroda je že dala.
Jaz pa sama bom ostala,
To sem jezna na Angleže!
Nič več nanje me ne veže!
Nič srce ne bo jokalo,
če čez noč jih bo pobralo.
Ko frizer dobi več plače,
spet bo zame vse drugače.
Spet bom skravžljana hodila,
fanta novega dobila,
ki me bo, še bolj kot Jonny,
ljubil in častil s pokloni
in poljubljal moje lase,
skravžljane na večne čase!

4. 2. 1947.

Danes sem zelo vesela!
Moj frizer že zopet dela!
In tako sem svojo glavo
spravila spet v formo pravo.
Skravžljana sem kot pred dnevi.
A na Piazza Unita' me drevi
čaka bo preljudi Jonny,
s čokolado in bonboni.

Pogovori s ceste

A. Čemu neki pravijo, da je Amerika obljubljena dežela?
B. Ker jo je baje Truman obljubil De Gasperi ju.

A. V tržaških trgovinah je baje, dobiti vsega, kar ti srce poželi.
B. Ze res, A nečesa ne dobiš, če se tudi na glavo postaviš.

A. Česa pa?
B. Nizkih cen.

A. In če odpeljejo Angleži iz Trsta vse, kar so prinesli s seboj, nekaj nam bodo pa vseeno pustili.
B. Kaj pa takega?

A. Slab vtis.

A. Ali ste opazili, da tržaške ure nič ne tečejo?

B. Zakaj naj bi pa tekle, saj niso nič naredile.

A. Neverjetno! Kako to, da je svinjina v Trstu tako draga?

B. Tudi meni to ne gre v glavo; saj je te robe vendar v našem mestu toliko, da jo srečaš na vsakem voglu.

Na tržaških ulicah

Na tržaških ulicah
vidiš včasih tanke,
(namreč: tanke nogice,
tanke, kakor planke.
Pod kolenom cof vsi,
sem in tjakaj niha,
zgoraj krilce trjota,
kudar burja pih.
Pa si misliš: „Za naš Trst
pač ni takšna moda!“
In zahvališ se za to
blagodat, zahoda.
V zadnjem času uvideli
to so tudi oni,
in zato odhajajo
s tanki in kanoni.

Vsem sorodnikom, prijateljem in znancem nannanjamo tužno vest, da smo za vedno izgubili naše predrage rodbinske člane

Abesinijo, Albanijo, Grčijo, Ukrajino, Julijsko krajino, Trst (vulgo Trieste), Reko (vulgo Fiume), Pulj (vulgo Pola), Tripolitanijo, Libijo, Provincio Lubiano itd., itd., itd., itd., itd., itd.

Prosimo najglasnejšega sožalja!

Potrti: Italianissimi

Ob podpisu mirovne pogodbe, 10. 2. 1947-XXVII.